

भदौ - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २९, अङ्क १०

२०७७, भदौ १६-३१

पूर्णाङ्क ६७६

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext.२५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पन्न तथ प्रकृति समिति

मजिनीय न्यग्रिधीश श्री सपन प्रधन मल्ल, सर्वोच्च अदलित	- अध्यक्ष
मजिनीय न्यग्रिधीश श्री हरिप्रसन्न फुयलि, सर्वोच्च अदलित	- सदस्य
मुख्य रजिष्ट्र श्री नृपध्वज निरौल, सर्वोच्च अदलित	- सदस्य
नायब महन्ग्रिधिवक्त श्री पदमप्रसन्न पण्डेय, प्रतिनिधि, महन्ग्रिधिवक्त को कयलिय	- सदस्य
रजिष्ट्र श्री नरयणप्रसन्न पन्थी, सर्वोच्च अदलित	- सदस्य
अधिवक्त श्री रुद्रप्रसन्न पोखरेल, कोषध्यक्ष, नेपालि बरि एसोसिएसन	- सदस्य
वरिष्ठ अधिवक्त श्री खगेन्द्रप्रसन्न अधिकारी, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदलित बरि एसोसिएसन	- सदस्य
प्रिजिजय सिंह सिजप्रति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कजिन संकय	- सदस्य
सहरजिष्ट्र श्री हरिरजि कर्की, सर्वोच्च अदलित	- सदस्य सचिव

सम्पन्निक : श्री ध्रुवकुमार ढकाल

सम्पन्न तथ प्रकृति शखिन्न केयिरत्
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री देवी चौधरी
शाखा अधिकृत श्री नेत्र प्रसाद पौडेल
शाखा अधिकृत श्री घनराज पोखरेल
नायब सुब्बा श्री रुद्र आचार्य
सि.कं. श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री राजेश तिमल्सिना

भगिनिद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शखिन्न

ना.सु.श्री अर्जुन चौधरी

मुद्रण शखिन्न केयिरत् कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर बुकबाइन्डर श्री रत्नमाया महर्जन
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन घिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पन्न शखिन्न प्रिजि भई यस अङ्कम

प्रकृति निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	९	इजलास नं. ९	९
इजलास नं. १	६	इजलास नं. १०	८
इजलास नं. २	१	इजलास नं. ११	३
इजलास नं. ३	९	इजलास नं. १२	३
इजलास नं. ४	३	इजलास नं. १३	१
इजलास नं. ५	२	इजलास नं. १४	२
इजलास नं. ६	३	इजलास नं. १५	२
इजलास नं. ७	१०	इजलास नं. १६	१
इजलास नं. ८	१२		
जम्मा	५५	जम्मा	२९

कूल जम्म ५५ + २९ = ८३

नेपल क नून पत्रिक

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोजने तरिका

सर्वप्रथम www.nkp.gov.np लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने शब्दबाट फैसला खोजनुहोस् भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको वृहत खोज खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त नेकप्रा प्रत्येक वर्ष र हाम्रो बरिमा समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकको इजलसमेतमा उद्धरण गर्नुपर्द निम्न निसरि गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७०, ... - १ व ३, पृष्ठ

(सलि) (महिन)

उद्धरणथि: सअ बुलेटिन, २०७०, भदौ - २, पृष्ठ १

सूचना

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को "वार्षिक ग्राहक" बन्न चाहनेका लागि २०७६ वैशाख अङ्क देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई नेपाल कानून पत्रिका रु.७५ र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४० कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्त अङ्क २०७१ सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ।

ने.क.प.को अतिरिक्त अङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जनकरीका लागि अनुरोध छ। साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं। यस वर्ष वृत्तिविकाससँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्गाली, २०७६ पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छपखनि

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ																																													
संयुक्त इजलास				१ - ५																																												
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	विनोदकृष्ण श्रेष्ठ वि. दिनेशबहादुर विष्टसमेत	१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center;">इजलास नं. १</th> <th style="text-align: center;">५ - ८</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="width: 5%;">८.</td> <td style="width: 15%;">लिखत बदर</td> <td style="width: 60%;">उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत</td> <td style="width: 20%;">५</td> </tr> <tr> <td>९.</td> <td>उत्प्रेषण</td> <td>नुजबहादुर के.सी. वि. जिल्ला शिक्षा अधिकारी, जिल्ला शिक्षा कार्यालय प्युठानसमेत</td> <td>५</td> </tr> <tr> <td>१०.</td> <td>उत्प्रेषण</td> <td>विश्वनाथ ठाकुर हजाम वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालयसमेत</td> <td>७</td> </tr> <tr> <td>११.</td> <td>उत्प्रेषण / परमादेश</td> <td>भिमबहादुर वि.क. वि. अपाङ्ग परिचयपत्र पुनरावलोकन समिति, मोरङसमेत</td> <td>७</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">इजलास नं. २</td> <td style="text-align: center;">८ - ९</td> </tr> <tr> <td>१२.</td> <td>लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम</td> <td>भरतकुमार भट्टराई वि. वसन्ती थापा</td> <td>८</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">इजलास नं. ३</td> <td style="text-align: center;">९ - १५</td> </tr> <tr> <td>१३.</td> <td>भ्रष्टाचार</td> <td>राम आशिष मिश्र वि. नेपाल सरकार</td> <td>९</td> </tr> <tr> <td>१४.</td> <td>उत्प्रेषण</td> <td>गीता कुँवर वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल काठमाडौंसमेत</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td>१५.</td> <td>हक कायम जग्गा दर्तासमेत</td> <td>सर्वज्ञमान ताम्राकार वि. चैत्यरत्न ताम्राकार</td> <td>१०</td> </tr> </tbody> </table>	इजलास नं. १			५ - ८	८.	लिखत बदर	उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत	५	९.	उत्प्रेषण	नुजबहादुर के.सी. वि. जिल्ला शिक्षा अधिकारी, जिल्ला शिक्षा कार्यालय प्युठानसमेत	५	१०.	उत्प्रेषण	विश्वनाथ ठाकुर हजाम वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालयसमेत	७	११.	उत्प्रेषण / परमादेश	भिमबहादुर वि.क. वि. अपाङ्ग परिचयपत्र पुनरावलोकन समिति, मोरङसमेत	७	इजलास नं. २			८ - ९	१२.	लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	भरतकुमार भट्टराई वि. वसन्ती थापा	८	इजलास नं. ३			९ - १५	१३.	भ्रष्टाचार	राम आशिष मिश्र वि. नेपाल सरकार	९	१४.	उत्प्रेषण	गीता कुँवर वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल काठमाडौंसमेत	१०	१५.	हक कायम जग्गा दर्तासमेत	सर्वज्ञमान ताम्राकार वि. चैत्यरत्न ताम्राकार	१०
इजलास नं. १			५ - ८																																													
८.	लिखत बदर	उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत	५																																													
९.	उत्प्रेषण	नुजबहादुर के.सी. वि. जिल्ला शिक्षा अधिकारी, जिल्ला शिक्षा कार्यालय प्युठानसमेत	५																																													
१०.	उत्प्रेषण	विश्वनाथ ठाकुर हजाम वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालयसमेत	७																																													
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	भिमबहादुर वि.क. वि. अपाङ्ग परिचयपत्र पुनरावलोकन समिति, मोरङसमेत	७																																													
इजलास नं. २			८ - ९																																													
१२.	लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	भरतकुमार भट्टराई वि. वसन्ती थापा	८																																													
इजलास नं. ३			९ - १५																																													
१३.	भ्रष्टाचार	राम आशिष मिश्र वि. नेपाल सरकार	९																																													
१४.	उत्प्रेषण	गीता कुँवर वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल काठमाडौंसमेत	१०																																													
१५.	हक कायम जग्गा दर्तासमेत	सर्वज्ञमान ताम्राकार वि. चैत्यरत्न ताम्राकार	१०																																													
२.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा. राजकिशोर सिंह वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सभा तथा कार्यकारी परिषद्को कार्यालय किर्तिपुर, काठमाडौंसमेत	१																																													
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा.यमराज पाण्डे वि. माननीय मन्त्री श्री गौरीशंकर चौधरी, कृषि विकास मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	२																																													
४.	उत्प्रेषण	विजय अधिकारी वि. निर्वाचन आयोग, बहादुरभवन, कान्तिपथ काठमाडौंसमेत	३																																													
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	नेत्रप्रसाद दाहाल वि. प्रमुख मालपोत अधिकृत, मालपोत कार्यालय, रूपन्देहीसमेत	३																																													
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	हरिप्रसाद तिमल्सेनासमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत	३																																													
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्ण सोनीसमेत वि. गृह मन्त्रालयसमेत	४																																													

१६.	मानव बेचबिखन	नेपाल सरकार वि. रिना करुवा	११
१७.	कर्तव्य ज्यान	सुरेन भन्ने रत्नबहादुर राई वि. नेपाल सरकार	१२
१८.	सरकारी छाप दस्तखत कित्तौ	नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर राना	१३
१९.	उत्प्रेषण	तपेन्द्रबहादुर शाही वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय	१३
२०.	लागु औषध (डाइजेपाम)	नेपाल सरकार वि. ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठ	१४
इजलास नं. ४			१५ - २१
२१.	निषेधाज्ञा	ज्ञानदा एकेडेमी प्रा.लि.समेत वि. नेपाल सरकार	१५
२२.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. टिकाराम अधिकारी	१६
२३.	अपहरण गरी मारेको कर्तव्य ज्यान	युवराज के.सी. वि. नेपाल सरकार	१७
इजलास नं. ५			२२ - ३२
२४.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. रामबाबु साह कलवारसमेत	२२
२५.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. मोतिलाल बोहरासमेत	२३
इजलास नं. ६			३२ - ३४
२६.	अवैध मोही लगत कट्टा	सहदेवप्रसाद श्रीवास्तव वि. सुबालाल साह बनिया	३२
२७.	उत्प्रेषण	नमराज कडुवाल वि. नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लि. प्रधान कार्यालय, बुटवल रूपन्देहीसमेत	३३
२८.	जबरजस्ती करणी	रामचन्द्र त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार	३३
इजलास नं. ७			३४ - ४२
२९.	झुठ्ठा विवरण पेस गरी नेपाली नागरिकता लिएको	नेपाल सरकार वि. प्रेमलाल श्रेष्ठसमेत	३४
३०.	उत्प्रेषण	ईश्वर गुरुङसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	३५
३१.	निर्णय बदर हक कायम दर्ता चलन	बाबुराम पोखरेल वि. ५ नम्बर नापी गोवारा महोत्तरीसमेत	३६
३२.	जबरजस्ती करणी	भीमबहादुर सारु मगर वि. नेपाल सरकार	३६
३३.	जग्गा खिचोला चलन	भगवती सिवाकोटी वि. कृष्णबहादुर थामीसमेत	३७
३४.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. पासाङ तामाङ	३८
३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	अनिलकुमार साह वि. शिक्षा सेवा आयोग, सानोठिमीसमेत	३९
३६.	उत्प्रेषण	जगदीश राउत कुर्मी वि. विशेष अदालत काठमाडौंसमेत	४०
३७.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	नेपाल सरकार वि. राजु कवाडियासमेत	४१

इजलास नं. ८			४२ - ५५
३८.	उत्प्रेषण	जिवराज जैन वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भक्तपुरसमेत	४२
३९.	वैदेशिक रोजगार ठगी	गजेन्द्रबहादुर बोहरा वि. नेपाल सरकार	४३
४०.	जालसाज	पृथे कामीसमेत वि. रूप सिं कामीसमेत	४४
४१.	परमादेश	रामबहादुर सुवेदी क्षेत्रीसमेत वि. जिल्ला वन कार्यालय, पर्वत कुस्मासमेत	४४
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	चित्रराज गिरी वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंसमेत	४५
४३.	कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग	रने साउँद वि. नेपाल सरकार	४६
४४.	जबरजस्ती करणी हाडनाता करणी	डिल्लीविक्रम अधिकारी वि. नेपाल सरकार	४८
४५.	जग्गा खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	द्रौपदीदेवी बस्याल वि. पार्वती श्रेष्ठ	४९
४६.	अंश बन्डा दर्ता चलन	रामकुमारी महासेठसमेत वि. सूर्यनारायण महासेठ	५०
४७.	नक्सा एवम् निर्णय दर्ता बदर हक कायमसमेत	शोभा अधिकारी वि. सुमन गौतम	५१

४८.	कुटपिट अङ्गभङ्ग	गीता गौतम वि. नेपाल सरकार	५२
४९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शान्तिमाया वि.क.	५४
इजलास नं. ९			५५ - ६२
५०.	परमादेश	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	५५
५१.	आयकर (आ.व.२०५७/०५८)	तुला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर वि. हाइल्यान्ड डिस्टीलरी प्रा.लि. त्रिपुरेश्वर	५६
५२.	आयकर (आ.व.२०५८/०५९)	तुला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर वि. हाइल्याण्ड डिस्टीलरी प्रा.लि. त्रिपुरेश्वर	५८
५३.	परमादेश	श्यामध्वज कार्की वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	६०
५४.	शेषपछिको बकसपत्र लिखत बदर	उमाकुमारी आचार्यसमेत वि. पशुराम आचार्य	६१
इजलास नं. १०			६२ - ७०
५५.	सहमति लिखत कागज बदर गरिपाउँ	लेखनाथ पन्थ वि. पदमबहादुर थापासमेत	६२

५६.	उत्प्रेषण	रामप्रसाद अधिकारीसमेत वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	६३
५७.	उत्प्रेषण	बिमलचन्द्र ठाकुर वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	६५
५८.	कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग	सुरेश तामाङ वि. नेपाल सरकार	६६
५९.	उत्प्रेषण / परमादेश	पद्ममाया थापा वि. उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गासमेत	६८
इजलास नं. ११			७० - ७४
६०.	कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. रमेश चौधरीसमेत	७१
६१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. खिलबहादर बोगटीसमेत	७२
६२.	कर्तव्य ज्यान	राजेन्द्र जेठारा वि. नेपाल सरकार	७२
इजलास नं. १२			७४ - ७६
६३.	वैदेशिक रोजगार कसुर	जयन्ती राजभण्डारी वि. नेपाल सरकार	७४

६४.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. ज्ञानमान बुढा	७४
६५.	बिनाइजाजत वन पैदावार ओसारपसार	श्रीमती पुण्यकुमारी श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार	७५
इजलास नं. १३			७६ - ७७
६६.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. देवेन्द्र भन्ने डिलबहादुर भण्डारी	७६
इजलास नं. १४			७७ - ८०
६७.	कर्तव्य ज्यान	नुर्वु शेर्पा वि. नेपाल सरकार	७७
६८.	कर्तव्य ज्यान	मोहम्मद राउफ नाउसमेत वि. नेपाल सरकार	७९
इजलास नं. १५			८० - ८३
६९.	ज्यान मार्ने उद्योग र जबरजस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. सन्तराम अहिरसमेत	८०
७०.	सरकारी छाप दस्तखत किर्ते	प्रकाश खतिवडा वि. नेपाल सरकार	८२
इजलास नं. १६			८३ - ८४
७१.	वैदेशिक रोजगार कसुर	मनकुमारी तुम्बापो वि. नेपाल सरकार	८३

संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-WO-०५१३, उत्प्रेषण / परमादेश, विनोदकृष्ण श्रेष्ठ वि. का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. १३ स्थित सोल्टी होटल लिमिटेडको तर्फबाट ऐ.का कार्यकारी अध्यक्ष दिनेशबहादुर विष्टसमेत

वस्तुतः म्याद बेरितपूर्वक देखिएको अवस्थामा फैसला भएको ६ महिनाभित्र थाहा पाएको ३५ दिनभित्र प्रतिवादी दिन सकिने भन्ने अ.बं. २०८ को कानूनी व्यवस्था हो । रिट निवेदकका नाउँमा गोरखापत्रमा प्रकाशित सूचनालाई बेरितपूर्वकको भन्न मिल्ने पनि देखिँदैन । यसमा पनि मिति २०६८।८।१८ मा भएको फैसलाको जानकारी २०६९।११।१ मा भएको भन्ने आधारमा अ.बं. २०८ बमोजिम प्रतिवाद गर्ने मौका पाउँ भनी लामो समयपछि निवेदनसाथ उपस्थित भएको यस स्थितिमा अ.बं. २०८ को म्यादभित्र नभएको भन्ने आधारमा प्रतिउत्तर दर्ता गर्न नमिल्ने भनी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।१२।६ मा भएको आदेश सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।५।७ को आदेश बदर हुने अवस्थाको नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: दिलीपराज पन्त

कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर ८ गते रोज ६ शुभम् ।

२

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०७३-WO-०८४३, उत्प्रेषण / परमादेश, डा. राजकिशोर सिंह वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सभा तथा कार्यकारी परिषद्को कार्यालय किर्तिपुर, काठमाडौंसमेत

त्रिभुवन विश्वविद्यालय त्रि.वि. सभा तथा कार्यकारी परिषद्को सचिवालयको मिति २०७३।१२।२२ च.नं. ६७२।०७३।०७४ को निर्णय नं. ११७७ उल्लेख भएको त्रि.वि. कार्यकारी परिषद्को मिति २०७१।७।२ को बैठकको निर्णयबमोजिम त्रि.वि. सानोठिमी क्याम्पसलगायत १७ वटा क्याम्पसलाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी विभिन्न सेवामा करार सेवामा शिक्षण सहायक नियुक्त गर्न स्वीकृति प्रदान गरेकोमा मिति २०७१।७।३० को कार्यकारी परिषद्को बैठकको निर्णयले स्थगन गरिएको भए पनि सानोठिमी क्याम्पसले नियमानुसार आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी करारमा नियुक्ति गर्ने प्रक्रिया पूरा गरेको देखिनुका साथै स्थगन गर्ने भनी गरिएको पत्राचार उक्त क्याम्पसमा पुगेको कर्मचारी प्रशासन महाशाखाको अभिलेखबाट नदेखिएको र उक्त नियुक्तिलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने हुँदा उक्त करारको नियुक्तिलाई समर्थन गर्ने निर्णय भएको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । उक्त पत्रमा उल्लेख भएको बेहोराबाट यी रिट निवेदक करार सेवामै अटुट रूपमा कार्यरत रहेकै देखिनुका साथै करार सेवामा कार्यरत रहेको व्यक्तिको हकमा सेवा आयोगबाट लिइने परीक्षामा सहभागी हुन त्रि.वि. शिक्षक कर्मचारी सेवासम्बन्धी नियमावली, २०५० को नियम ७क को उपनियम २ बमोजिम निज रिट निवेदकलाई उमेर हद नलाग्ने देखिएकोले सोबमोजिम मध्येसी समुदायको अंग्रेजी विषयको उपप्राध्यापक पदको नतिजामा योग्यता सूचीमा नाम समावेश गर्न कुनै बाधा परेको देखिन नआउने ।

तसर्थ माथि विश्लेषण गरिएका आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट मिति २०७३।१२।२५ च.नं. ६६९२ को रजिस्ट्रारको कार्यालयको करार समर्थन गर्ने गरेको पत्र र मिति २०७३।१२।२२ को च.नं. ६७२।०७३।०७४ को त्रि.वि. सभा तथा कार्यकारी परिषद्को सचिवालयको निर्णय नं. ११७७ को पत्र हेर्दा निजको पहिल्यैको करारलाई समर्थन गरेको बेहोराको

पत्रले निजले दिएको परीक्षालाई प्राप्ताङ्कको आधारमा नतिजा प्रकाशन गर्न बाधा परेको नदेखिँदा प्राप्त नतिजाको आधारमा जुन जो योग्यताक्रममा निवेदकको नतिजा उल्लेख भएको छ सोही आधारमा प्रकाशित सो विज्ञापनबमोजिमको नतिजामा निज उत्तीर्ण भएको भए समावेश गर्नु गराउनु भनी परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: रामप्रसाद बस्याल

इति संवत् २०७४ साल असार ६ गते रोज ३ शुभम् ।

३

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७३-WO-०९०५, उत्प्रेषण / परमादेश, डा.यमराज पाण्डे वि. माननीय मन्त्री श्री गौरीशंकर चौधरी, कृषि विकास मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

रिट निवेदकको काम कारबाहीमा चित्त नबुझाई परिषद्को हित चिताउने परिषद्को कर्मचारीहरूको नाउँबाट माननीय मन्त्री एवम् परिषद्का अध्यक्षलाई मिति २०७३।४।३१ र २०७३।१।१९ मा निवेदन परी छलफलका लागि भनी अध्यक्षको निर्देशनमा परिषद्को मिति २०७३।१।१९ मा परिषद्को ५६ औं बैठकले उजुरीउपरको छानबिन प्रयोजनार्थ कृषि विभागका महानिर्देशकको संयोजकत्वमा छानबिन समिति गठन गर्दै रिट निवेदकलाई कार्यकारी निर्देशकको पदबाट निलम्बन गर्ने निर्णय भई कृषि विकास मन्त्रालयले कार्यकारी निर्देशक डा. यमराज पाण्डेलाई निलम्बनमा राखिएको हुँदा अर्को व्यवस्था नभएसम्म निमित्त कार्यकारी निर्देशकको रूपमा जिम्मेवारी सम्हाल्ने गरी पशु तथा मत्स्य अनुसन्धानका निर्देशक डा. टेकबहादुर गुरुङलाई तोकेको देखिन आउने ।

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (कर्मचारी प्रशासन) विनियम, २०४९ को ७१(क) ले सजायको आदेश दिने अधिकारी, कार्यकारी निर्देशकको हकमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को अध्यक्ष

हुने व्यवस्था गरेको, सोही विनियमको ७४(ख) ले पुनरावेदन सुन्ने अधिकारी, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् भनी किटानी गरेको देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा विपक्षीको अनिवार्य अवकाशको अवधि वा उमेर पूरा हुनुअघि नै विभिन्न अभियोग लगाई मिति २०७३।१।१९ को परिषद्ले निर्णय गरी कारबाही प्रक्रिया अघि बढाउने भन्दै मिति २०७३।१।१९ मा निलम्बनसमेत गरेको देखिने ।

पुनरावेदन सुन्ने अधिकारी परिषद्, आफैँले सुरु कारबाहीको निर्णय गरेको, लगाइएको अभियोगमा सुनुवाइको मौकासमेत नदिएको, स्पष्टीकरण मागिएको भन्ने पत्र विनियमको ७१(क) को सजाय गर्ने अधिकारीले मागेको नभई २०७३।१।०३ मा सचिवले माग गरेको, अनुसन्धानको सुरुवात भई पूर्णता पाएको नदेखिएको अनुसन्धान समिति गठनको निर्णय मिति २०७३।१।१९ को ५ बजेको बैठकले गरेको र सोही दिनको पत्रबाट निलम्बन गर्ने निर्णय गरेको देखिएको समग्र अवस्थालाई विचार गर्दा उक्त निर्णय तत्काल कार्यान्वयन भएमा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति पुग्न जाने देखिएकोले सुविधा र सन्तुलनको दृष्टिकोणबाट प्रस्तुत रिटको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म हाललाई उक्त च.नं. १६८ मिति २०७३।१।१९ को निलम्बनको निर्णय कार्यान्वयन नगरी निवेदकलाई यथास्थितिमा राखी काम कारबाही गर्न दिनु भनी अन्तरिम आदेश जारी भइरहेको अवस्थामा यी रिट निवेदक उमेर हकका कारण मिति २०७४।४।६ गते ६० वर्ष पूरा भई मिति २०७४।४।७ गतेदेखि अनिवार्य अवकाश हुने नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को जानकारी पत्र मिसिल संलग्न रहेको हुँदा रिट निवेदक सेवाबाट निवृत्त भइसकेको देखिन आएकोले रिट निवेदनको औचित्य देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: इश्वरमणि ओझा

कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना

इति संवत् २०७४ साल असोज २२ गते रोज १ शुभम् ।

४

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-WO-०३६९, उत्प्रेषण, विजय अधिकारी वि. निर्वाचन आयोग, बहादुरभवन, कान्तिपथ काठमाडौंसमेत

संविधानसभा सदस्य निर्वाचन अध्यादेश २०७० को दफा ७ को कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी पेस भएको बन्दसूचीलाई मान्यता प्रदान गर्न सक्ने अधिकार आयोगमा रहेको देखिन आउँदैन। निवेदकको पार्टीले कानूनको रीत नपुन्याई बन्दसूची पेस गरेको कारण आयोगद्वारा निवेदकको पार्टीको बन्दसूची संविधानसभा सदस्य निर्वाचन प्रयोजनार्थ प्रयोग गर्न नसकेको र निवेदकले क्षतिपूर्तिको सम्बन्धमा उचित वस्तुनिष्ठ आधार र कारणसमेत पेस गर्न सकेको देखिन नआउने।

आफूले चुनेका प्रतिनिधिहरूमार्फत संविधान बनाउने नेपाली जनताको सार्वभौम अधिकारलाई प्रयोगमा ल्याउन नेपाल सरकारले मिति २०७०।८।१४ गते संविधान सभाको निर्वाचन हुने गरी मिति घोषणा गरी स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा निर्वाचन सम्पन्नसमेत भई संविधानसभाको गठनसमेत भइसकेको छ। निर्वाचनपश्चात् गठित संविधानसभाका सभासदहरूबिच व्यापक छलफलपश्चात् निर्माण भएको नेपालको संविधान मिति २०७२।०६।०३ गते जारी भई संविधानबमोजिम राज्यका संयन्त्रहरू क्रियाशील भइसकेको वर्तमान अवस्थामा यी रिट निवेदकले उठाएका विषयमा प्रवेश गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भइसकेकोले रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: इश्वरमणि ओझा
इति संवत् २०७४ साल असोज २४ गते रोज ३ शुभम्।

५

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७२-WO-०४०३,

उत्प्रेषण / परमादेश, नेत्रप्रसाद दाहाल वि. प्रमुख मालपोत अधिकृत, मालपोत कार्यालय, रूपन्देहीसमेत कुनै पनि संगठन सुव्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुनका लागि त्यस्ता निकायसँग आवद्ध पदाधिकारीहरूमा अनुशासन, जवाफदेहिता आवश्यक हुन्छ। आफ्नो सेवा सर्तसम्बन्धी ऐन एवम् नियमावली, आचारसंहिता जस्ता कुराहरूको पूर्ण परिपालना गरी उच्च नैतिक चरित्र अनुशरण गर्नु वाञ्छनीय हुन्छ। यी रिट निवेदकलाई कडा रोग लागेको नभई सामान्य चिकित्सकको निगरानीमा आरामसम्म गरी औषधी सेवन गर्नुपर्ने, निवेदकको कार्यालय सुविधा सम्पन्न क्षेत्र रूपन्देहीको सदरमुकाम भैरहवामा रहेको र निजले सोही स्थानमा चिकित्सकसँग सम्पर्क गरी औषधोपचार गर्न सक्ने नै देखिन आएकोले रिट निवेदकले निजामती कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचारसंहिता पालन गरेको भनी भन्न सक्ने अवस्था देखिन नआउने।

रिट निवेदकलाई ९० दिनभन्दा बढी समयदेखि कार्यालय अनुपस्थित भई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६९(१)(६) बमोजिमको कानूनी प्रक्रिया पूरा गर्दै स्पष्टीकरण सोधी निजले पेस गरेको स्पष्टीकरण चित्त बुझ्दो नभएको भनी विभागीय कारबाहीका लागि लोक सेवा आयोगको परामर्शका निमित्त सम्बन्धित विभागमा लेखी पठाएको कार्यलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने देखिएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: इश्वरमणि ओझा
कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन
इति संवत् २०७४ साल असोज २४ गते रोज ३ शुभम्।

६

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७३-WO-०९२२, उत्प्रेषण / परमादेश, हरिप्रसाद तिमल्सेनासमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत

रिट निवेदकहरू शिक्षा ऐन, २०२८ को

साबिक दफा १२ बमोजिम ३ वर्षे कार्यकालको लागि निर्वाचित भएकोमा विवाद देखिँदैन । यी रिट निवेदकहरू सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षका हैसियतले कार्यरत रहिरहेको अवस्थामा नेपाल सरकारबाट शिक्षा ऐन, २०२८ मा आठौं संशोधन भएको देखिन्छ । शिक्षा ऐन, २०२८ को आठौं संशोधनले दफा १२ को १ मा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको संरचनामा व्यापक परिवर्तन गर्दै विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनौट गर्ने प्रक्रिया नै परिवर्तन गरेको देखिन आयो । वर्तमान लोकतान्त्रिक संविधानले निर्देश गरेबमोजिम नेपाल सरकारले समयानुकूल सामाजिक परिवेशलाई आत्मासात् गर्दै ऐनहरूलाई अझ बढी लोकतान्त्रिक र समावेशी बनाउनु पर्ने कुरालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिँदैन । शिक्षा ऐन, २०२८ लाई पनि नेपाल सरकारले अझ बढी लोकतान्त्रिक र समावेशी बनाउने उद्देश्यले आठौं संशोधन गरेको देखिन आएकोले सो संशोधनलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

तसर्थ राज्यद्वारा छुट्टै कानूनको निर्णय भई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको संरचना नै परिवर्तन भइसकेको अवस्थामा रिट निवेदकहरूको हकलाई स्थापित गर्ने कानूनी संरचनाको अभावमा रिट जारी हुन सक्दैन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: इश्वरमणि ओझा

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७४ साल असोज २४ गते रोज ३ शुभम् ।

- यसै प्रकृतिको ०७३-WO-०१९०, उत्प्रेषण परमादेश, *खिमा केसीसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत* भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ ।

७

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७०-WO-०५९०, उत्प्रेषण / परमादेश, *कृष्ण सोनीसमेत वि. गृह मन्त्रालयसमेत*

विपक्षी सशस्त्र प्रहरी बललाई व्यापार व्यवसाय गर्ने हक छ वा छैन भन्ने विषय सो प्रहरी बलको अनुगमन, मूल्याङ्कन, निरीक्षण र कारबाही गर्नेसम्मको व्यवस्था सशस्त्र प्रहरी ऐन र नियमबमोजिम नियमनकारी निकाय गृह मन्त्रालय र नेपाल सरकारलाई भएको देखिँदा कानून र नियमविपरीत व्यापार गरे गराएमा नेपाल सरकारले नियन्त्रण गर्न सक्ने नसक्ने सम्बन्धमा एउटा बौद्धिक बहस हुन सक्छ तर नेपाल राज्यभर सञ्चालन भएका त्यस्ता व्यापारिक काम कारबाहीहरूमा नेपाल सरकारको पनि उपयुक्त अनुगमन हुनु जरूरी देखिने ।

विशुद्ध रूपमा व्यापारिक गतिविधि सञ्चालन गर्न पाउने हो होइन भन्ने विषयमा नेपाल सरकार र सम्बन्धित निकायबाट आवश्यक निर्देशन र नीति निर्माण गरिने कुरामा यस अदालतको वैधानिक अपेक्षा रहनेतर्फ सम्बद्ध सबैको ध्यानाकर्षण हुने नै हुँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न आवश्यक देखिने हुनाले प्रस्तुत रिट खारेज हुने ।

यस सम्बन्धमा विधिवत् मार्ग दर्शनको आवश्यकता महसुस हुन आएकोले निम्नअनुसारको निर्देशनात्मक आदेश जारी गरिदिएको हुने ।

विपक्षीहरूले कल्याणकारी कार्य गर्ने आवरणमा यसप्रकारको व्यापारिक काम कारबाही गर्न पाउने नपाउने सम्बन्धमा स्पष्ट नीति एवं कानूनी व्यवस्थाको निर्माण गर्नु ।

कुन कुन क्षेत्रमा र निजी पेट्रोल सेन्टरभन्दा कति दुरीमा यस प्रकारको फ्युल सेन्टर राख्न पाउने हो सोको निर्धारण गरी स्पष्ट नीति निर्माण गर्नु ।

सरकारी स्वामित्व रहेको जग्गा र सरकारको शान्ति सुरक्षा प्रदान गर्ने निकायले प्राइभेट फर्मसरह स्थापना गरेको फर्ममा काम गर्ने कामदार कर्मचारीको व्यवस्था र सेवाको सुरक्षा सम्बन्धमा आवश्यक कानूनको निर्माण गर्नु ।

सरकारी निकायले सञ्चालन गर्ने यस

प्रकारका फर्ममा कार्य गर्ने कामदार सोही निकायका सरकारी कर्मचारी नै रहने देखिएकोले मूल जिम्मेवारीबाट विमुख गराई फर्म सञ्चालन गर्दा शान्ति सुरक्षामा पर्न जाने असर बारेमा अध्ययन गरी अध्ययन प्रतिवेदनबमोजिमको आवश्यक व्यवस्थापन गर्नु।

इजलास अधिकृत: दिलीपराज पन्त

कम्प्युटर: विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७४ साल पुस १३ गते रोज ३ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७०-WO-०५९०, उत्प्रेषण / परमादेश, केशरबहादुर खड्का वि. गृह मन्त्रालयसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६९-CI-१२४२, लिखत बदर, उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत

ऋण चुक्ता गर्ने क्रममा प्रत्यर्थी हरिकृष्ण खड्गीले आग्रह गरेअनुसार मालपोत कार्यालयबाट डोर कर्मचारी शुभश्री को-अपरेटिभ लिमिटेडमा नै लगी निज मैयाश्वरी खोखालीको नाउँमा घरजग्गाको रजिस्ट्रेसन पारित गरी विधिवत् रूपमा हक हस्तान्तरण भएको देखिँदा जुलुममाया खड्गीले लिएको ऋण बुझाउने क्रममा भएको र.नं.९४३०(ग) मिति २०६५।१२।३ को लिखतलाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने।

वादी एकासगोलको अंशियार हो भने आफ्नो अंश लाग्ने सम्पत्तिमा आफ्नो सरोकार देखाई अदालतमा अंश मुद्दा दिनु पर्ने र निजहरूको घरको मूल व्यक्ति निज वादीको सासू जुलुममाया भएको देखिएको अवस्थामा निज सासूले एकासगोलमा हुँदा लिएको ऋण तिर्न दायित्वसमेत एकासगोलमा भएका सबै अंशियारको हुनेमा उक्त दुवै दायित्व यी वादीले पूरा

गरेको देखिँदैन। यी पुनरावेदक वादीले सुरुदेखि ऋण कर्जा तिर्ने दायित्वमा संलग्न रहेकोसमेत नदेखिएको अवस्थामा वास्तविकता लुकाई कानूनी छिद्र प्रयोग गरी दायर गरेको लिखत बदर मुद्दाको रोहमा मागबमोजिम लिखत बदर गर्न कानूनसम्मत एवम् न्यायसम्मत नदेखिने।

अतः विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट आमा जुलुममाया शाहीले निजको हक भोगमा रहेको घर जग्गा धितो राखी ऋण लिएकोमा प्रत्यर्थी / प्रतिवादी हरिकृष्ण खड्गी साक्षी बसेको र निजले उक्त ऋणबापत नै ऋण चुक्ता गरी गराई घर जग्गा विधिवत् रूपमा प्रत्यर्थी / प्रतिवादी मैयाश्वरी खोखालीले राजीनामा पारित गराई लिएको देखिँदा काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।८।१८।१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: अनुपमा पन्त

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा

इति संवत् २०७४ साल असोज ३१ गते रोज ३ शुभम्। यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०६९-CR-१०१०, जालसाजी, उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत
- ०६९-CI-१२४३, निर्णय बदर, उर्मिला शाही वि. हरिकृष्ण खड्गीसमेत

२

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-CI-०४४९, उत्प्रेषण, नुजबहादुर के.सी. वि. जिल्ला शिक्षा अधिकारी, जिल्ला शिक्षा कार्यालय प्यूठानसमेत

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अवसर दिनुपर्छ भन्ने यथार्थतालाई स्वीकार गर्दै अपाङ्ग शिक्षक तथा महिलाहरूलाई मानवीयताको आधारमा सकेसम्म अवकाश नदिने, दिइसकेको भए प्रक्रिया

पुन्याई तत् तत् पदमा पुनः नियुक्ति गर्ने भन्ने नीतिगत निर्णय नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०५७।१।२९ मा भएको देखियो । साथै शिक्षा मन्त्रालयको मिति २०७१।४।८ को (माननीय मन्त्रिस्तरीय) निर्णयअनुसार शिक्षक सेवा आयोगबाट छनौट भई सिफारिस भएका विभिन्न तहका शिक्षकहरू पदस्थापना गर्दासमेत अपाङ्ग र महिला शिक्षकलाई सकेसम्म विस्थापित नहुने गरी पुनर्व्यवस्थापन गर्ने भनी शिक्षक पदस्थापनाको आधार बनाएको देखियो । यसरी शिक्षक पदस्थापन गर्दा सकेसम्म अपाङ्ग र महिलालाई विस्थापन नगर्ने भन्ने नेपाल सरकारले लिएको नीति अद्यापि कायम रहेको देखिन्छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संरक्षण गर्ने एवम् रोजगारीको अवसर दिई आर्थिक रूपमा स्वावलम्बी नागरिक बनाउने उद्देश्यले नै नेपाल सरकारले यस्तो नीति लिएको मान्नु पर्ने ।

निवेदक कार्यरत रहेको प्यूठान जिल्लामा ३३ वटा प्रा.वि. शिक्षकको दरबन्दी रिक्त रहेको एवम् निवेदकलाई अवकाश दिई निजको ठाउँमा सपाङ्ग व्यक्तिलाई नियुक्ति दिई कामकाज गराइएको भनी निवेदकले लिएको पुनरावेदन जिकिरको विपक्षी तर्फबाट खण्डन हुन सकेको पनि देखिएन । स्थायी दरबन्दीमा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूको पदमा स्थायी शिक्षक सिफारिस भएमा अस्थायी शिक्षक विस्थापन हुने कुरामा कसैको विमति नहोला । तर यसरी स्थायी शिक्षक पदस्थापन गर्नु पर्दाको अवस्थामा समेत अस्थायी दरबन्दीमा कार्यरत अपाङ्ग र महिला शिक्षकलाई सकेसम्म विस्थापित नहुने गरी पुनर्व्यवस्थापन गर्ने भन्ने नेपाल सरकारको नीति रहेको देखिँदा सोहीबमोजिमको कामकारबाही विपक्षीबाट हुनुपर्नेमा विमति देखिँदैन । उक्त आधारमा हेर्दा यी पुनरावेदकले नेपाल सरकारको सोही नीतिको आधार लिई आफूलाई विस्थापित नगरियोस् भनी दिएको निवेदन खारेज गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत

तुलसीपुरबाट मिति २०७१।१।२८ मा भएको आदेश नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०५७।१।२९ मा भएको निर्णय एवम् अपाङ्गको हक हित संरक्षणको दृष्टिकोणबाट मनासिब नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्छ । नेपाल सरकारले लिएको नीतिको पालना र कार्यान्वयन गर्ने दायित्व सम्बन्धित सरकारी निकायको हुने नै देखिँदा अब नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट भएको मिति २०५७।१।२९ को निर्णय तथा शिक्षा मन्त्रालयको मिति २०७१।४।८ को (माननीय मन्त्रिस्तरीय) निर्णय एवम् परिपत्रअनुसारको दायित्वबाट विमुख हुन न्यायोचित नहुने हुँदा निवेदकको हकमा जो चाहिने उपयुक्त व्यवस्था गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : सुरेशराज खनाल

कम्प्युटर : रमेश आचार्य

इति संवत् २०७४ साल पुष २ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७१-WO-०६१२, उत्प्रेषण, विश्वनाथ ठाकुर हजाम वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन मन्त्रालयसमेत

निवेदकको आफ्नो हक दाबी पुग्ने भनी ७ नं. फाँटवारी २ नं. रसिदसमेतका प्रमाण राखी छुट जग्गा दर्ता गरिपाउँ भनी निवेदन परेको देखिँदा ती प्रमाण र सम्बन्धित निकायबाट निवेदकले भोग गरेको भन्ने बेहोराको प्राप्त सिफारिस, स्थलगत मुचुल्का, जग्गा दर्ता समितिको सिफारिससमेतको मूल्याङ्कन गरी निवेदन जिकिरअनुसार जग्गा दर्ता हुने हो वा होइन भन्ने विषयमा मालपोत कार्यालय, बाराले निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा भूमिसुधार व्यवस्थापन विभागबाट च.नं.२६६३ मिति २०७०।१।१९ मा ऐ. विभागको च.नं.२४६९ मिति २०६९।१२।२७ को परिपत्र प्रतिकूल नहुने गरी कार्य गर्नु गराउनु भनी भएको पत्राचारबमोजिम मालपोत कार्यालय बाराले

यी निवेदक विश्वनाथ ठाकुर हजाम हजामले दिएको छुट जग्गाको कारबाही प्रक्रिया अगाडि नबढाएको देखियो। भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभागको उक्त पत्र कानूनसम्मत देखिन नआउने।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभागको मिति २०७०।१।१९ को पत्रलगायतका सम्पूर्ण काम कारबाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी दिइएको छ। अब उपरान्त जे जो बुझ्नु पर्ने हो बुझी दाबीको जग्गा निवेदकको मागअनुसार जग्गा दर्ता हुने नहुने विषयमा कानूनबमोजिम गरी निर्णय गर्नु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: अनुपमा पन्त

कम्प्युटर: रमेश आचार्य

इति संवत् २०७४ साल कात्तिक १ गते रोज ४ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७४-WO-०११५, उत्प्रेषण / परमादेश, भिमबहादुर वि.क. वि. अपाङ्ग परिचयपत्र पुनरावलोकन समिति, मोरङसमेत

नेपाल सरकारद्वारा 'घ' वर्गको सामान्य अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि निर्धारण गरिएको मापदण्ड हेर्दा दाहिने हातको साँहिली औंला नचल्ने व्यक्ति सो वर्गमा पर्ने देखिन नआएबाट रिट निवेदकले सो वर्गको अपाङ्गताको परिचयपत्र पाउन सक्ने भन्ने देखिएन। तसर्थ: निजलाई मिति २०६८।११।२९ मा दिइएको परिचयपत्र तोकिएको मापदण्डभित्र नपर्ने अवस्थाका व्यक्ति (रिट निवेदक) लाई दिइएको देखिएको भन्ने आधारमा सो परिचयपत्र बदर गर्ने गरी अपाङ्गता परिचयपत्र पुनरावलोकन समितिले मिति २०७४।४।९ मा गरेको निर्णयलाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिन नआउने।

अपाङ्गताको मापदण्डभित्र नपर्ने रिट निवेदकले आफू अपाङ्गताको मापदण्डभित्र पर्ने भनी

लिएको अपाङ्गताको परिचयपत्र बदर भई निजमा अपाङ्गता विशेषता नदेखिएको अवस्थामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई दिने सुविधा प्राप्त गर्न यी रिट निवेदकयोग्य रहिरहने देखिएन। यस्तो अवस्थामा आयोगले निवेदकको उक्त नियुक्तिको सिफारिस रद्द गरी सो सुविधा प्राप्त गर्न कानूनद्वारा योग्य देखिएको व्यक्ति (अपाङ्गता भएको व्यक्ति) वैकल्पिक उम्मेदवारलाई नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्न मिल्ने नै देखिने।

अतः उल्लिखित तथ्य र कारणसमेतका आधारमा हेर्दा अपाङ्गता परिचयपत्र पुनरावलोकन समिति मोरङको मिति २०७४।४।९ को निर्णय र रिट निवेदकको नियुक्तिको सिफारिस रद्द गरी वैकल्पिक उम्मेदवारलाई नियुक्तिको सिफारिस गर्नेसम्बन्धी लोक सेवा आयोगको मिति २०७४।४।२६ को निर्णय तथा वैकल्पिक उम्मेदवारको सिफारिससम्बन्धी लोक सेवा आयोग मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय निर्देशनालयको मिति २०७४।५।७ को सूचनासमेतका काम कारबाही कानूनसम्मत भएको देखिई उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिरहनु पर्ने अवस्था नदेखिएबाट प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्था देखिएन। तसर्थ: प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति उदार दृष्टिकोण राखी सारभूत समानताको (Substantive equality) सिद्धान्तअनुसार त्यस्ता व्यक्तिहरूप्रति व्यवहार गर्ने तथा कल्याणकारी राज्यको अवधारणाअनुसार राज्यको आर्थिक, सामाजिक, प्रशासनिक क्षेत्रमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उपस्थितिलाई उनीहरूको अधिकारको रूपमा स्थापित र संस्थागत गर्दै लैजाने नीति राज्यले अखितयार गरिरहेको सन्दर्भमा उक्त नीतिलाई चुनौती दिने तथा दुरुपयोग गर्ने काम कहींकतैबाट गरिनु हुँदैन र त्यस्तो काम कहींकतै कसैले गरेमा राज्यले त्यसलाई स्वाभाविक र उचित मान्न पनि नमिल्ने।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई दिने भनी राज्यले छुट्याएको सेवा, सुविधा र सहूलियत विभिन्न तरिकाले गैरअपाङ्गले लिने अवस्थालाई राज्यले निरूत्साहित र नियन्त्रण नगर्ने हो भने अपाङ्गतालाई दिने अतिरिक्त सुविधा र सहूलियत गैरअपाङ्गले प्राप्त गर्ने अवस्थाले निरन्तरता पाउने र सरकारको नीति कार्यान्वयन नहुने तथा सरकारप्रति विश्वास नहुने मात्र होइन अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मानव अधिकार एवम् अन्य संवैधानिक र कानूनी अधिकारसमेत हनन हुन जाने अवस्था सिर्जना हुन्छ यसबाट अन्ततः राज्य (सरकार) प्रति नै नागरिकको अविश्वास र वितृष्णा बढ्न जाने देखिन्छ, यस्तो अवस्था कल्याणकारी राज्यको लागि शोभनीय मान्न नसकिने।

अतः उल्लिखित अवस्था प्रतिको संवेदनशीलतालाई गम्भीर रूपले मनन गरी अपाङ्गताको परिचयपत्र प्राप्त गर्ने उद्देश्यले गैरअपाङ्ग व्यक्तिले गलत विवरणसहित निवेदन दिएमा त्यस्तो गलत विवरण दिने व्यक्तिलाई तथा गलत विवरणलाई गम्भीर भई जाँचबुझ एवम् छानबिन नगरी अपाङ्गताको परिचयपत्रको सिफारिस गर्ने सिफारिस समितिका पदाधिकारीहरूलाई समेत निजहरूको भूमिकाको आधारमा सजाय गर्ने गरी कानूनी दायरामा ल्याउन उपयुक्त हुने हुँदा गैरअपाङ्गलाई परिचयपत्र प्रदान गर्ने उद्देश्यले निर्णय गर्ने परिचयपत्र सिफारिस समितिका पदाधिकारीहरू तथा त्यस्तो परिचयपत्र प्राप्त गर्न झुट्टा विवरण दिने सम्बन्धित व्यक्तिसमेतलाई कारबाहीको दायरामा ल्याई सजाय गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक र उपयुक्त कानूनी व्यवस्था गर्नु गराउनु भनी महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयका नाममा निर्देशनात्मक आदेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृतः उद्धवप्रसाद गजुरेल
कम्प्युटरः कृष्णमाया खतिवडा (सुरिमता)
इति संवत् २०७४ साल पुस २८ गते रोज ६ शुभम्।

इजलास नं. २

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०७०-CA-००२०, लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम, भरतकुमार भट्टराई वि. वसन्ती थापा

पुनरावेदक / प्रतिवादीले पुनरावेदनपत्रमा अंश मुद्दाकै कारण वादी दाबीबमोजिम लिखत बदर हुने भनी गरिएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर हुनुपर्ने भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर लिएको सम्बन्धमा विचार गर्दा, प्रस्तुत मुद्दाका वादी प्रतिवादीबिच २०६४ सालको दे.नं.१२७७ को अंश चलन मुद्दा परी वादीले प्रतिवादीहरूबाट अंश पाउने ठहर गरी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०६६।७।२६ मा फैसला भएको र उक्त फैसलाउपर प्रतिवादीका तर्फबाट पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा पुनरावेदन परी प्रस्तुत मुद्दाको लगाउको दे.पु.नं.०४-०६७-००३५९ को अंश चलन मुद्दामा वादी बसन्तीकुमारी राम (रेग्मी) प्रतिवादी मुरारीप्रसाद रेग्मीको श्रीमती भई वादीले प्रतिवादीबाट २ भागको १ भागको आधा अंश पाउने ठहर्‍याएको सुरु फैसला सदर हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६८।३।१२ मा फैसला भएको र सो फैसलाउपर पुनरावेदन नपरी अन्तिम भई बसेको तथ्यमा विवाद नदेखिने।

वादी वसन्तीराम नाता सम्बन्धकी व्यक्ति नहुँदा निजको मन्जुरी लिनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिवादीहरूको प्रतिउत्तर जिकिर रहेको देखिँदा प्रतिवादीहरूले दाबीका जग्गा बिक्री गर्दा वादीको मन्जुरी नलिएको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आउँछ। मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १ नं. मा "अंशबन्डा गर्दा बाबु, आमा, स्वास्नी, छोराहरूको जियजियैको अंश गर्नुपर्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेबाट यस्तो सगोलको अंशबन्डा लाग्ने सम्पत्तिमा कुनै एक अंशियारको बराबर हैसियत रहने हुँदा सधुवा बुहारीको मन्जुरी लिनु नपर्ने

भनी अर्थ गरी बाहेक गर्दा अंशजस्तो नैसर्गिक हकबाट वञ्चित हुनुपर्ने अवस्था आउन सक्ने।

उल्लिखित अंश मुद्दाबाट नाता सम्बन्ध यकिन भई वादीको समेत अंश हक लाग्ने वादीका ससुरा बुद्धिप्रसाद रेग्मीका नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं.८६, ८७, २६३, २६४ र २६७ का जग्गा वादीको मन्जुरीबिना ससुरा बुद्धिप्रसाद रेग्मीले पुनरावेदक / प्रतिवादी भरतकुमार भट्टराईलाई मिति २०६४।२।२४ मा र.नं.१३१११ बाट राजीनामा लिखत गरिदिएको देखिँदा सो जग्गामध्ये वादीको भागजतिको लिखत बदर हुने नै देखिँदा उक्त लिखत बदर हुने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिब देखिन आयो। अतः वादीको हकसमेत बिक्री गरेको कार्यलाई न्यायोचित भन्न नमिल्ने हुँदा लिखत बदर हुनु नपर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतको मिति २०६६।७।२६ को फैसलालाई केही उल्टी गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट फिराद दाबीबमोजिम ३ भागको १ भागको आधा लिखत बदर हुने ठहर गरी मिति २०६८।३।१२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ।

इजलास अधिकृत: शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर ४ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७१-CR-१३७१, भ्रष्टाचार, राम आशिष मिश्र वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले आफू कार्यरत बैंकमा पेस गरेको

प्रमाणपत्र तहको बिहार इन्टरमिडियट एजुकेशन काउन्सिलबाट प्राप्त क्रमाङ्क २००१० रोलकोड ३२०९ उल्लिखित प्रमाणपत्र सत्य असत्यको सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्मार्फत पुनरावेदकले प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको संस्था बिहार इन्टरमिडियट एजुकेशनल काउन्सिल, पटना बुझ्दा उक्त काउन्सिलबाट "समिति अभिलेखके अनुसार Code ३२०९ मे २०००९ तक क्रमाङ्क है। प्रस्तुत अङ्कपत्र गलत है" भनी उल्लेख भएको कुरा बिहार विद्यालय परीक्षा (उच्च माध्यमिक) बहुमार्ग पटनाको दिनाङ्क २२।२।१२ को पत्रबाट देखिन आएको छ। प्रतिवादीले अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा उक्त प्रमाणपत्र मेरो हो। बढुवा प्रयोजनको लागि पेस गरेको हुँ र हालसम्म बढुवा भएको छैन भनी सुरु विशेष अदालतमा बयान गर्दा प्रमाणपत्रको बारेमा पुनः सम्बन्धित बोर्डमा गई बुझेर प्राप्त प्रमाणपत्र पेस गर्ने छु, हाल पेस भएका प्रमाणपत्र मेरे हुन् समेत भनी आफ्नो बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ। बयानपश्चात् निज सो बोर्डमा गई के बुझेर आए भन्ने सम्बन्धमा कुनै प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन। यदि अभियोग पत्रमा दाबी लिएका निज पुनरावेदक प्रतिवादीका प्रमाणपत्रहरू सक्कली भएको भए सो सम्बन्धमा थप प्रमाणबाट आफ्नो भनाइ पुष्टि गर्न सक्नु पर्नेमा सो गर्न प्रतिवादीले सकेको अवस्था देखिएन। यसरी प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको निकायबाटै प्रतिवादीको प्रमाणपत्र सक्कली होइन भनी लेखी आएको देखिएको अवस्थामा उक्त प्रमाणपत्र सक्कली रहेको मान्न नमिल्ने।

प्रमाणपत्र प्रतिवादीले आफ्नो स्वविवेकले पेस गरेकोमा विवाद छैन। कुनै फाइदा प्राप्त नगर्ने हो भने प्रमाणपत्र बनाउनु र पेस गर्नुपर्नाको कारण के हो भन्ने कुरा निजले खुलाउन सकेको देखिँदैन। प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीले फाइदा प्राप्त गरे वा नगरे पनि प्रमाणपत्र नक्कली देखिएको र नक्कली प्रमाणपत्र पेस

गर्नु नै कसुर मानिने हुँदा निजको सो जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उपर्युक्त तथ्य एवम् प्रमाणको विश्लेषणबाट प्रतिवादी राम आशिष मिश्रले पेस गरेको प्रमाणपत्र तहको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र नक्कली देखिएकोले निजले साबिक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ बमोजिम कसुर गरेको ठहर्‍याई प्रतिवादीलाई सोही ऐनको दफा १२ र २९(२) बमोजिम रु.५००।- जरिवाना हुने गरी विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७०।११।२७ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: चाणकमणि अर्याल

कम्प्युटर: अर्जुन पोखरेल

इति संवत् २०७३ साल चैत २८ गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६७-WO-१२३२, उत्प्रेषण, गीता कुँवर वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल काठमाडौँसमेत

निवेदिका आफैँ बिना बिदा स्वीकृत गराई बसेको र मिति २०६३।०३।२६ मा निजलाई नोकरीबाट हटाउने निर्णय भएपछि निजलाई रीतपूर्वक सोको जानकारीसमेत गराइसकेको अवस्थामा चित्त नबुझे प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ६० बमोजिम पुनरावेदन गर्नेतर्फ नलागी यस अदालतमा रिटको माध्यमबाट सो पनि धेरै ढिला गरी प्रवेश गरेको पाइन्छ। निवेदिकाले आफूलाई के कुन आधारमा सेवामा पुनः प्रवेश गर्न दिनु पर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा निवेदनमा स्पष्टरूपमा खुलाउन सकेको पाइँदैन। बिना कुनै ठोस सबुत र प्रमाणको अभावमा कसैको हक अधिकार स्थापित हुन सक्दैन। निवेदिकालाई नोकरीबाट हटाउने गरी मिति २०६३।०३।२६ मा गरेको निर्णयको जानकारी निजको नामको च.नं. ७८५ मिति २०६३।०३।२६ को पत्र बन्दी खाम महानगरीय

प्रहरी आयुक्तको कार्यालय रानीपोखरीको च.नं. ७९८ मिति २०६३।०३।३२ को पत्रबाट निजको तीनपुस्तेमा उल्लिखित स्थायी वतन जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मीमा लेखी पठाई सोको भरपाइसमेत उक्त कार्यालयको च.नं. २७६ मिति २०६३।०५।०२ को पत्रबाट पठाइएको भनी जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मीको सि.नं. ३५५८ को सञ्चारबाट महानगरीय प्रहरी आयुक्तको कार्यालय रानीपोखरीलाई सोही बखत जानकारीसमेत भइसकेको अवस्थामा निज निवेदिकालाई वर्तमान अवस्थामा केही जानकारी नभएको भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। यसरी कानूनबमोजिम प्रक्रिया पुऱ्याई नोकरीबाट हटाइएकोमा निजको कुनै संवैधानिक र कानूनी हक हनन भएको मान्नसमेत नमिल्ने।

तसर्थ, प्रहरी ऐन, २०१२ को दफा १० र प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८९(२) को प्रक्रिया पूरा नगरी मेरो सेवाको निरन्तरतामा अन्यायता सिर्जना गर्ने विपक्षीहरूको कार्यले मेरो मौलिक तथा कानूनी हकसमेतको उल्लङ्घन भएको हुँदा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) अनुसार मलाई सेवामा यथावत् बहाल गरी मेरो सम्पूर्ण सुविधाहरू उपलब्ध गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदन दाबी पुग्न नसक्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।
इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल
कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय
इति संवत् २०७४ साल पुस ३ गते रोज २ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६९-CI-०२१८, हक कायम जग्गा दर्तासमेत, सर्वज्ञमान ताम्राकार वि. चैत्यरत्न ताम्राकार

सुरु अदालतबाट इन्साफको रोहमा फैसला हुँदाका अवस्थामा समुचित प्रमाणहरूको सङ्कलन

हुनमा कुनै प्रमाण बुझ्न छुट हुन गएको देखिएको अवस्थामा सो छुट प्रमाणका सन्दर्भमा पुनरावेदन तहमा सोही प्रश्न सन्निहित रहेको अवस्थामा विवादको प्रश्नको निरूपणको लागि सो विषयको चुरोसम्म पुग्नु पर्ने अवस्थाको लागि सुरु तहबाट बुझ्न छुट भएको सो प्रमाण बुझी पुनरावेदन तहले इन्साफ गर्न मिल्ने नै हुन्छ । तर समुचित प्रमाणहरूको सङ्कलन गरी सोही सङ्कलित प्रमाणहरूको विवेचना एवं मूल्याङ्कन गरी परिपक्व निर्णय हुनुपर्ने अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा पुनरावेदन तहले सुरु अदालतमा पुनः बुझ्नु पर्ने प्रमाण बुझी इन्साफ गर्न पठाउनुलाई अन्यथा भएको भनी मान्न नमिल्ने ।

सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट यस सम्बन्धमा यथोचित प्रमाणहरू बुझी मूल्याङ्कन गरी निर्णयमा पुगेको अवस्था विद्यमान नदेखिएको आधारमा पुनरावेदन अदालतबाट उक्त फैसला उल्टी बदर गरी पुनः प्रमाण बुझी इन्साफ गर्नु भनी गरिएको पुनरावेदन अदालतको उक्त फैसला मिलेकै देखिन आएको छ । प्रस्तुत विवादमा पुनरावेदन तहको अदालत आफैँले थप प्रमाण बुझी इन्साफ हुनुपर्ने भन्ने पुनरावेदकको प्रस्तुत जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, सुरु अदालतको फैसलामा वादी दाबी पुग्न नसक्ने भनी भएको फैसला उल्टी बदर गरी दुवै पक्षको सबुद प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन र विवेचना गरी अरु जे जो बुझ्नु पर्छ बुझी पुनः इन्साफ गर्न सुरु मिसिल सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतमा पठाइदिनु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८।११।२२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सुरथप्रसाद तिमल्सेना
कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७४ साल माघ १७ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री
आनन्दमोहन भट्टराई, ०७१-CR-०६७२, मानव

बेचबिखन, नेपाल सरकार वि. रिना करूवा

प्रतिवादीले अनुसन्धानका क्रममा र अदालतसमेतमा बयान गर्दा, आफूले निज मुन्नाबाट एकहजार रुपैयाँ लिएकोसम्म स्वीकार गरी बयान गरेको देखिन्छ । निज प्रतिवादीले आफ्नी दिदी पीडित जाहेरवालीलाई बिक्री गरी रकम लिएँ भनी निजको बयानको कथनमा उल्लेख भएको देखिँदैन । आफूले लिएको सो रकम पीडितलाई बिक्री गरेबापतको हो भनी उल्लेख हुन सकेको छैन । सोबाहेक यी प्रतिवादीले अरु रकम लिएको भन्ने जिकिरसमेत रहेको देखिँदैन । यी प्रतिवादीले सो रकम लिई आफूलाई बिक्री गरेको देखिँ भनी पीडितले आफ्नो जाहेरी एवम् निजको मौकाको बयान बेहोरामासमेत उल्लेख गरिएको देखिँदैन । यी प्रतिवादी रिना करूवा निज मुन्नाको घरमा पहिलादेखि नै घरायसी काम गर्ने गरेकी भन्ने कुरा निज प्रतिवादीको बयानमा उल्लेख भएको देखिएको र पीडितलाई सोही व्यक्तिको जिम्मामा छोडेको भनी प्रतिवादीले आफ्नो बयानमा उल्लेख गरेकोमा निज पीडितलाई सोही स्थानबाट लिई आएको भनी प्रतिवादीको बयान बेहोराबाट नै खुलेको अवस्था हुँदा यी प्रतिवादीले निज मुन्ना भन्नेसँग पीडितलाई बिक्री नै गरेको भन्ने तथ्य स्थापित भएको मान्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

मूल रूपमा कसुर भन्नाले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐनको दफा ३ लाई नै परिभाषित गरेको देखिँदा मानव बेचबिखन र ओसारपसार गरेको मानिने कार्यहरू कुन कुन हुने भनी दफा ४ मा व्यवस्था रहेको छ । सो दफासमेतको दाबी रहेकोले सजायको हकमा ऐ.ऐनको दफा १५(१) बमोजिम दाबी लिएको देखिन्छ । दण्डसजाय गर्नुपर्ने दफा १५(१) को व्यवस्थाले कस्तो कार्य गरेकोमा कति सजाय हुने भनी इङ्गित गरिरहेकै छ । अभियोग दाबीमा माग गरेको सजायको दाबीसँग सामञ्जस्यता (Harmonize) हुने गरी कसुरलाई हेर्न नमिल्ने भन्ने नहुने ।

पीडित जाहेरवालीलाई प्रतिवादीले विदेश भारतसम्म पुऱ्याएको तथ्यमा कुनै विवाद नरहेको र त्यसरी भारतसम्म पुऱ्याएको पीडितलाई यी प्रतिवादीले बिक्री नै गरिसकेको भन्ने तथ्य स्थापित हुन सकेको नदेखिए तापनि पीडितलाई भारतमा पुऱ्याएर छोडी आउनु पर्नेसम्मको तथ्यगत प्रयोजन खुलाई प्रतिवादीले पुष्टि गराउन नसकेको र पीडित जाहेरवाली तत्काल आफू राजीखुसीले नै उक्त मुन्ना भन्ने व्यक्तिकहाँ पुग्ने गरी प्रतिवादीको साथ लागी गएको भनी खुल्न नसकेको हुँदा यी प्रतिवादीले पीडितलाई विदेश भारत स्थित मुन्नाको जिम्मा लगाएको देखिन आएबाट किनबेच गर्ने उद्देश्यलेसम्म भारत पुऱ्याई ऐनको दफा ४(२) (क) को कसुर गरेको पुष्टि भएको हुँदा ऐ. ऐनको दफा १५(१) (ड)(१) बमोजिम सजाय हुन सक्ने अवस्था विद्यमान रहेको देखिने।

तसर्थ, प्रतिवादीले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ दफा ४(२) (क) को कसुर गरेको पुष्टि भएको हुँदा ऐ. ऐनको दफा १५(१)(ड)(१) बमोजिम सजाय हुने अवस्था विद्यमान देखिएकोमा निज प्रतिवादीलाई शोषण गर्ने उद्देश्यले विदेशमा लगेको भन्ने आधारमा प्रतिवादी रिना करूवाले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण ऐन, २०६४ को दफा ४(२) (ख) को कसुर गरेको भनी प्रतिवादीलाई ऐ.ऐनको दफा १५(१)(च) बमोजिम २ (दुई) वर्ष कैदसम्म हुने भनी सुरु झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।०३।१९ मा भएको फैसला केही उल्टी गरी उक्त ऐनको दफा १५(१)(ड) (१) बमोजिम निज प्रतिवादी रिना करूवालाई १० वर्ष कैद र रु.५०,०००।- (पचास हजार) जरिवाना हुने एवम् ऐ.ऐनको दफा १७ बमोजिम प्रतिवादीबाट रु.२५,०००।- (पचिस हजार) क्षतिपूर्ति पीडितलाई भराई दिने भनी पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०७१।३।१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर

हुने।

इजलास अधिकृत:- सुरथप्रसाद तिमल्सेना
कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना
इति संवत् २०७५ साल वैशाख ४ गते रोज ३ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७४-CR-०४२०, कर्तव्य ज्यान, सुरेन भन्ने रत्नबहादुर राई वि. नेपाल सरकार
प्रतिवादी र मृतक सँगसँगै जङ्गल गई सँगसँगै फर्की आउने क्रममा आफूसँग मृतकले विवाद गरेकोले मृतकले आफूलाई मार्छु भनी खेदेको, मृतकलाई आफ्नै खुकुरीले आफूलाई हान भनी आफूले खुकुरी दिएको, खुकुरी तानातान हुँदा मृतकको हातमा चोट लाग्न गएको, मृतकले आफूलाई मार्छु भनी खेद्न लागेकोले आफू मान्छेहरुलाई खबर गरी बोलाउँछु भनी आउँदाका बखत मृतक आफैँ भिरबाट लडेको भनी बयान गर्ने यी प्रतिवादीले मृतक भिरबाट लडे भनी मौकामा कोही कसैलाई जानकारी गराएँ भनी भन्न सकेको नदेखिएकोले निज प्रतिवादीको उक्त भनाइ कहींकतैबाट पुष्टि प्रमाणित हुन सकेको नदेखिने।

स्वयम् प्रतिवादीका साक्षी खम्बशेर राई र भरतकुमार राईसमेतले मृतक श्रीकृष्ण राईको मृत्यु यी प्रतिवादीकै कर्तव्यबाट भएको हो भनी किटानीसाथ उल्लेख गरी प्रतिवादीले अदालतमा गरेको उक्त इन्कारी बयानको प्रतिकूल हुने गरी बकपत्र गरेको देखिन आएबाट यी प्रतिवादीले गरेको उक्त इन्कारी बेहोरा कहींकतैबाट पुष्टि हुन नसकी निजको सो इन्कारी बेहोरा नै खण्डित हुन पुगेको देखिएबाट यिनै प्रतिवादीको कर्तव्यबाट मृतक श्रीकृष्ण राईको मृत्यु भएको कुरा पुष्टि हुन आएकोले निज प्रतिवादी सुरेन भन्ने रत्नबहादुर राईले मृतक श्रीकृष्ण राईलाई खुकुरी प्रहार गरी मारी भिरबाट फाली मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत ऐ. १३(१) नं.को

कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई सोही महलको १३ (१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने भनी सुरु खोटाङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।०२।२४ मा भएको फैसला सदर हुने भनी उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुंगाबाट मिति २०७४।२।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिन आएकोले निज प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ: माथि विवेचित आधार कारणसमेतबाट प्रतिवादी सुरेन भन्ने रत्नबहादुर राईले श्रीकृष्ण राइलाई खुकुरी प्रहार गरी मारी भिरबाट फाली मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत ऐ. १३(१) नं.को कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने भनी सुरु खोटाङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।०२।२४ मा भएको फैसला सदर हुने भनी उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुंगाबाट मिति २०७४।२।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: सुरथप्रसाद तिमल्सेना

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७५ साल वैशाख ६ गते रोज ५ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७२-CR-०४९३, सरकारी छाप दस्तखत कित्ते, नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर राना

प्रत्यर्थी प्रतिवादी वीरबहादुर र प्रतिवादी सविन दाहालले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतमा समेत गरेको बयानबाट यी प्रतिवादी वीरबहादुरले वैदेशिक रोजगारका लागि प्रयोग गरेको राहदानीमा टाँस गरेको स्टिकर निज प्रतिवादी आफैँले लिई टाँस गरेको नभई श्रम स्टिकर हवाइजहाजको टिकटसमेतका

कागजात प्रतिवादी सविन दाहालले उपलब्ध गराएको देखिन्छ। उल्लिखित श्रम स्टिकरसमेतका कागजात के कसरी प्राप्त भएको हो सो सम्बन्धमा यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीलाई थाहा जानकारी भएकोसमेत देखिएन। कतार जानका लागि प्रतिवादी सविन दाहालले जहाज टिकट, भिसामा टाँस भएको श्रम स्टिकरसमेतका कागजातबापतको रकम लिई यी प्रतिवादी वीरबहादुरलाई उक्त कागजात उपलब्ध गराएका र विदेश जाने क्रममा अध्यागमन कार्यालयको कर्मचारीद्वारा चेक जाँच गर्ने क्रममा श्रम स्टिकर शङ्कास्पद देखिएको कारणबाट निज प्रतिवादी पक्राउ परेको प्रतिवादी सविन दाहालले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत उपस्थित भई गरेको बयानबाट अभियोग मागदाबीबमोजिम प्रतिवादी वीरबहादुर रानालाई मुलुकी ऐन, कित्ते कागजको १२ नं. बमोजिम थप सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको निवेदन तथा पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, प्रत्यर्थी प्रतिवादीबाट निजको राहदानीमा श्रम स्टिकर टाँस गर्ने कार्य भए गरेको नदेखिँदा राहदानीबाहक भएको आधारमा प्रतिवादी वीरबहादुर रानालाई मुलुकी ऐन, कित्ते कागजको ९ नं. ले रु.५०।- जरिवाना हुने ठहर गरेको सुरु काठमाडौँ जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१।३१ को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।१२।९ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: उत्तरमान राई

इति संवत् २०७४ साल जेठ १० गते रोज ४ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७३-WO-०९३५, उत्प्रेषण, तपेन्द्रबहादुर शाही वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय

निर्वाचन आयोगको मिति २०७३।१।२२ को मिसिल संलग्न पत्रमा विश्वविद्यालयको "पूर्व निर्धारित

कार्यतालिकाबाहेकका निर्वाचन नगर्न नगराउन नेपाल सरकारलाई निर्देशन दिने" भनी उल्लेख भएकोमा रत्नराज्य क्याम्पस प्रदर्शनी मार्गको स्व.वि.यू. निर्वाचन कार्यतालिका पहिले नै निर्धारित भई उम्मेदवारी दिनेलगायतका निर्वाचनसम्बन्धी अन्य सम्पूर्ण प्रक्रिया सम्पन्न भइसकेको र मतदानको कार्यसम्म बाँकी रहेको स्थितिमा मिति २०७३।१।२३ को निर्वाचन कार्यक्रम विपक्षीहरूले रोक्ने कार्य गरेको देखिँदा निर्वाचनसम्बन्धी मतदानपूर्वका अन्य प्रक्रिया पूरा गरिसकेको स्थितिमा तत्काल मिति तोकौ स्व.वि.यू. निर्वाचनसम्बन्धी बाँकी कार्य सम्पन्न गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा मिति २०७३।१।२२ मा यस अदालतबाट अन्तरिम आदेश जारी भएको देखिने।

यस अदालतबाट अन्तरिम आदेश जारी भइसकेपश्चात् उक्त रत्नराज्य लक्ष्मी बहुमुखी क्याम्पस प्रदर्शनी मार्गमा रोकिएको स्व.वि.यू. चुनाव मिति २०७३।१।२।१५ गते सम्पन्न भइसकेको भन्ने मिसिल संलग्न कागजात र विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंको लिखित जवाफसमेतबाट देखिन्छ। यसरी निर्वाचन नै सम्पन्न भई विवादको विषय निरूपण भइसकेको अवस्थामा प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको औचित्यता विद्यमानता देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७४ साल चैत २२ गते रोज ५ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७३-WO-१०७५, उत्प्रेषण, आदित बोहरासमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७१-CR-१५५१, लागु औषध

(डाइजेपाम), नेपाल सरकार वि. ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठ

बरामदी लागु औषध प्रतिवादीले खरिद बिक्री गरिरहेको अवस्थामा पक्राउ परेको नभई निजले बोकी हिँडेको अवस्थामा प्रहरीले चेकजाँच गर्ने क्रममा पक्राउ परेको देखिन्छ। निजसँगबाट पक्राउ परेको लागु औषधको मात्रातर्फ विचार गर्दा उक्त बरामदी परिमाण पनि न्यून रहेको देखिन्छ। लागु औषधको प्रकृतिलाई पनि लागु औषधको परिमाणको मापदण्ड बनाउनुपर्छ। सेवन प्रयोजनलाई खरिद गर्ने र बिक्री वितरण गर्नेलाई खरिद हुने अवस्था छुट्ट्याउन लागु औषधको परिमाणलाई पनि हेरिनुपर्ने हुन्छ। बरामदी मुचुल्का हेर्दा डाइजेपाम २३ एम्पुल, ब्युप्रिनोर्फिन २४ एम्पुल तथा फेनारगन २४ एम्पुल गरी जम्मा ७१ एम्पुल लागु औषध बरामद भएको देखिँदा यति सानो परिमाण बिक्री व्यापारको प्रयोजनको लागि नै हो भनी यकिन गर्न नमिल्ने।

फौजदारी न्यायको मान्य सिद्धान्त एवम् प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ को कानूनी व्यवस्थाबमोजिम फौजदारी मुद्दामा अभियोग प्रमाणित गर्ने भार वादीमा रहेको भए तापनि प्रमाणको भारसम्बन्धी सिद्धान्त निरपेक्ष हुँदैन। अपराधको प्रकृति, यसमा संलग्न पक्षहरूको प्रकृति र आपराधिक कार्यशैली आदिको आधारमा राज्यले प्रमाणको भारसम्बन्धी व्यवस्थालाई निर्धारण गरेको हुन्छ। लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ अनुसार निर्दोषिता प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा रहन्छ भने प्रतिवादी दोषी छ भन्ने कुराको प्रमाण वादीले पुऱ्याउनुपर्ने।

प्रतिवादी ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठले बरामदी लागु औषध भारतको रक्सौलबाट खरिद बिक्रीको लागि ल्याएको हो भनी वादीले पुष्टि गर्न सकेको अवस्था छैन। अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानका आधारमा मात्र प्रतिवादीलाई दोषी ठहर्‍याउन मिल्ने हुँदैन। निज प्रतिवादी लागु औषध कारोबारमा संलग्न रहेको भन्ने विषयमा वादी पक्षले कुनै प्रमाण पेस गर्न नसकेको

अवस्थामा सुरु जिल्ला अदालतबाट लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(झ) बमोजिम २ वर्ष कैद र १ लाख रुपैयाँ जरिवाना हुने ठहर्‍याएको फैसला केही उल्टी गरी ऐ.ऐनको दफा ६ बमोजिम सेवनतर्फ मात्र सजाय हुने गरी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको फैसलालाई अन्यथा मान्न मिल्ने नदेखिने।

तसर्थ, विवेचित आधार तथा कारणहरूबाट प्रतिवादी ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठले लागु औषध सेवनतर्फ मात्र कसुर गरेको देखिँदा निजलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा (६) बमोजिम लागु औषध सेवन गरेको कसुरमा सोहीको दफा १४(१)(ज) बमोजिम दुई महिना कैद र रु. २,०००।- (दुई हजार मात्र) जरिवाना हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७१।१।१९ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: इशा सुवेदी

कम्प्युटर: सन्तोष अवाल

इति संवत् २०७५ साल साउन १४ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७१-CI-०२७९, निषेधाज्ञा, ज्ञानदा एकेडेमी प्रा.लि.समेत वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि. सेनुरिया बानिया

आफ्नो हक स्वामित्वमा रहेको जग्गामा निर्माण कार्य गर्न र आफ्नो इच्छानुसार भोगचलन गर्न जग्गा दर्तावाला स्वतन्त्र रहन्छन्। नेपालको संविधानको धारा २५ ले “प्रत्येक नागरिकलाई कानूनको अधीनमा रही सम्पत्ति आर्जन गर्ने, भोग गर्ने, बेचबिखन गर्ने, व्यावसायिक लाभ प्राप्त गर्ने र सम्पत्तिको अन्य कारोबार गर्ने” हक प्रदान गरेको छ। आफ्नो स्वामित्वमा

रहेको जग्गामा गरिने निर्माण कार्यले अन्य व्यक्तिको हकाधिकारमा असर पार्न नहुने। पुनरावेदक / विपक्षी विद्यालयको नाउँमा रहेको जग्गामा कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी भौतिक संरचनाहरू निर्माण गर्न विपक्षी विद्यालय स्वतन्त्र रहेजस्तै निवेदकको नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं. ११० र १०२६ को जग्गा निर्वाध रूपमा भोगचलन गर्न निवेदक पनि स्वतन्त्र रहेको मान्नु पर्छ। निवेदकको नाउँमा दर्ता रहेको उल्लिखित जग्गा विपक्षी विद्यालयले निर्माण गर्न लागेको कम्पाउन्डवालको भित्र पर्ने तथ्य नापीको नक्साबाट देखिनुका साथै जग्गाको भौतिक अवस्थाबाट पनि प्रस्ट हुन्छ। विपक्षीको लिखित जवाफमा निवेदकको जग्गामा आउने जाने निकास नै नभएको भन्ने उल्लेख भएकोले निवेदकको जग्गा विपक्षी विद्यालयले निर्माण गर्न लागेको कम्पाउन्डवालभित्र पर्ने कुरामा विवाद रहेन। विपक्षी विद्यालयले लगाएको कम्पाउन्डवालभित्र निवेदकको उल्लिखित जग्गा परी सो जग्गामा आवतजावत गर्ने निकास बन्द भएको खण्डमा संविधानले प्रत्याभूत गरेको निवेदकको सम्पत्तिको हकमा प्रत्यक्ष असर पर्न जाने देखिन्छ। विद्यालय आफ्नो नाउँको जग्गामा निर्माण कार्य गर्न र भोगचलन गर्न स्वतन्त्र रहेजस्तै निवेदकले पनि आफ्नो नाउँको जग्गा स्वतन्त्र रूपमा भोगचलन गर्न पाउनु पर्ने हुन्छ। विपक्षी विद्यालयले निर्माण गर्न लागेको कम्पाउन्डवालभित्र पर्ने निवेदकको जग्गाको भोगचलनमा असर पर्ने गरी निवेदकको निकास बाटो नरोक्नु भनी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट जारी भएको निषेधाज्ञाको आदेश अन्यथा देखिन आउने।

तसर्थ निवेदकको कि.नं. ११० र १०२६ को जग्गा निवेदकले निर्वाध रूपमा भोगचलन गर्न पाउनु पर्ने हुँदा सो जग्गामा आउने जाने निकास बाटो नरोक्नु र नरोकिने गरी मात्र कम्पाउन्डवाल लगाउनु र निवेदकको निकास रोकिने गरी निर्माण कार्य नगर्नु भनी यी पुनरावेदक / विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्‍याई मिति २०७०।१०।०८ मा

पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हिरामाया अवाल

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल फागुन ९ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७५-RB-०२७९, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. टिकाराम अधिकारी

गोयन्का इन्फोटेक र प्रतिवादीबिच मोबाइल बिक्रीसम्बन्धी व्यापारिक कारोबार भएको र सोही सन्दर्भको लेनदेनको विषयसँग सम्बन्धित विवादित चेक हो भन्ने तथ्यमा विवाद देखिएन। विवादित चेकको मिति सच्चिएको भन्ने प्रतिवाद जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा, चेकमा रहेको सन् २६।०६।२०१७ लाई महिनाको ०६ अङ्कको माथितिरको घुमेको भागलाई पूरै घुमाई ०८ बनाई सन् २६।०८।२०१७ बनाएको प्रस्ट देखिन्छ। जसअनुसार २६।०६।२०१७ को मितिले वि.सं. २०७४।०३।१२ मा उक्त चेक काटेको देखियो भने सच्च्याएको मिति सन् २०१७।०८।२६ ले वि.सं. २०७४।०५।२० हुन आउँछ। यसरी हेर्दा वि.सं. २०७४।०३।१२ को मितिले २०७४।०९।११ मा ६ महिना पुग्ने देखिन्छ भने, चेक बाउन्स मिति २०७४।११।१६ मा भएको देखियो। चेक बाउन्स भएको मितिमा महिनाको अङ्क सामान्य रूपमा हेर्दा नै सच्चिएको (Prima Facie) देखिएबाट समेत विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ को दफा ५३ मा "कुनै बैंकउपर खिचिएको चेक वा ड्राफ्ट खिचिएको मितिले ६ महिनाभित्र भुक्तानीको लागि बैंकसमक्ष प्रस्तुत नगरिएमा त्यसको भुक्तानी दिन बैंक बाध्य हुने छैन" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। चेक सटहीको लागि तोकिएको समय समाप्त भइसकेको चेकलाई बाउन्स गरी गराई सोको आधारमा लिएको अभियोग दाबीबमोजिम कसुर कायम गर्न मिल्ने नदेखिने।

यसरी चेक प्राप्तकर्ता गोयन्का कम्पनीका प्रो. मुकेश शर्माले जाहेरी दरखास्त नदिएका, चेक आफूले बाउन्स नगराएको र व्यापारिक कारोबारको विश्वासको आधारका रूपमा उक्त चेक लिने दिने कार्य भएको भन्ने जाहेरवाला किसन शाहको बकपत्रको बेहोरा र चेकमा पहिले लेखेको मिति सच्चिएको र बाउन्स भए गरिएको मितिसमेत सच्चिएको चेक र बाउन्सको अवस्थालाई विनिमेय अधिकार पत्र ऐन, २०३४ को दफा ४३ मा "...चेक भुक्तानीको लागि क्रमशः लेखिदिने, स्वीकार गर्ने र ड्रयीसमक्ष धारकले वा निजले अह्राएकोले कारोबार गर्ने समयभित्र प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ। यसरी प्रस्तुत नगरेमा सो अधिकारपत्रमा उल्लेख भएका अरु पक्षहरू त्यस्ता धारकप्रति उत्तरदायी हुने छैनन्" भन्ने र दफा ६१ मा "...सो अधिकारपत्रको मूलभूत कुरामा थपघट वा केरमेट गरिएकोमा थपघट वा केरमेट गर्ने वा सो गर्न सहमति दिने पक्षबाहेक अरु सबै पूर्वपक्षहरू दायित्वबाट मुक्त हुनेछन्" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा विवादित चेकलाई मान्यता दिन नमिल्नेमा एभरेष्ट बैंक, धनगढी शाखाले सच्चिएको चेकलाई मान्यता दिई बाउन्स गराएको र बाउन्स गर्दा पनि मिति सच्च्याइएको चेकलाई मान्यता दिएको देखियो। यसरी अमान्य हुने चेकलाई मान्यता दिई अवैधानिक रूपमा गराएको बाउन्स कार्यसमेत अवैधानिक हुने हुँदा त्यसप्रकारको चेकलाई मान्यता दिई केवल चेक काटेको र प्रमाणको रूपमा पेस भएको चेक आफूले दिएको भनी प्रतिवादीले स्वीकार गरेको भन्ने मात्र आधारमा प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने नदेखिँदा उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले बदर गरी प्रतिवादीलाई अभियोग माग दाबीबमोजिम सजाय गरी बिगोसमेत दिलाई भराई पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर तथा विद्वान् सहन्यायाधिवक्ताको बहस बुँदासँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणसमेतबाट उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासबाट मिति २०७५।३।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: माधव भण्डारी

कम्प्युटर: प्रेम थापामगर

इति संवत् २०७६ साल असार २ गते रोज २ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७०-CR-११८२ र ०७०-CR-१४२३, अपहरण गरी मारेको कर्तव्य ज्यान, युवराज के.सी. वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि. कालुराम चौधरीसमेत

प्रतिवादी कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) सुरुमा पक्राउ नपरी अदालतको म्याद सूचनामा हाजिर हुन आएका निजले अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कारी रही बयान गरेको देखिन्छ। सहप्रतिवादी सन्तोष चौधरीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा मृतक रमेश हमाललाई १२/१३ जना मानिसले अपहरण गरी निजको मुखमा पट्टी बाँधी हेकुली गाउँ विकास समिति, वडा नं.१ वैवाङ्ग स्थित नर्सरीमा लगी निजको घाँटीमा तरबार प्रहार गर्ने व्यक्ति कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) हुन् भनी लेखाएको देखिन्छ। अन्य सहप्रतिवादीहरू शोभाराम वि.क., हरिप्रसाद शेर्पाइलीले समेत सहप्रतिवादी सन्तोष चौधरीको बयानसँग मेल खाने गरी बयान गरेको देखिन्छ। अन्य सहप्रतिवादीहरू आफू कसुरमा साबित रही निज प्रतिवादी कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) लाई पोल गर्नुपर्ने अन्य कुनै कारण भएको देखिँदैन। निजले आफू उक्त वारदातमा संलग्न नरहेको भनी लिएको जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा, सहप्रतिवादीहरूले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयानलाई लासजाँच प्रकृति मुचुल्कामा मृतकको घाँटी काटिएको भन्ने तथ्यले समर्थन गरेको

देखिन्छ। मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारणमा Injury to Trachea, vessels and other structures of neck and with resulting excessive bleeding भन्ने देखिन्छ। सो तथ्यलाई प्रतिवादी शोभाराम वि.क. ले सिलसिलेवार रूपमा मृतकको मुखमा पट्टी बाँधी ४ जनाले हात समाती लगी घटनास्थलमा पुऱ्याई (कचिला बस्ने) कालुराम चौधरीले तरबारले घाँटीमा प्रहार गरी घाँटीको अगाडि भागमा काटेको देखेको हुँ भनी गरेको बयानलाई अन्यथा हो भनी निजले वस्तुनिष्ठ प्रमाणले पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन। घटनास्थल मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतका प्रमाणहरूबाट निजले अभियोग मागदाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ नं. विपरीतको कसुरमा सोही महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहऱ्याई पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट भएको फैसला बदर गरी सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

प्रतिवादीहरू (बेलगनार बस्ने) कालुराम चौधरी, शोमीलाल चौधरी, मधुर नेपाली (परियार), शोभाराम वि.क. सुनिल चौधरी, खुसलराम चौधरी, सिताराम चौधरी, खुसल भन्ने शेरबहादुर चौधरीका सम्बन्धमा हेर्दा प्रतिवादीमध्येका मधुर नेपाली (परियार) ले मृतक रमेश हमाललाई बोलाई ल्याउ भनी प्रतिवादी शोभाराम वि.क. लाई भनेकोले शोभाराम वि.क.ले बोलाई ल्याएपछि प्रतिवादी खुसल भन्ने शेरबहादुर चौधरी मृतक रमेश हमालको मुखमा पट्टी बाँध्ने पहिलो व्यक्ति भएको भन्ने शोभाराम वि.क.को अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानबाट देखिन्छ। वारदातको समयमा मधुर नेपाली (परियार) ले मृतकको हात समातेको, लाठीले हान भनी आदेश दिएको भन्ने उल्लेख गरी शोभाराम वि.क.ले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ। निज मधुर

नेपाली (परियार) को घरबाट ३ थान खुकुरी बरामद भएको देखिन्छ । मृतकलाई वारदातस्थलमा पुऱ्याई कर्तव्य गरी मार्नमा प्रमुख भूमिका रहेको देखिन्छ । निज शोभाराम वि.क.ले मधुर नेपाली (परियार) लाई गरेको पोल सन्तोष चौधरी र हरिप्रसाद सेरपाइलीको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानबाट पुष्टि हुँदा निजले उक्त वारदातस्थलमा आफू उपस्थित नभएको भन्ने जिकिर पत्वारलायक देखिएन । निजले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष आफूलाई कसुर स्वीकार गर्न बाध्य पारिएको भन्नेतर्फ हेर्दा निजलाई के कुन परिबन्धमा कसुर स्वीकार गर्नु परेको हो सो खुलाउन सकेको देखिँदैन । प्रतिवादीको इन्कारी बयान स्वतन्त्र र तथ्यपूर्ण प्रमाणबाट समर्थित हुन आवश्यक छ । आफूलाई डर, त्रास देखाई वा धम्की दिई बयान गराएको कारणले प्रहरीमा कसुर स्वीकार गर्नु परेको कुराको जिकिर लिनेले सो कुराको वस्तुनिष्ठ रूपमा प्रमाणितसमेत गराउनु सक्नुपर्छ । तर प्रतिवादीले आफूलाई बयान गर्न बाध्य पारिएको, धम्की दिएको वा अन्य के कस्तो कारणले आरोपित कसुर स्वीकार गर्नु परेको भन्ने कुरा भन्न नसकेको स्थितिमा निजले अनुसन्धानको क्रममा व्यक्त गरेको भनाइलाई स्वेच्छाको होइन भन्न नमिल्ने भई अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको स्वीकारोक्तिलाई निजका विरुद्ध प्रमाणमा लिन मिल्ने देखिने ।

अर्का प्रतिवादी बेलगनार बस्ने कालुराम चौधरीका सम्बन्धमा हेर्दा मिति २०६५।५।११ मा निजलाई अज्ञात समूहले गोली हानेको र सो समूह पत्ता नलागेकोले प्रतिवादीले सोही घटनामा मृतक रमेश हमाल संलग्न रहेको भन्ने इवीमा मार्ने योजना बनाएको र योजनाबद्ध रूपमा वारदात भएको मौकामा बयान गर्ने शोभाराम वि.क.समेतका व्यक्तिले मृतकको मुखमा पट्टी बाँध्ने र रातको ९ बजेतिर यी प्रतिवादीसमेतले हात पाखुरामा समाती वेलगनारको बोर्डिङ स्कुलबाट तलतिर लगेकोमा कचिला बस्ने कालुराम चौधरीले

तरबारले घाँटीमा प्रहार गरेपछि मृत लासलाई यी प्रतिवादीले उठाई बोकी पातु खोलाको बगरमा लगे र अन्य प्रतिवादीहरूले खनेको खाडलमा हाली पुरी हिँडेको हो भनी बयान गरेको देखिन्छ । निजले अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कारी रही बयान गरे तापनि निजको इन्कारी बयानलाई खण्डित हुने गरी सहअभियुक्तहरूले कसुरप्रति पोल गरेको देखिन्छ । निजलाई पोल गर्नुपर्ने अन्य कुनै कारण वा रिसइवी रहेको भनी निजले पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन । निजले आफू २०६५।५।११ गते अज्ञात समूहले गोली प्रहार गरी घाइते बनाएपछि नर्भिक हस्पिटल काठमाडौँमा उपचार गराई बसेको भन्ने जिकिर लिएकोमा निज प्रतिवादी १३।१०।२००८ (तदनुसार २०६५।५।२८) मा सो अस्पतालबाट डिस्चार्ज भएको देखिन्छ । २०६५।५।२८ मा अस्पतालबाट डिस्चार्ज हुने व्यक्ति करिब डेढ वर्षपछि मिति २०६६।१२।२६ मा घटेको वारदातमा संलग्न रहेको अन्य प्रमाणहरूबाट पुष्टि भइरहेको अवस्थामा उक्त वारदातमा म सामेल थिइँन भनी लिइएको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

त्यसैगरी अन्य प्रतिवादीहरू मधुर नेपाली (परियार), शोभाराम वि.क., सोमिलाल चौधरी, सुनिल चौधरीको हकमा हेर्दा शोभाराम वि.क.ले मृतक रमेश हमाललाई घरबाट बोलाई ल्याउने र मधुर नेपाली (परियार) ले मृतकको आँखामा पट्टी बाँधी वारदातस्थलमा पुऱ्याई मृतकको हात समाउने, त्यसैगरी सिताराम, सोमिलालसमेतले आँखामा पट्टी बाँध्ने र वारदातस्थलमा पुऱ्याउने व्यक्ति देखिएका छन् । निजहरूले मृतकलाई प्रत्यक्षतः हात छोडेको भन्ने नदेखिए पनि आँखामा पट्टी बाँधी वारदातस्थलमा पुऱ्याउने र जिउमा हात हाली मार्नमा संयोग पारी दिने व्यक्ति देखिएको छ । यी प्रतिवादीहरूमध्ये मधुर नेपाली (परियार) ले नै प्रतिवादीमध्येका शोभाराम वि.क.लाई रमेश हमाललाई बोलाई ल्याउनु भनेबमोजिम आफूले

बोलाई ल्याएको, निजसमेतले हेकुली गा.वि.स. वडा नं. १ स्थित बैबाङ्ग नर्सरीमा लिई गएको, वारदातको समयमा मधुर नेपाली (परियार) ले मृतकको हात समातेको, लाठी लिई मधुर नेपालीले हान्न भनेको भन्ने उल्लेख गरी शोभाराम वि.क.ले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष किटानी पोल गरेको देखिन्छ । निज मधुर नेपाली (परियार) को घरबाट ३ थान खुकुरी बरामद भएको अवस्था पनि छ । शोभाराम वि.क.को अदालतको बयानबाट समेत प्रतिवादी मधुर नेपाली (परियार) को रमेश हमाललाई वारदातस्थलमा पुऱ्याई कर्तव्य गरी मार्नमा प्रमुख भूमिका रहेको देखिन्छ । निज शोभाराम वि.क.ले मधुर नेपाली (परियार) लाई गरेको पोल सन्तोष चौधरी र हरिप्रसाद सेर्पाङ्गलीको अनुसन्धानको क्रममा भएको बयानसमेतबाट पुष्टि भएको अवस्था छ । अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानलाई अदालतले प्रमाणमा लिँदा अवश्य नै सतर्कता अपनाउनु पर्ने हुन्छ । त्यसैको लागि प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीमा रहेको हुन्छ तर अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको बयान स्वइच्छापूर्वक भएको होइन भन्ने प्रतिवादीले नै सो कुरा वस्तुनिष्ठ रूपमा पुऱ्याउनु पर्ने हुन्छ । त्यसैका लागि प्रतिवादीहरूलाई म्याद थप गर्दा हिरासतमा रहँदा निजको शारीरिक र मानसिक अवस्थाबारे सोध्ने र हिरासतमा राख्दा गरिएको निजहरूको शारीरिक परीक्षण हेर्ने र त्यसबखत अभियुक्तले आफूलाई हिरासतमा यातना दिएको एवम् केही अस्वस्थताको उपचार गर्नुपर्नेजस्ता कुराहरू बताए सोहीबमोजिम निजको स्वास्थ्य परीक्षण गरिदिने र गराउनेबारे आदेश हुने गर्दछ । हिरासतमा रहँदा केही कुराको व्यवस्थामा कमी भएमा सो व्यवस्था गरिदिन मौखिक रूपमा आदेश पनि दिने गरिन्छ । त्यसलाई अनुसन्धानका क्रममा सङ्कलित कागजातहरूलाई अदालतबाट छाप लगाई फिर्ता पठाउने गरिन्छ । अनुसन्धान अधिकारीले शारीरिक वा मानसिक पीडा, दबाव दिएको भए म्याद

थपको क्रममा निवेदन दिन सक्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ । अभियुक्तहरूले सो निवेदन दिई कारबाही गराउन सकेको देखिँदैन । निजहरूको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानलाई अन्यथा हो भनी मान्न मिल्ने देखिँदैन । निजहरूले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानलाई लासजाँच प्रकृति मुचुल्कामा निजको घाँटी काटिएको भन्ने तथ्यले समर्थन गरेको देखिँदा निजको अदालतमा गरेको इन्कारी बयान तथा आफूले कसुर नगरेकोले सफाइ पाउनुपर्छ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अर्का प्रतिवादी युवराज के.सी., कालीचरण चौधरी, कृष्ण चौधरी, सन्तोष चौधरीसमेतको हकमा हेर्दा, यी प्रतिवादीहरूले रमेश हमालको मृत्युपूर्व शरीरमा हात हालेको वा हातले समाई मार्नमा संयोग पारेको भन्ने देखिँदैन । प्रतिवादी शोभाराम वि.क.ले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा सन्तोष चौधरी, युवराज के.सी., कालीचरण चौधरीसमेत भई मृतक रमेश हमालको लास गाडेका हुन् भनी लेखाएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीहरूले वारदातमा निभाएको भूमिकाको विवरण खुलाएको देखिन्छ । प्रतिवादीमध्येका युवराज के.सी.ले वारदात मितिभन्दा पहिले नै सल्यान गएको भन्ने जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा, मृतकलाई निजकै घरबाट २०६६।१२।२६ गते रातको ८:३० बजेको समयमा ल्याई सोही दिन पातुखोलाको बगरनजिकको बैबाङ्ग नर्सरीमा लगी कर्तव्य गरी हत्या गरिएको कुरा प्रमाणबाट पुष्टि भएको छ । रातको समयमा रमेश हमाललाई घरबाट बोलाई ल्याएपश्चात् भए घटेको घटनामा प्रतिवादीहरूले वारदातस्थलमा को कसले के कस्तो कार्य गरेका हुन् भन्ने घटनाको सम्पूर्ण विवरण खुलाउँदै वारदातस्थलमा यी प्रतिवादीहरूको उपस्थितिका बारे शोभाराम वि.क.ले स्पष्ट लेखाएको देखिँदा निज उक्त वारदातमा उपस्थित थिएनन् भन्ने जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

मृतक रमेश हमाललाई मिति २०६६।१२।२६ गते घरबाट बोलाई लगेकोले प्रतिवादीमध्ये कालुराम चौधरी (बेलगनार बस्ने), सुनिल चौधरी, खुसलाल चौधरी र बुद्धिराम चौधरीलाई अपहरण गरी कर्तव्य गरी मारेको कसुरमा मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीरबन्धक लिनेको महलको १ नं. को कसुरमा ३ नं. बमोजिम सजाय गरी सोही महलको ४ नं. को कसुरमा सोही ७ नं. बमोजिम थप सजाय गरी सोही १२ नं. बमोजिम क्षतिपूर्तिसमेत भराई पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा हेर्दा यी प्रतिवादीहरूले रमेश हमाललाई २०६६।१२।२६ गते रातको ८.३० बजेको समयमा शोभाराम वि.क.ले घरबाट बोलाई लगेपश्चात् अमुक ठाउँमा लगी राखेको, मृतकका बाबु आमाबाट फिरौती माग गरेको वा अन्य कुनै क्रिया गरे गराएको भन्ने देखिँदैन। मृतकलाई घरबाट बोलाई लैजाने भनिएका शोभाराम वि.क.ले सिधै मधुर नेपाली (परियार) को घरमा पुऱ्याएको र तत्पश्चात् सिधै पातुखोला नजिकको बैबाङ नर्सरीमा पुऱ्याई हत्या गरेको भन्ने उल्लेख गरेको पाइन्छ। यस स्थितिमा अपहरणसमेतको वारदात गरे गराएको भन्ने कुरा तथ्ययुक्त रूपमा पुष्टि हुन नसकेको र हत्या गर्नको निमित्त नै मृतकलाई घरबाट बोलाई लगेको भन्ने प्रमाणित हुन आएको हुँदा अपहरणतर्फ समेत सजाय हुनु पर्दछ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखन नआउने।

प्रतिवादीमध्येका सिताराम चौधरीको हकमा हेर्दा प्रतिवादी शोभाराम वि.क.ले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानको सवाल जवाफको सुरुमा मृतकलाई कुटपिट गर्ने यी प्रतिवादीको नाम उल्लेख गरेको देखिए पनि सोही बयानमा पुनः मृतकलाई कुटपिट गर्ने व्यक्तिहरूको नाम उल्लेख गर्दा यी प्रतिवादी सिताराम चौधरीको नाम उल्लेख गरेको देखिँदैन। मृतक रमेश हमाललाई कर्तव्य गरी मारेको वारदातमा यी प्रतिवादी उपस्थित रहेकोसम्म देखिन्छ। निजले उक्त वारदातमा के कस्तो कार्य

गरेका हुन भन्ने सहअभियुक्तहरूले खुलाउन सकेको देखिँदैन। यस्तो अवस्थामा निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ नं. विपरीतको कसुरमा १३(४) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहऱ्याई भएको दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहऱ्याएको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको फैसला निजको हकमा सो हदसम्म नमिलेकोले केही उल्टी भई सोही महलको १७(३) नं. बमोजिम कैद वर्ष ३ सजाय हुने।

प्रतिवादी शरद चौधरीलाई समेत अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुनुपर्दछ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर भएकोमा जाहेरी दरखास्तमा निजको नाम उल्लेख भए पनि मौकामा पक्राउ परी बयान गर्ने सहअभियुक्त सन्तोष चौधरीले अनुसन्धानको क्रममा शरद चौधरी थिएनन् भनी लेखाएको देखिन्छ। त्यसैगरी निजको कसुर पुष्टि हुने अन्य सबुद मिसिलबाट नदेखिँदा निजलाई समेत सजाय हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसमेत मनासिब नदेखिने।

धेरै प्रतिवादीहरूको बयान र पोलबाट कुनै प्रतिवादीहरूको हकमा निजले वारदातमा खेलेको भूमिकाको सम्बन्धमा गौण रहेको एवम् किटान रूपमा कुनै तथ्य र कुरा खुल्दैन भने निजका हकमा सोही आधारमा कसुर र सजायको निर्धारण गर्नुपर्ने वा सफाई दिनुपर्ने हुन्छ। सामूहिक हत्याको वारदातमा प्रतिवादीको संलग्नता कुनै प्रतिवादीको बयानबाट तथ्यगत रूपमा खुल्दछ र त्यस्तो तथ्य अन्य प्रतिवादीको बयानबाट समर्थित हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा पोलिएका प्रतिवादी कसुरदार होइनन् भन्न मिल्ने अवस्था नदेखिने। सामूहिक हत्याको वारदात र सोबाहेक अन्य प्रकृतिको वारदातमा भने प्रतिवादीहरूको वारदात र कसुर सम्बन्धमा के-कस्तो भूमिका रहेको हो त्यस सम्बन्धमा सबै प्रतिवादीहरू एवम् सहअभियुक्तहरूबाट भएको पोलकै आधारमा प्रतिवादीहरूको कसुरप्रतिको

भूमिकालाई उपर्युक्तानुसार त्यसरी केलाएर र मूल्याङ्कन गरेर हेर्नुपर्ने ।

तसर्थ, विवेचित आधार, कारणहरूबाट मृतक रमेश हमाललाई अपहरण गरेकोले अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन ठोस, भरपर्दो र विश्वसनीय प्रमाणबाट पुष्टि नभएकोले सोतर्फको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । पुनरावेदक प्रतिवादी सुनिल चौधरी, मधुर नेपाली (परियार), युवराज के.सी., कालिचरण चौधरी, कृष्ण चौधरी र सन्तोष चौधरीसमेत भई मृतकलाई मिति २०६६।१२।२६ गते मधुर नेपाली (परियार) को मतसल्लाहमा प्रतिवादीमध्येका शोभाराम वि.क.ले घरबाट बोलाई लगेपश्चात् वारदातस्थलमा पुर्‍याई कसैले आँखामा पट्टी बाँध्ने, कसैले हात खुट्टा समात्ने र प्रतिवादी कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) तरबारले घाटीमा प्रहार गरी हत्या गरेकोले निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याई सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको हकमा हेर्दा साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय १ मा “धार भएको वा नभएको जोखमी हतियार गैह्रले हानी, रोपी, घोची ज्यान मारेमा जतिजना भई हतियार छाडेको छ उति जना ज्यानमारा ठहर्छन् । सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्नुपर्छ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा यी पुनरावेदक प्रतिवादी कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) लाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय १ अनुसार कसुरदार ठहर्‍याई निजलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद सजाय हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत तुलसीपुरको फैसला मिलेको देखिएपनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ ले सर्वस्व हुने गरी सजाय नगरिने व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाहरू उल्लेख गर्न सान्दर्भिक देखिने ।

तत्कालीन मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय (१) मा रहेको व्यवस्थाको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा उच्च अदालत तुलसीपुरबाट पुनरावेदक प्रतिवादी कालुराम चौधरीलाई सोही महलको १३(१)नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको मिलेको देखिन आए पनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा ४०(२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन एकीकरण समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) (ख) मा उपर्युक्त व्यवस्था रहेको तथा यही भाद्र १ गतेदेखि लागु भइसकेको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई सर्वस्वको सजाय नहुने भई प्रतिवादी कालुराम चौधरी (कचिला बस्ने) लाई जन्मकैद सजाय हुने ठहर्छ । आरोपित कसुरबाट सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

प्रतिवादीमध्येका शोभाराम वि.क., खुशल भन्ने शेरबहादुर चौधरी, कालुराम चौधरी (बेलगनार), सोमिलाल चौधरी, खुसलाल भन्ने खुसलराम चौधरी, मधुर नेपाली (परियार) परियार, सुनिल चौधरीको हकमा ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(४) बमोजिम सजाय गर्ने गरी तथा प्रतिवादी शोभाराम वि.क. को उमेर वारदातको समयमा नाबालक देखिएकोले बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११(३) बमोजिम १० वर्ष कैद हुने र प्रतिवादी युवराज के.सी., कालीचरण चौधरी, कृष्ण चौधरी, सन्तोष चौधरी र बुद्धिराम चौधरीलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १७(३) बमोजिम जनही ३ वर्ष सजाय गर्ने गरी भएको सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: शोभा पाठक

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७५ साल फाल्गुण २७ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७१-CR-००३०, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. रामबाबु साह कलवारसमेत

जाहेरीमा २ जनाले जबरजस्ती करणी गरेको भनी लेखाएको र जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा ४ जनाले जबरजस्ती गरेको कुरा छोरीले भनेको भनी लेखाएको अवस्थाबाट जाहेरवालाको कथनबाट नै वारदात भएको हो भन्ने तथ्ययुक्त आधार देखिँदैन। घटनास्थल मुचुल्कामा पीडित सरिता महारा घरनजिकै रामलिला हेर्न गएको अवस्थामा भनी जाहेरी दरखास्तमा गाई हेर्न गएको अवस्थामा जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भनी लेखाएको तथ्य नै एकआपसमा बाझिएको देखियो। यस्तो अवस्थामा पीडितलाई को कसले कुन ठाउँमा जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भन्ने स्पष्ट र किटानी रूपमा जाहेरवाला र स्वयम् पीडितले भन्न सकेको नदेखिने।

जबरजस्ती करणीपछि कुनै उपचार गरेको भन्ने तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट खुल्न आउँदैन। मिति २०६४।६।१ मा भएको पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनबाट जबरजस्ती करणी नै भएको हो भन्ने पुष्टि भएको नदेखिँदै निजको मृत्यु छातीको संक्रमणबाट भएको भन्ने देखिन्छ। जाहेरीको बेहोरा अनुसन्धानमा गरेको कागजलगायतका बेहोराबाट वारदात भएको भनिएको मिति २०६४।५।२७ गते साँझ १८:०० बजेदेखि भोलिपल्ट २८ गतेसम्म निरन्तर १९।२० घण्टा कब्जामा लिई ४ जनाले जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भनी लेखाएको जुन अवस्था छ त्यो अवस्थालाई आँकलन गर्ने हो भने ४/४ जना व्यक्तिहरूले एकजनाउपर त्यति लामो समयसम्म

जबरजस्ती करणी गरेका भए पीडितको अवस्था सामान्य नभई असामान्य अथवा अस्वाभाविक हुनुपर्ने हुन्थ्यो तर ती अवस्थाहरूलाई पुष्टि गर्ने आधारहरू न त पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन्छ न त अन्य कुनै प्रमाणबाट पुष्टि हुने आउने।

वादी पक्षमा रहेको प्रमाणको भार वादीले शङ्कारहित रूपमा अभियोग दाबीलाई प्रमाणित गरी पूरा गर्नु पर्दछ। अर्थात् प्रमाणको स्तर शङ्कारहित (Beyond Reasonable) हुनुपर्दछ। यदि वादीले आफूले लगाएको प्रतिवादीउपरको अभियोग प्रमाणित गर्ने क्रममा पेस गरेका प्रमाणको स्तर शङ्काजन्य (Doubtful) भएमा त्यस्तो शङ्काजन्य प्रमाणलाई फौजदारी दायित्व वहन गराउने अभियोग दाबीलाई पुष्टि गर्न प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्दैन। अभियोजन पक्षले पेस गरेको प्रमाण शङ्काजन्य भएमा त्यसको फाइदा प्रतिवादी पक्षले पाउने।

अतः यसमा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी मिति २०६६।८।१० मा गरेको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।३।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

अतः यसमा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी मिति २०६६।८।१० मा गरेको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।३।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

अतः यसमा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी मिति २०६६।८।१० मा गरेको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।३।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

अतः यसमा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी मिति २०६६।८।१० मा गरेको फैसलालाई सदर गरेको

पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।३।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: जदवीर नेपाली (उपसचिव)

इति संवत् २०७४ साल असार १५ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६९-CR-०४६४, ०५१०, ०५११, ०९४८, भ्रष्टाचार, नेपाल सरकार वि. मोतीलाल बोहरासमेत, ज्योत्सना पाण्डे (बोहरा) वि. नेपाल सरकार, कला बोहरा वि. नेपाल सरकार, मोतीलाल बोहरासमेत वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा र निजका परिवारका सदस्यका नाममा खरिद गरिएको सम्पत्ति २०३१ सालसमेतका विभिन्न मितिमा खरिद गरेको भन्ने मिसिल संलग्न राजीनामाहरूबाट पुष्टि भइरहेको देखिन्छ। जुन मितिमा जग्गा खरिद गरिएको हो सोही मितिको रजिस्ट्रेशन मूल्य नै जग्गा खरिदको वास्तविक मूल्य हुने कुरा न्यायोचित हुने देखिन्छ। जुन समयमा खरिद गरिएको वा आर्जन गरिएको सम्पत्ति तत्कालीन मूल्यमा नै आर्जित भएको हुन्छ। उक्त मूल्यलाई हालको मूल्यमा परिणत गरी बिगो कायम गर्नु कुनै पनि दृष्टिकोणबाट मिल्ने नभई न्यायोचित हुनेसमेत नदेखिने।

घडेरी प्रयोजनका लागि भनी खरिद गरिएका जग्गाहरूको कृषि आय दिन नमिल्ने भन्ने जिकिर रहे पनि घडेरी भनी वादीले उल्लेख गरे पनि उक्त जग्गा खरिद हुँदाका लिखतहरूमा घडेरी प्रयोजनका लागि भनी उल्लेख भएको अवस्था छैन। घडेरी नै भने पनि भरतपुर नगरपालिकाको उक्त जग्गामा तरकारी एवम् फलफूल खेती गरिएको भनी मिसिल संलग्न रहेको सम्बन्धित नगरपालिकाको सिफारिस पत्र र तत्सम्बन्धी मुचुल्का र उक्त जग्गामा फलफूल खेती गरेको देखिने फोटोलगायत पेस हुन आएका कागज प्रमाण र सो खेती गर्ने व्यक्तिहरूले विशेष अदालतसमक्ष उपस्थित भई

गरिदिएको बकपत्रबाट तरकारी तथा फलफूल खेती भएको देखिँदा उक्त खेतीबापतको कृषि आय प्रदान गर्न नमिल्ने भन्ने कुरा मनासिब देखिएन। घडेरी प्रयोजनको लागि खरिद गरेको भए तापनि खाली राखिएको चितवनको जस्तो उत्पादनशील जग्गा खेतीबारी नगरी त्यसै खाली राखेको भनी अनुमान गर्नसमेत मिल्ने देखिँदैन। घर निर्माण नहुँदासम्म उपयोग गरी आयस्रोत लिन नसकिने हो भनी भन्न नमिल्ने।

वैवाहिक जीवनको लामो कालखण्डमा रहेकी कला बोहरा तथा निजका छोरा जितेन्द्रले केही रकम दान दक्षिणा र टिकाटालोबाट प्राप्त गर्न नसक्ने भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने हुँदा सोतर्फको जिकिरसमेत मनासिब नदेखिएन।

वीरगन्जको घरभाडा मूल्य कायम गरेको नमिल्ने भनी लिएको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा वीरगन्जको जग्गा श्रीमती कला बोहराको नाममा रहेकोमा कुनै विवाद रहेको देखिँदैन। उक्त जग्गामा राधेश्याम साहले २०५२ सालदेखि २०५८ सालसम्मको घरभाडा नतिरी सोबापत घर लिजमा निर्माण गर्ने लिखित सम्झौतासमेत भएको देखिँदा उक्त सम्झौतासमेतका आधारमा वीरगन्जको घरभाडा प्रतिवादीको आयमा कायम हुनुपर्ने देखियो। तर उक्त घर निर्माणको लागत सम्पत्ति शीर्षकबाट घटेको नदेखिँदा उक्त घरको भुइँतला र पहिलो तलाको निर्माण लागत घट्ने भई अन्य तलाको (लिज सम्झौताबाहेक) घरभाडा प्राप्त हुने नै देखिँदा त्यसतर्फको जिकिरसमेत स्वीकारयोग्य देखिन नआउने।

प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा तथा निजको पत्नी कला बोहराको नाममा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक नक्साल, वीरगन्ज, बानेश्वर तथा स्ट्यान्डर्ड चार्टर्ड बैंकमा रहेको रकम अवैध भनी अभियोग पत्रमा दाबी लिई प्रमाणित गराउन नसकेको अवस्थामा बैंकमा रहेको रकमको कानूनबमोजिम प्राप्त भएको ब्याजलाई अन्यथा भनी आयमा समावेश गर्न नमिल्ने भन्ने नदेखिने।

सम्पत्ति आर्जनतर्फ (जग्गा खरिद) आरोपपत्रमा स्रोत नखुलेको भनी कैलाली टिकापुर ९ को कि.नं. २० को क्षेत्रफल २५०.७३ वर्गफुट (०-०-१४), कि.नं. ६२९ को क्षेत्रफल १०७२ वर्गफुट (०-३-३.३६७) को जग्गा मिति २०५१।२।५ मा खरिद गरेकोमा सोको वैधानिक स्रोत पुष्टि नभएको भन्ने बेहोरा रहेको छ। उक्त कि.नं. २० को जग्गा प्रतिवादीका पिता रंगवीर बोहराले २०३१ सालमा टिकापुर नगर विकास समितिबाट रु. ७८० मा प्राप्त गरी पछि मिति २०५१।२।५ मा प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा र निजको आमा मनसरादेवीका नाममा संयुक्तरूपले दा.खा. हुन आएको भन्ने देखिँदा सो जग्गाको मूल्य रु. ७८० आरोप पत्र दाबीको बिगोमा गणना गर्न मिल्ने देखिएन। सो जग्गा र बाबु रंगवीर बोहराले ०३१ सालमा खरिद गरेको जग्गा पैतृक सम्पत्ति भएकोले बिगोमा जोड्न मिल्दैन भन्ने पुनरावेदन जिकिर एवम् आरोपपत्र अरु बेहोरासहित तालिका नं. १८ मा उल्लिखित स्रोत नखुलेको सम्पत्ति / खर्चको विवरणलाई समेत दृष्टिगत गर्दा प्रतिवादीले खरिद गरेका जग्गाहरूको तत्काल खरिद गर्दाका बखतको लिखत मूल्य (आरोप पत्रको तालिका नं. ५ समेत उल्लेख) लाई आधार मानी जग्गा खरिदको कुल बिगो रु. ९ लाख १८ हजार कायम हुने देखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादीको जग्गा खरिदको बिगोसम्बन्धी जिकिर पूर्णरूपमा मान्य नहुने भई विशेष अदालतको फैसला उक्त हदसम्म फरक पर्ने देखिने।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको अनुसन्धानको क्रममा नापजाँच गर्न खटिएका प्राविधिकबाट पेस भएको मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई पुनरावेदक / प्रतिवादीले पनि अन्यथा भनी खण्डित गर्न नसकेको स्थितिमा सो मूल्याङ्कन प्रतिवेदनअनुरूप नै घर (ग्यारेज र गार्ड घरसहित) निर्माणको लागत कायम गरिनु न्यायोचित हुने देखियो। फेरी यस्तै प्रकृतिका (प्रतिवादी केशवराज गौतमसमेतको मुद्दा – ने.का.प. २०६९, अड्क २, नि.नं. ८७७०, प्र. उमेशकुमार

रेग्मी भएको मुद्दा – ने.का.प. २०७२, अड्क १२, नि.नं. ५०५ समेत) मुद्दामा यस अदालतबाट घर निर्माण गरेको सालको दररेटबमोजिम प्राविधिक मूल्याङ्कनअनुसार निर्माण लागतको आधारभूत मूल्य कायम गर्ने गरिएको पाइन्छ। मिसिल संलग्न प्राविधिक मूल्याङ्कन प्रतिवेदन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका प्रा.ई सागर कृष्ण जोशीको बकपत्र, प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरमा लिइएका आधार, यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतलाई दृष्टिगत गरी जिल्ला काठमाडौं का.म.ना.पा. साबिक वडा नं.३ हुँदै १० हालको ३४ कि.नं. ६३२ को जग्गामा निर्मित ग्यारेज, गार्डघरसहितको अढाइतले घरको निर्माण लागत रु. ३,५७,३३९।८४ कायम हुने हुँदा उक्त बानेश्वरको निर्माण लागत कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेको देखिन नआउने।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको अनुसन्धानको क्रममा नापजाँच गर्न खटिएका प्राविधिकबाट पेस भएको मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई पुनरावेदक / प्रतिवादीले पनि अन्यथा भनी खण्डित गर्न नसकेको स्थितिमा सो मूल्याङ्कन प्रतिवेदनअनुरूप नै घर (ग्यारेज र गार्ड घरसहित) निर्माणको लागत कायम गरिनु न्यायोचित हुने देखियो। फेरी यस्तै प्रकृतिका (प्रतिवादी केशवराज गौतमसमेतको मुद्दा – ने.का.प. २०६९, अड्क २, नि.नं. ८७७०, प्र. उमेशकुमार रेग्मी भएको मुद्दा – ने.का.प. २०७२, अड्क १२, नि.नं. ५०५ समेत) मुद्दामा यस अदालतबाट घर निर्माण गरेको सालको दररेटबमोजिम प्राविधिक मूल्याङ्कनअनुसार निर्माण लागतको आधारभूत मूल्य कायम गर्ने गरिएको पाइन्छ। मिसिल संलग्न प्राविधिक मूल्याङ्कन प्रतिवेदन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका प्रा.ई सागर कृष्ण जोशीको बकपत्र, प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरमा लिइएका आधार, यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतलाई दृष्टिगत गरी जिल्ला काठमाडौं का.म.ना.पा. साबिक

वडा नं. ३ हुँदै १० हालको ३४ कि.नं. ६३२ को जग्गामा निर्मित ग्यारेज, गार्डघरसहितको अढाइतले घरको निर्माण लागत रु. ३,५७,३३९।८४ कायम हुने हुँदा उक्त बानेश्वरको निर्माण लागत कायम गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेको देखिन नआउने।

प्रतिवादी मोतीलाल बोहराको पत्नी कला बोहराको नामको घरको भुइँतला र पहिलो तला राधेश्याम साहसँग मिति ०५२।२।१० मा भएको लिज सम्झौताबमोजिम यी प्रतिवादीले निर्माण गरेको नभई निज राधेश्याम साहले निर्माण गरेको कुरा मिसिल संलग्न उक्त सम्झौता पत्रको बेहोरा, सो सम्बन्धमा राधेश्याम साहसमेतले गरेको बकपत्र, प्रतिवादीले गृह मन्त्रालयमा पेस गरेको सम्पत्ति विवरण र स्वयम् विशेष अदालतको फैसलाको बेहोरा (पृष्ठ-७६) र प्रतिवादीले गरेको बयानबाट समेत समर्थित भइरहेको देखिन आउँछ। उक्त कागजबकपत्र र मुद्दाको तथ्यविश्लेषणबाट प्रतिवादीले पर्सा वीरगन्जस्थित घरको दोस्रो तला निर्माणमा प्राविधिक मूल्याङ्कन प्रतिवेदनसमेतका आधारमा केवल रु. १०,७९,३५७।०३ लगानी गरेको देखिँदा सो रकम मात्र स्रोत पुष्टि गर्नुपर्ने बिगोमा समावेश हुने भई विशेष अदालतबाट उक्त घर निर्माणको बिगो रु. २८,६७,९९३।७२ कायम हुने भन्ने फैसला बुँदा कायम रहन नसक्ने देखिने।

पुनरावेदक / प्रतिवादीको बानेश्वर स्थित घरमा रहेको आरोपपत्रमा बिगो रु. ९,६८,३८७।- मूल्य कायम गरिए पनि विशेष अदालतबाट फर्निचरबापतको बिगो रु. ३,७६,०९९।- र विद्युतीय सामाग्रीको रु. ४५,०००।- कायम हुने ठहर भएको छ। सो सम्बन्धमा यस अदालतबाट यस्तै खालका मुद्दामा अपनाई आएको सिद्धान्त र फर्निचर र विद्युतीय सामाग्रीको कालान्तरमा घट्दै जाने मूल्य अनुपातअनुसार विद्युतीय सामाग्री र फर्निचरको बिगो कायम सम्बन्धमा विशेष अदालतको फैसला मनासिब नै देखिँदा प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न

नसक्ने।

आरोप पत्रमा दाबी लिएबमोजिम विशेष अदालतबाट फैसला गरिँदा प्रतिवादीले गाडी खरिद गर्दा भएको खर्च रु. ६,९८,८८७।- को हकमा प्रतिवादीसमेतले स्वीकार नै गरेको देखिने।

आरोपपत्रमा प्रतिवादी मोतीलाल बोहराले बैंकबाट रु. २,००,०००।- लाख झिकी बेपत्ता गरेको भन्ने कुरा सोही आरोप पत्रको तालिका नं. ७ बाट देखिन आउँदैन। जितेन्द्र बोहराको मालिका विकास बैंकको खातामा रहेको रु. २,००,०००।- रकम बिगोमा घटाई बाँकी रु. ९,०६,९७३।२७ बैंक मौज्जात बिगोलाई प्रतिवादीले पनि स्वीकार गरेकै देखिन्छ। जितेन्द्र बोहराको नामको खातामा रहेको उक्त रु. २,००,०००।- दुई लाख जितेन्द्र बोहराको टिकाटालो आदिबाट प्राप्त रकम मानी आरोपपत्रमा दाबी नै नलिएको (पृष्ठ-५४) अवरस्थामा सो रकमलाई समेत जोडी प्रतिवादीको बैंक मौज्जात रु. ९९,०६,९७३।२७ कायम गरेको आरोपपत्र बुँदा र रु. ९९,५०,०४२।८९ बैंक मौज्जात बिगो कायम हुने भन्ने विशेष अदालतको फैसला बुँदा मिलेको देखिन आएन। उपर्युक्त आधारबाट प्रतिवादी कला बोहराको नाममा रहेको रु. ९,०६,९७३।२७ मात्र कायम हुने देखिन आउने।

आरोप पत्रबमोजिम विशेष अदालतबाट प्रतिवादीले सेयर खरिद गरी लगानी गरेको बिगो रकम रु. ९९,६०,०००।- कायम गरेकोतर्फ प्रतिवादीको पुनरावेदन पत्रमा तथ्य र प्रमाणसङ्गत रूपमा कुनै ठोस जिकिर रहेको नदेखिँदा यसमा थप बोलिरहनु नपर्ने।

आजभन्दा धेरै पहिले अर्थात् ०४०, ०५० र ०५७ सालको समय, महङ्गी, विवाह गर्दा लाग्ने खर्च, खर्च गर्ने आधार परिस्थिति महङ्गाईसमेतलाई न्यायोचित रूपले विवेचना गर्दा रु. ६,००,०००।- तत्कालीन समयअनुसार विवाह गर्न प्रयाप्त रकम

रहेको देखिएको र सोभन्दा बढी खर्च हुने कुनै तथ्यगत आधार नदेखिँदा रु.६,००,०००।- मात्र विवाह खर्चबापतको बिगो कायम हुने देखिन आउने।

प्रतिवादी मोतीलाल बोहराको छोरा गजेन्द्र बोहराले अंशबापत मिति २०५०।१०।०१ मा रु. १,००,०००।- बुझी लिएको कुरा घरसारको कागजबाट देखिँदा अभियोग दाबी र प्रतिवादीको जिकिर नभए पनि बिगोमा समावेश गरिएको भन्ने विशेष अदालतको फैसला बुँदा रहेको पाइयो। प्रथमतः आरोप पत्र दाबी नै नभएको कुरामा अदालत स्वयम्ले वादीसरहको भूमिका निर्वाह गरी वादी दाबीमा नै नरहेको विषयमा निर्णय (फैसला) मा बोल्न कानून र मान्य सिद्धान्तबाट (ने.का.प. २०६५, निर्णय नं. ८०४७, पृष्ठ १४४०, ०६७-CR-१०४४) पनि मिल्ने देखिँदैन। वादी दाबीमा नै रहेको अंशबापतमा १,००,०००।- बुझिएको भन्ने विशेष अदालतको फैसला बुँदा त्रुटिपूर्ण हुँदा सो रकम स्रोत पुष्टि गर्नुपर्ने बिगो गणनामा पर्ने देखिन आउने।

यस मुद्दाका पुनरावेदक / प्रतिवादीले बयानको क्रममा र पुनरावेदन जिकिरमा उमेश गंगोलबाट रु. ५,५०,०००।- गाडी खरिदका लागि सापटी लिएको भन्ने जिकिर लिएकाले विशेष अदालतबाट सो सापटी लिएको रकमलाई आयमा गणना गरी सापटी फिर्ता दिएकोसमेतबाट बिगोमा समावेश गरेको देखिन्छ। सो रकमलाई सापटी आय प्राप्ति र सापटी फिर्ता गर्दा खर्च विवरणको बिगोमा कायम गरिएको विशेष अदालतको फैसला बुँदालाई अन्यथा मान्न मिलेन। यसर्थ पुनरावेदक / प्रतिवादीको जिकिरतर्फ केही बोलिरहनु नपर्ने।

यस मुद्दाका पुनरावेदक / प्रतिवादीले बयानको क्रममा र पुनरावेदन जिकिरमा उमेश गंगोलबाट रु. ५,५०,०००।- गाडी खरिदका लागि सापटी लिएको भन्ने जिकिर लिएकाले विशेष अदालतबाट सो सापटी

लिएको रकमलाई आयमा गणना गरी सापटी फिर्ता दिएकोसमेतबाट बिगोमा समावेश गरेको देखिन्छ। सो रकमलाई सापटी आय प्राप्ति र सापटी फिर्ता गर्दा खर्च विवरणको बिगोमा कायम गरिएको विशेष अदालतको फैसला बुँदालाई अन्यथा मान्न मिलेन। यसर्थ पुनरावेदक / प्रतिवादीको जिकिरतर्फ केही बोलिरहनु नपर्ने।

उपर्युक्त तथ्य, आधार र विश्लेषणबाट पुनरावेदक / प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा र प्रतिवादी कायम गरिएका निजका परिवारका सदस्यबाट जाँच अवधि (२०२४ देखि २०६० सम्म) आर्जित सम्पत्ति तथा गरेको खर्चको विवरण (बिगो) निम्नानुसार कायम हुन आउने देखिन्छः

क्र. सं.	सम्पत्ति / खर्च	विशेष अदालतबाट कायम (रु.)	यस अदालतबाट कायम (रु.)
१	जग्गा खरिद	९,१८,७८०।-	९,१८,०००।-
२	बानेश्वरको घर निर्माण लागत	४,४७,७२९।९२	३,५७,३३९।८४
३	वीरगन्जको घर निर्माण लागत	२८,६७,९९३।७२	१०,७९,३५७।०३
४	बानेश्वर घरको फर्निचर	३,७६,०९१।-	३,७६,०९१।-
५	विद्युतीय सामाग्री	४५,०००।-	४५,०००।-
६	सवारी साधन	६,१८,८८७।-	६,१८,८८७।-
७	बैंक मौज्जात	११,५०,०४२।८९	९,०६,९७३।२७
८	सेयर लगानी	११,६०,०००।-	११,६०,०००।-
९	विवाह खर्च	७,५०,०००।-	६,००,०००।-
१०	छोरा गजेन्द्र अंश स्वरूप लिएको नगद	१,००,०००।-	०
११	उमेश गंगोलको सापटी फिर्ता	५,५०,०००।-	५,५०,०००।-
	जम्मा	८९,८४,३६४।४५	६६,०३,५६८।१४

रंगबीर बोहराको आर्थिक हैसियत ४,८०० चाँदीका मोहर राख्न नसक्ने खालको भन्ने पनि देखिँदैन र प्रतिवादीको पारिवारिक एवम् आर्थिकस्तर, पदीयस्तर, सामाजिक पृष्ठभूमिसमेतका आरोपपत्रमा (पृष्ठ-३४ र ३६ मा) केही चाँदीका सिक्का बिक्रीबाट रकम प्राप्त गरेको भनी उल्लिखित बेहोरालाई समेत हेर्नु पर्ने अवस्था रहेको छ। यस्तै प्रकृतिका मुद्दामध्ये प्रतिवादी डिल्ली रमण निरौला भएको मुद्दामा (०६५-CR-००३१) पुर्ख्यौली सम्पत्तिको रूपमा बाबुबाट प्राप्त नगद रु.५,५०,०००।- लाई आयमा गणना गरिएको पाइन्छ। प्रतिवादीले बाबु आमाबाट प्राप्त गरेको चाँदीको सिक्कासमेत बिक्री गरी रु.२,००,०००।-सम्मको रकम आय प्राप्त भएको मान्नु न्यायोचित नै हुने देखिन्छ। यसर्थ विशेष अदालतले बाबुबाट चाँदीका सिक्का र अन्य नगद स्वरूप प्राप्त रकममध्ये रु.१,००,०००।- लाई मात्र आय कायम गरेको हदसम्मको फैसला बुँदा मिलेको देखिन नआउने।

गृह मन्त्रालय प्रहरी प्रधान कार्यालयबाट प्राप्त पत्र संलग्न विवरणबाट प्रतिवादी मोचिलाल बोहराको नोकरी अवधिभरको तलब रकम रु.६,८८,०९८।-सञ्चित बिदाबापतको रु.२२,९००।- दर्शै खर्चबापतको रु. ५२०८९।- गरी जम्मा रकम रु. ७९०८९३।- हुन आउने हुँदा सोही रु. ७९०८९३।- रकम नै तलब, ग्रेड, बिदा, दर्शै खर्चबापतको आय कायम हुने भन्ने विशेष अदालतको फैसला मनासिबनै देखिन्छ। यसमा पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने।

प्रतिवादीले मासिकरूपमा प्राप्त पेन्सन रु. ९०७१ का दरले पाउने गरी आयको हुँदा जाँच अवधि (Check Period) भित्रकै मिति ०५३ फागुनदेखि ०६० चैत्र मसान्तसम्म पाएको पेन्सन रकम रु. ६,३०,६६८।- लाई आयमा गणना गरिनु पर्नेमा सो नगरी केवल रु.५,१२,७४५।६० रकमलाई मात्र पेन्सनबाट प्राप्त आय मानेको विशेष अदालतको

फैसला न्यायसङ्गत देखिन नआउने।

यस मुद्दामा प्रतिवादी मोतीलाल बोहराले औषधी उपचारबापत रु.१७६,८९९।९९ प्राप्त गरेको कुरा प्रहरी प्रधान कार्यालयको च.नं. ५३८ मिति २०६१।०६।०९ र च.नं. १२५३ मिति ०५९।०९।०३ को पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिन आएको छ। यसैगरी यी प्रतिवादीको नोकरी अवधिमा कर्मचारी सञ्चयकोषमा जम्मा भएको रु. ३०६४४९।७७ प्राप्त गरेको भन्ने कर्मचारी सञ्चयकोषको ०५९।९।३ को पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिएकोले सो दुवै रकम गरी जम्मा रु. ४,८३,३४९।७६ आय कायम हुने।

विशेष अदालतबाट कायम गरिएको निम्न शीर्षकको आय रकम मिसिल संलग्न पत्र कागजातबाट मनासिब नै देखिन्छ।

- ✓ तल a र ट्युसनबापत प्राप्त - रु. २,१००।-
- ✓ २०४९ सालको हवाईजहाज दुर्घटना जाँच आयोगबाट प्राप्त - रु. १३६९२।५०
- ✓ प्रहरी प्रधान कार्यालयबाट कपी जाँचबापत प्राप्त - रु.५,१००।-
- ✓ २०५६ सालमा गठित सशस्त्र प्रहरी कार्यदलमा काम गरेबापत प्राप्त - रु.४०,०००।-

विदेश भ्रमणमा जाँदा प्राप्त रकमको केही हिस्सा खर्च हुनु स्वाभाविकै हुँदा विशेष अदालतले प्राप्त रकम मध्ये ७० प्रतिशत बचत हुने भनी कायम गरेको आय मिलेकै देखियो। प्रहरी कर्मचारीको कार्यालयको ड्रेस पहिले नै तयार हुने हुँदा भारत भ्रमणबाट प्राप्त रकममा लुगा भत्ताबापतको कटाएको भनी पुनरावेदकले प्रस्ट उल्लेख गरेको रकम रु.१२००।- विशेष अदालतले प्रदान गरेको आय रु.५,१७,३३४।६७ मा थप हुने भई विदेश भ्रमणबाट प्राप्त आय रु.५,१८,५३४।६७ कायम हुने देखिने।

विदेश भ्रमणमा जाँदा प्राप्त रकमको केही हिस्सा खर्च हुनु स्वाभाविकै हुँदा विशेष अदालतले प्राप्त रकममध्ये ७० प्रतिशत बचत हुने भनी कायम गरेको आय

मिलेकै देखियो । प्रहरी कर्मचारीको कार्यालयको ड्रेस पहिले नै तयार हुने हुँदा भारत भ्रमणबाट प्राप्त रकममा लुगा भत्ताबापतको कटाएको भनी पुनरावेदकले प्रस्ट उल्लेख गरेको रकम रु. १२००।- विशेष अदालतले प्रदान गरेको आय रु. ५,१७,३३४।६७ मा थप हुने भई विदेश भ्रमणबाट प्राप्त आय रु. ५,१८,५३४।६७ कायम हुने देखिने ।

विदेश भ्रमणमा जाँदा प्राप्त रकमको केही हिस्सा खर्च हुनु स्वाभाविकै हुँदा विशेष अदालतले प्राप्त रकममध्ये ७० प्रतिशत बचत हुने भनी कायम गरेको आय मिलेकै देखियो । प्रहरी कर्मचारीको कार्यालयको ड्रेस पहिले नै तयार हुने हुँदा भारत भ्रमणबाट प्राप्त रकममा लुगा भत्ताबापतको कटाएको भनी पुनरावेदकले प्रस्ट उल्लेख गरेको रकम रु. १२००।- विशेष अदालतले प्रदान गरेको आय रु. ५,१७,३३४।६७ मा थप हुने भई विदेश भ्रमणबाट प्राप्त आय रु. ५,१८,५३४।६७ कायम हुने देखिने ।

भ्रमणका क्रममा खान बस्न तथा अन्य खर्चसमेतका लागि नै भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराइने सोमध्येको केही रकम खर्च हुने हुँदा पाएको सम्पूर्ण रकम बचत भएको अर्थ गर्नु न्यायोचित नहुने हुँदा विशेष अदालतले ३० प्रतिशत खर्च कटाई कायम गरेको आय रु. १८,५२४।८० मनासिब नै देखिने ।

आफू परिवारसहित सरकारी आवासमा बस्दा कार्यालय र आवाससमेतका लागि उपयुक्त बानेश्वरजस्तो पायक पर्ने ठाउँको घर भाडामा लगाई सोबाट प्राप्त आय गणना गरिनु पर्ने भन्ने पुनरावेदकको जिकिर अन्यथा देखिँदैन । बानेश्वर जस्तो पायक स्थानमा २ रोपनी क्षेत्रफलमा कम्पाउण्डसहितको अढाई तले घरको भुइँतला सिमेन्ट कारखानाको कार्यालयका लागि रु. ४,०००।- तथा पहिलो र दोस्रो तला सो कारखानाका प्रमुखको आवास प्रयोजनका लागि मासिक रु. १५,०००।- गरी जम्मा मासिक रु. १९,०००।- का दरले घर भाडामा लगाएको भन्ने

मिसिल संलग्न घरबहालसम्बन्धी सम्झौताबाट देखिन आएको छ । यसरी काठमाडौँ बानेश्वरस्थित घरको विशेष अदालतबाट कायम गरिएको घरभाडाको रकम मिलेको नदेखिँदा सम्झौताबमोजिमकै घरभाडातर्फको आय रु. ९,४२,४६४।- कायम गरिदिने ।

वीरगन्जको घर भुइँतलादेखि दोस्रो तलासम्म भाडामा लगाएको कुरा विशेष अदालतको फैसलामा स्वीकार गरिएको छ । वीरगन्जको व्यस्त बजार घण्टाघरमा रहेको उक्त घरमा २०५८ सालदेखि २०६० सम्म शिव शंकर राउत, काशीम अन्सारी, मनोज यादव, श्याम अग्रवाल, ध्रुव सेडाई र दशरथ रौनियारसमेतका व्यक्ति भाडामा बसेको भन्ने मिसिलमा संलग्न सम्झौतालाई प्रमाणमा नलिई भएको विशेष अदालतको फैसला मिलेको देखिएन । उक्त घरको भुइँतला र पहिलो तला राधेश्याम साहले ०५२-०५८ सम्म लिजमा लिई निर्माण गरेकोले सो अवधिको भाडा कायम गर्न मिल्ने देखिएन । ०५८ सालपश्चात्को भुइँतला तथा पहिलो तलाको घरभाडा एवम् दोस्रो तला निर्माणपछिको घरभाडाको लिखित सम्झौता पेस भएको देखिँदा विशेष अदालतबाट रु. ३,९६,०००।- मात्र घर भाडा आय कायम गरेको फैसला मिलेको देखिएन । घर भाडाबापत थप आय रु. ६,५४,०००।- समेत गरी रु. १०,५०,०००।- कायम हुने देखिने ।

प्रतिवादीसँग २०५३ सम्म ६५ तोला सुन मौजुदा रहेको भन्ने कुरा २०५३ सालमा गृह मन्त्रालयमा पेस गरेको सम्पत्ति विवरणबाट देखिएको र उक्त सुनमध्ये २०५२।८।४ मा रु. २,२५,२७०।- र २०५५।०१।१६ मा रु. १,८०,५६२ को सुन गहना गृहमा बिक्री गरेको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न बिलबाट प्रमाणित भइरहेको देखिन्छ । यस्तै प्रकृतिको रामकृष्ण तिवारीको ०६३-CR-००९९ को मुद्दामा समेत सुन बिक्रीबापतको आय गणना गरिएसमेतको आधारमा सुन बिक्रीबाट प्राप्त रु. ४०५८३२।- प्रतिवादीको आयमा गणना गर्नुपर्ने हुन आउने रु. ६०८९२।५०

बर्मा बस्ने काका मानबहादुरले सहयोग स्वरूप दिएको रु. ५,००,००९ बर्मा नोटरी प्रमाणितको आधिकारिकताको अभावमा आयमा गणना नगरेको विशेष अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्ने मिलेन सोतर्फको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने।

शान्तिदेवी नगार्जीले मालिका विकास बैंकमा जम्मा गरेको रकम प्रमाणको अभावमा गणना नगरेको भन्ने विशेष अदालतको फैसला रहेकोमा निजले २०५९।३।३२ मा मालिका विकास बैंक टिकापुर शाखामा मोतीलाल बोहराका नाममा रु. १,७५,०००।- जम्मा गरेको कुरा मिसिल संलग्न बैंक स्टेटमेन्ट र मालिका विकास बैंकको मिति २०६९।०८।२० को पत्रसमेतबाट प्रमाणित भइरहेको देखिँदा उक्त रकम रु. १,७५,०००।- प्रतिवादीको आयमा गणना हुनु नपर्ने कारण नदेखिँदा उक्त रकम रु. १,७५,०००।- आयमा गणना हुने देखिने।

पुनरावेदक / प्रतिवादीले उमेश गंगोलबाट गाडी खरिद गर्दा मिति २०५३।२।२५ मा रु. ५,५०,०००।- सापटी लिएको कुरा प्रतिवादीको जिकिर एवम् उमेश गंगोलले गरेको बकपत्रसमेतका आधारबाट समर्थित भइरहेकोले सो सापटी रकम रु. ५,५०,०००।- आयमा गणना हुने विशेष अदालतको फैसला मनासिब नै देखिने।

प्रस्तुत मुद्दामा आयोगबाट प्रतिवादीका नाममा दर्ता विभिन्न जग्गाहरूको कृषि उब्जनीबाट प्राप्त हुने रकम स्वरूप करिब रु. ४,३२,३२६।- मात्र कृषि आय मानिएको छ। प्रतिवादीले कैलाली जिल्लामा ०३९ देखि ०५४ सम्म क्षेत्रफल ६-८-९ विगाहा जग्गा रहेकोले सोको कृषि आय गणना हुनुपर्ने, पर्सा जिल्लामा प्रतिवादीहरूको ०५८ सालसम्म (०३६,०३७ देखि ०५३ सम्म खरिद गरिएका जग्गा) ज.वि. ८-१४-५ रहेको कुरा पुनरावेदन जिकिरका अलावा आरोपपत्रकै तालिका नं. ३ र ५ को विवरणबाट देखिन आइरहेको छ। जग्गा सावुद रहेको छ भने त्यसबाट उब्जनी हुने कुरा सामान्य बुझाइको विषय भएकोले न्यायोचित तवरले त्यस्तो जग्गाको उब्जनी स्वरूप कृषि आय कायम गरिनु पर्ने हुन्छ। उब्जनी परिमाण चाहीं खेतीयोग्य जमिनको किसिम, सिचाई सुविधा, बिउ बिजन तथा मलखादको प्रयोग, कृषि प्रणाली आदि कुरालाई मध्यनजर गरी यकिन गरिनु उचित र न्यायसङ्गत हुने।

विशेष अदालतबाट प्रतिवादी रामझा चतुर्वेदीको मुद्दामा यस अदालतले गरेको मापदण्डलाई आधार मानी प्रतिवादीले माग गरेको रु. २९,५३,५००।- को कृषि आयलाई इन्कार गरी कुतको दरको हिसाबले अनुमानित रूपमा रु. १५,९६,८०९।- मात्र कृषि आय हुने ठहर्‍याएको देखियो। २०३० सालको कुतको पुरानो दरलाई नै मानी तत्पश्चात् कृषिमा विकसित प्रविधि, उन्नत मल, बिउ प्रयोगका कारण उब्जनी परिमाणमा बढोत्तरी भएको बालीको बढ्दो बजार मूल्यसमेतको धरातलीय यथार्थलाई नहेरी नमानी जग्गाको उब्जनीबाट हुने आयलाई अस्वाभाविकरूपमा अति न्यून मूल्याङ्कन गरिनु पनि न्यायको रोहमा उचित नहुने।

प्रतिवादीको नामको निम्न जग्गामा निम्नानुसारको कृषि आय गणना हुने देखियो।

क. कृषि आय कैलाली						
सि. नं.	क्षेत्रफल	साल	वर्ष	प्रतिविगाह आय (रु)	वार्षिक आय (रु)	कुल जम्मा आय (रु)
१	३-८-९	२०३९-२०४०	१०	१४,०००।-	४७,६३५।-	४,७६,३५०।-
२	३-८-९	२०४९-२०५०	१०	१६,०००।-	५४,४४०।-	५,४४,४००।-
३	३-८-९	२०५९-२०५४	४	२०,०००।-	६८,०५०।-	२,७२,२००।-

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७७, भदौ - २

४	१-८-१	२०५५-२०६०	६	२०,०००।-	२४,०५०।-	१,४४,३००।-
कैलालीको जम्मा कृषि आय						१४,३७,२५०।-
ख. कृषि आय पर्साको						
१	५-११-५	२०३६	१	१४,०००।-	७७,८७५।-	७७,८७५।-
२	५-११-५	२०३७-२०४०	४	१४,०००।-	१,११,३००।-	४,४५,२००।-
३	५-११-५	२०४१-२०४७	७	१६,०००।-	१,०४,९७५।-	७,३४,८२५।
४	७-११-५	२०४८-२०५०	३	१६,०००।-	१,२१,०००।-	३,६३,०००।-
५	८-१४-५	२०५१-२०५६	६	२०,०००।-	१,७४,२५०।-	१०,४५,५००।-
६	७-१४-५	२०५७	१	२०,०००।-	१,५४,२५०।-	१,५४,२५०।-
७	५-०-५	२०५८-२०६०	३	२०,०००।-	१,००,२५०।-	३००,७५०।-
पर्साको जम्मा कृषि आय						३१,२१,४००।-
कैलाली र पर्साको कुल जम्मा कृषि आय						४५,५८,६५०।-

उपर्युक्त तालिकाबाट प्रतिवादीको समय-समयका कायमी कूल जग्गाको अवधिगत हिसाबले कृषि उब्जनीबाट प्राप्त आय रकम लगभग रु. ४५ लाखभन्दा बढी हुने देखिए पनि प्रतिवादीले पुनरावेदन पत्रमा केवल रु.२९,५३,५००।- मात्र कृषि आय गणनाको माग गरेको देखिँदा प्रतिवादीले नै माग गरेको रकमको सो हद ननाच्ने गरी रु. २९,५३,५००।- को कृषि आय कायम हुने देखिँदा विशेष अदालतबाट अनुमानित तवरले रु.१५,१६,८०९।- मात्र कृषि आय कायम गर्ने गरेको फैसला मनासिब देखिन नआउने । यस मुद्दामा समेत प्रतिवादीले बिक्री गरेको भनी आरोप पत्रमा (तालिका नं. ६ समेत) खुलाइएका जग्गा बिक्री गरी रु.६,४०,२५०।- प्राप्त हुन आएकोले सो रकम जग्गा बिक्री शीर्षकमा प्राप्त आय मानिने भन्ने विशेष अदालतको फैसला मनासिब नै देखिने ।

प्रतिवादी मोतीलाल बोहराले रु.२६,८३५।- आय स्वरूप दाबी गरिएको भए पनि दाबी रकमको ५० प्रतिशतले हुने रु.१३,४१७।५० मात्र बिमाबाट प्राप्त रकमलाई आय मानिने भन्ने विशेष अदालतको फैसला मानसिब नै देखिने ।

प्रतिवादी २०३६।३७ सालमा वीरगन्जमा

प्रहरी प्रमुखको रूपमा कार्यरत रहेकोमा विवाद छैन । उक्त समयमा अवैध सुनचाँदी पक्राउ गरेको कारणबाट नियमानुसार पाउने कमिसनबापत प्रतिवादीले रु.९९,१९०।८८ प्राप्त गरेको भन्ने वीरगन्ज भन्सार कार्यालयको पत्रबाट देखिइरहेको अवस्थामा कार्यालयको रेकर्डमा नै नरहेका कमिसनबापतको थप रकम प्राप्त गर्नुपर्ने भन्ने पुनरावेदन जिकिर स्वीकारयोग्य नदेखिँदा कमिसनबापतको रकम रु. ९९,१९०।८८ आयमा गणना गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेकै देखिने ।

वैध आयको बैंक स्टेटमेन्टअनुसारको ब्याज रकम प्रतिवादीको आयमा गणना हुनु नपर्ने कुनै आधार कारण नदेखिँदा प्रतिवादीहरूको खातामा रहेका रकमको ब्याजबापतको ३० प्रतिशत रकम मात्र आयमा गणना गरेको विशेष अदालतको फैसला मिलेको देखिएन । यस्तै प्रकृतिका लक्ष्मीराज पाठक, डिल्ली रमण निरौलाको मूलधनबाट प्राप्त ब्याज रकम आयमा गणना गरिने भन्ने स्थापित सिद्धान्तका आधारमा विशेष अदालतले प्रदान गरेको रु. ३०,२४७।०३ थप रु. ७०,५७६।३८ गरी कुल रु. १,००,८२३।४१ को बैंक ब्याज आय कायम गरिदिने ।

भरतपुर नगरपालिकामा कला बोहराको नाममा रहेको कि.नं. ६९४ र ६९५ का दुई कित्ता जग्गामा फलफूल तथा तरकारी उत्पादन भएको भन्ने कुरा भरतपुर नगरपालिकाको पत्र सर्जमिन मुचुल्का र फलफूल खेती गर्ने भरतराज कडरियाले विशेष अदालतसमक्ष गरिदिएको बकपत्रसमेतको आधारमा प्रदान गरिएको रु. ५०,०००/- को आय अन्यथा नभई मनासिब नै देखियो। त्यसैरतफ पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने देखिने।

गृह मन्त्रालय विभूषण शाखाको मिति २०३०।५।२३ को पत्रको आधारमा प्रतिवादीले प्राप्त गरेको पुरस्कार रकम रु.१२,९००/- पुष्टि भइरहेको भनी सोही रकम पुरस्कारबाट प्राप्त आयमा गणना गरिएको विशेष अदालतको फैसला मिलेकै देखियो। उक्त शीर्षकमा रु.५४२०१/- थप गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर पुष्टि हुन सक्ने प्रमाणको अभावमा पुग्न सक्ने नदेखिने।

त्रिवेणी सिमेन्टबाट घर मर्मत खर्च प्रस्तुत शीर्षकमा पुनरावेदकको मागबमोजिम नै आय रु. ३०,०००/- कायम भइसकेको र पुनरावेदन जिकिर नै नभएकोले केही बोलिरहनु नपर्ने।

त्रिवेणी सिमेन्टबाट घर मर्मत खर्च प्रस्तुत शीर्षकमा पुनरावेदकको मागबमोजिम नै आय रु.३०,०००/- कायम भइसकेको र पुनरावेदन जिकिर नै नभएकोले केही बोलिरहनु नपर्ने।

पुनरावेदक मोतीलाल बोहराका पिता स्व. रंगबीर बोहराको नामबाट ०४९।११।१३ मा आमा मनसरा देवीसमेतका नाममा दा.खा. नामसारी भई आएको जिल्ला कैलाली मौरानिया गा.वि.स. वडा नं. ९ को कि.नं. ६५ को क्षेत्रफल ४-३-१६ जग्गा २०५४।८।५ मा काका नयाँराम बोहरालाई अंशबन्डा पारित गरिदिँदा काका नयाँराम बोहराले अंशबापत रु.५०,०००/- नगद दिएको भन्ने मिसिल संलग्न लिखतबाट देखिँदा उक्त रकम पुनरावेदक मोतीलाल

बोहराको आयमा जोडी दिनु पर्नेमा नजोडी भएको विशेष अदालतको फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त रकम रु. ५०,०००/- आयमा गणना हुने।

टिकाटालो दक्षिणा आदिको कुनै दर रेट नहुने र पारिवारिक आर्थिक हैसियतअनुसार प्राप्त हुने हुन्छ। कला बोहराको माइती र घर दुवैपट्टिको आर्थिक हैसियत तथा श्रीमान्को पदीय हैसियतसमेतका आधारमा टिकाटालो र दक्षिणाबापत रु. ३,००,०००/- प्रदान गर्नु न्यायोचित नै देखिँदा देवीप्रसाद भण्डारीको (०६४-CR-००४८) मुद्दामा टिकाटालोबापत प्रदान गरिएबमोजिम नै प्रस्तुत मुद्दामा पनि उक्त शीर्षकमा रु.३ लाखको आय कायम गरिदिने।

जितेन्द्र बोहराको स्रोत नखुलेको सम्पत्ति भनी २ लाख रकम मागदाबीविना नै बिगोमा गणना गरी भएको विशेष अदालतको फैसला मिलेको देखिएन। अभियोगमा नै टिकाटालो दक्षिणाको रकम भनी स्वीकार गरिएको रु. २ लाख प्रतिवादीको आयमा गणना गर्नुपर्ने।

यसप्रकार प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा र निजका परिवारका सदस्यसँग रहेको घर, जग्गा, गाडी, सेयर, बैंक मौज्दात, फर्निचर, विद्युतीय सामग्रीसमेतका आर्जित सम्पत्ति तथा विवाह खर्च, सापटी फिर्तालगायतको खर्चको परीक्षणयोग्य बिगो रु.६६,०३,५६८।- तथा जाँच अवधिमा वैध स्रोतबाट आय रकम रु.१,०२,७६,१५२।५२ हुने देखियो। प्रतिवादीसँग रहेको कुल सम्पत्ति (रु.६६,०३,५६८) को बिगो रकमभन्दा प्रतिवादीहरूको वैध आय रु. ३६,७२५८४।५२ ले बढी नै रहेको देखिन आयो। प्रतिवादी मोतीलाल बोहरा प्रहरी सेवाको प्र.ना.उ. पदमा छँदा अछाम, कैलाली, पर्सा, काठमाडौँ जिल्लामा जग्गाहरू खरिद गरेको काठमाडौँमा प्रहरी उपरीक्षकमा कार्यरत भएका बेला काठमाडौँ बानेश्वरको घरमा दुई तला थप गरेको प्रहरी महानिरीक्षक पदमा छँदा जग्गा खरिद, घर निर्माण, गाडी खरिद गरेको र बैंकमा १०

लाखभन्दा बढी रकम मौज्जात रहेको कारणबाट अमिल्दो र अस्वाभाविक जीवनस्तर यापन गरेको भन्ने आरोपपत्रमा दाबी रहे पनि प्रतिवादीको सम्पत्तिको बिगो र वैध आयस्रोत सम्बन्धमा माथि विभिन्न प्रकरणमा गरिएको विश्लेषणबाट आरोप पत्रको सो दाबीसमेत खण्डित भई स्थापित हुन सक्ने देखिएन । विशेष अदालतबाट आरोप पत्रले दाबी गरेको सम्पत्तिको बिगो र आयस्रोत रकमको अड्कभन्दा कम बिगो रहेको मानी प्रतिवादीसँग जम्मा रु.८९,८४,३६४।४५ बराबरको सम्पत्ति रहेको र जाँच अवधिमा प्रतिवादीको वैध आय रु. ६३,००,८७८।६७ हुने देखिई वैध आयभन्दा रु. २६,८३,४८५।७८ बराबरको सम्पत्ति बढी देखिन आएकोले भ्र.नि. ऐन, ०५९ को दफा २० (१) बमोजिम गैरकानूनीरूपमा सम्पत्ति आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेको ठहर्‍याई डेढ वर्ष कैद र बिगोबमोजिम रु. २६,८३,४८५।७८ जरिवाना हुने भनी मिति ०६।१२।२१ मा भएको विशेष अदालतको फैसला उपर्युक्त विवेचित तथ्य, प्रमाण, सिद्धान्तको आधारमा मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ।

इजलास अधिकृत: जगदीशप्रसाद भट्ट

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल मङ्सिर २० रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६९-CI-१०२१, अवैध मोही लगत कट्टा, सहदेवप्रसाद श्रीवास्तव वि. सुबालाल साह बनिया

एकातर्फ मोही नै कायम नभएको मोही लगत कट्टा गरिपाउँ भन्ने दाबी देखिन्छ भने अर्कोतर्फ मोहीले आफ्नो कर्तव्य र दायित्व पालन नगरेको कारण मोही लगत कट्टा गरिपाउँ भन्ने दाबी देखिँदा वादी दाबी

नै अस्पष्ट एवं भ्रामकसमेत देखिन आएको अवस्था छ । वादीको उक्त दाबीअनुरूप पनि एर्कोतर्फ वादीले भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६(१) बमोजिम मोहीको कर्तव्य र दायित्व पूरा नगरेको भन्ने अवस्थाको पुष्टि गर्ने वस्तुनिष्ठ आधार, प्रमाणसमेत पेस गर्नसकेको अवस्था छैन भने अर्कोतर्फ सभै नापीको समयमा नै विवादको जग्गाको मोही यी प्रत्यर्थी / प्रतिवादी सुवालाल साह बनिया एवम् जग्गाधनी महलमा रामनरेश सिंह राजपुत उल्लेख भई नापीको समयमा जग्गाधनीले प्रत्यर्थी प्रतिवादीलाई मोही स्वीकार गरेको अवस्था छ । तत्कालीन जग्गाधनी अशोककुमार सिंहले पनि मिति २०६२।६।६ मा भूमि सुधार कार्यालय रौटहट, गौरमा सुरु फिराद दिदा विपक्षी सुवालाल साह बनियाले १ नं. लगतसम्म भरेको भनी उल्लेख गरेको र फिल्डबुक उतार तथा जग्गाधनी प्रमाणपुर्जासमेतका कागजातहरूको मोही महलमा प्रत्यर्थी सुवालाल साह बनियाको नाम उल्लेख भएको देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा विवादित कि.नं.५८ को फिल्डबुकमा २०१९।१२।२० को पुर्जाअनुसार मोही सुवालालले घर बनाई बसी आएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । यसरी प्रत्यर्थी सुवालाल बनियाले भूमिसुधार ऐन, २०२१ लागु हुनुभन्दा अघिदेखि नै विवादित कि.नं. ५८ को जग्गा मोहीको हैसियतले कमाई आएको देखिन आएकोमा साबिकमा जग्गाधनीहरूसमेतले निजको मोही स्वीकारेको देखियो । यस्तो अवस्थासमेतबाट प्रत्यर्थी / प्रतिवादी सुवालाल साह बनिया उक्त विवादित कि.नं. ५८ को जग्गाको मोही रहे भएको देखिन आएकोले मोहीको लगत यथावत् कायम रहनु पर्ने देखिने ।

माथि विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट वादी दाबीको विवादित कि.नं. ५८ को जग्गाको जग्गाधनी दर्ता स्वेस्ता प्रमाणपुर्जा, फिल्डबुक उतारसमेतका प्रमाण कागजहरूसमेतबाट प्रत्यर्थी / प्रतिवादी सुवालाल साह बनिया नै उक्त जग्गाको मोही कायम

भएको अवस्था देखिन आएकोले मोही लगत कट्टा हुने कानूनबमोजिमको आधार प्रमाणबेगर भूमि सुधार कार्यालय, रौतहटबाट मोही लगत कट्टा हुने ठहर्‍याई भएको फैसला उल्टी गरी मोहीको लगत यथावत् कायम रहने गरी वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौंडाको मिति २०६९।८।१३ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: शिवप्रसाद पराजुली
कम्प्युटर: उत्तरकुमार राई
इति संवत् २०७५ साल वैशाख ६ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७३-CI-१०२१, उत्प्रेषण, नमराज कडुवाल वि. नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लि. प्रधान कार्यालय, बुटवल रूपन्देहीसमेत

यसमा दुवै पक्षका कानून व्यवसायीहरूले इजलाससमक्ष बहसको क्रममा रिट निवेदकले आफ्नो पदबाट दिएको राजीनामा स्वीकृत भइसकेको जानकारी यी निवेदक नमराज कडुवाल (तत्काल का.मु. अधिकृत नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लि. शाखा कार्यालय मच्छेगाउँ काठमाडौं) ले बैंकको सेवामा रही कार्य गर्न असमर्थ देखाई मिति २०७४।१।२० मा दिएको राजीनामाको निवेदन र निजको राजीनामा बैंकको कर्मचारी सेवा, सर्त र सुविधासम्बन्धी विनियमावली, २०७१ को विनियम ६९(१) बमोजिम मिति २०७४।१।२९ गतेदेखि लागु हुने गरी स्वीकृत भएको नेपाल ग्रामीण विकास बैंक प्रधान कार्यालय, बुटवलको च.नं.१०४३, मिति २०७४।१।२३ को पत्रको प्रतिलिपि विपक्षी बैंकतर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री नारायणप्रसाद पराजुलीले बहसको क्रममा इजलाससमक्ष पेस गर्नुभएकोले निवेदकले पेस गरेको राजीनामा बैंकले स्वीकृत गरी निवेदक हाल उक्त बैंकमा कार्यरत रहेको नदेखिँदा अधिकृत छैठौं तहबाट अधिकृत सातौं तहमा बढुवा गर्न विपक्षीहरूको नाममा

परमादेशसमेतको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने प्रस्तुत निवेदनको औचित्य नै समाप्त भएको देखिने।

अतः निवेदन मागदाबीबमोजिमको आदेश जारी हुने अवस्था विद्यमान नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : अरूणकुमार कोइराला

कम्प्युटर : हर्क माया राई

इति संवत् २०७४ साल साउन १५ गते रोज १ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७२-CR-०९७०, जबरजस्ती करणी, रामचन्द्र त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदकले पीडितलाई कसैलाई भनेमा, कराएमा मारी दिने डर धाक धम्की दिई पीडितको मुख थुनी कराउन नदिई जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने देखिएको अवस्थामा अर्को कोठामा बस्ने सासू ससुराले थाहा नपाउनु स्वाभाविक नै देखिन्छ। एउटै घरको एउटा कोठामा भएको जबरजस्ती करणीको अपराध अर्को कोठामा रहे बसेकाले थाहा नपाएको भन्ने मात्र आधारमा जबरजस्ती करणीको अपराध नभएको भनी तर्क गर्नु युक्तिसङ्गत हुन नसक्ने।

अपराधीले पीडित वा निजको परिवारका सदस्यहरूलाई कुटपिट गर्ने, मारिदिने जस्ता विभिन्न किसिमको डर, धाक, धम्की दिएर, आफ्नो संरक्षकत्वमा वा प्रभावमा रहेकालाई अनुचित प्रभावमा पारेर गरिएको जबरजस्ती करणीको अपराधमा बल प्रयोग नहुने वा पीडितले प्रतिकार गर्न नसक्ने हुँदा संघर्ष तथा प्रतिकारका चिह्नहरू नदेखिन सक्ने।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक / जेठाजुले विधवा बुहारी / पीडितलाई कसैलाई भने, कराएमा निज र निजको छोरालाई मारी दिने डर, त्रास, धम्की दिई कुनै पनि प्रकारले प्रतिकार गर्ने मौका नदिई पीडितको मुख थुनी जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने देखिन आएको अवस्थामा पीडितको ओठमा कोतरिएको घाउबाहेक

अन्य संघर्ष तथा प्रतिकारको चिह्नहरू नदेखिनु स्वाभाविकै हुँदा पुनरावेदकको उपर्युक्त पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

पीडितले वारदातको समयमा लगाएका लुगाहरूको परीक्षण प्रतिवेदनमा रगत र वीर्य यकिन गर्न नसकिएको भन्ने उल्लेख भएको देखिए पनि पीडितले अदालतसमक्ष गरेको बकपत्रबाट पीडितले वारदातको समयमा लगाएका कपडाहरूसमेत अज्ञानवश धोएको भन्ने देखिएकोले परीक्षणमा वीर्य र रगत नभेटिनु स्वाभाविक हो। साथै जबरजस्ती करणी मुद्दामा पीडितको स्वास्थ्य परीक्षणबाट वीर्य नभेटिए जबरजस्ती करणी वारदात स्थापित नहुने भन्ने पनि हुँदैन। जबरजस्ती करणीको अपराध हुन पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनमा वीर्य भेटिनुपर्ने अनिवार्य सर्त पनि होइन। वारदातको समयमा पीडितले लगाएका कपडाको परीक्षण प्रतिवेदनमा वीर्य नभेटिए पनि मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणहरूबाट जबरजस्ती करणीको कसुर स्थापित हुन सक्ने अवस्था हुँदा यस अदालतबाट प्रत्यर्थी झिकाउँदा लिएका आधारसँग यस इजलास सहमत हुन नसकिने।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीको उमेर ३४ वर्ष देखिएको, निजको परिवारको पालन पोषणको जिम्मेवारीसमेत यिनै प्रतिवादीमा रहेको कारणले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय ५ र ऐ. ऐन, हाडनाता करणीको महलको २ नं. ले निर्धारण गरेको न्यूनतम कैद सजाय गर्दा पनि निजलाई आठ (८) वर्ष कैद सजाय हुने भई न्यायको मक्सद पूरा हुने देखिँदा पुनरावेदन अदालत पोखराबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः माथि विवेचित तथ्य, आधार कारणसमेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादी रामचन्द्र त्रिपाठीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय ५ बमोजिम छ वर्ष कैद र र ऐ. ऐन, हाडनाता करणीको महलको २ नं. बमोजिम

चार वर्ष कैद गरी जम्मा कैद वर्ष १० (दस) सजाय हुने ठहर्‍याएको हदसम्म कास्की जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय ५ बमोजिम पाँच वर्ष कैद र र ऐ. ऐन, हाडनाता करणीको महलको २ नं. बमोजिम तीन वर्ष कैद गरी जम्मा कैद वर्ष ८ (आठ) सजाय हुने ठहर्‍याएको मिति २०७२।५।१५ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : भगवती शर्मा ढुंगाना

कम्प्युटर: हर्कमाया राई

इति संवत् २०७५ साल पुस २६ गते रोज ५ शुभम्।

इजलास नं. ७

१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६८-CR-१०६५, झुट्टा विवरण पेस गरी नेपाली नागरिकता लिएको, नेपाल सरकार वि. प्रेमलाल श्रेष्ठसमेत

प्रतिवादी प्रेमलाल श्रेष्ठले तत्कालीन जिल्ला कार्यालय, काठमाडौंको वहालवाला शाखा अधिकृतको हैसियतले प्रतिवादी चिरन्जीलाल तुलस्यानलाई प्रस्तुत विवादित नागरिकताको प्रमाणपत्र प्रदान गरेको देखिन्छ। निजले अदालतसमक्ष बयान गर्दा अधिकृतको सिफारिस भएको र कानूनको रीत पुगी आएअनुसार जिल्ला कार्यालय, काठमाडौंको अधिकृतको हैसियतले नागरिकताको प्रमाणपत्र दिएको हुँ। भारतीय भन्ने जानी जानी नेपाली नागरिकता दिएको होइन भनी बयान गरेको देखिन्छ। प्रतिवादी चिरन्जीलालको प्रहरी र अदालतसमक्ष भएको बयानमा निजलाई बेहोरा ढाँटेर नागरिकता लिन लागेको वा भारतीय भएको भन्ने थाहा जानकारी थियो भनी पोल गरेको देखिँदैन। निवेदनको पीठमा न.स.स.ले सिफारिस गरेको र

नेपाल सरकारको अधिकृतको समेत सिफारिस भएको आधारमा अरू थप प्रमाण बुझ्नु पर्ने आवश्यकता नदेखिँदा नेपाली हो भन्ने विश्वासमा नागरिकताको प्रमाणपत्र दिने काम कर्तव्य पालन गर्ने सिलसिलामा सोही हैसियतले प्रस्तुत नागरिकताको प्रमाणपत्र प्रदान गरेको देखिन्छ। बदनियतपूर्वक विदेशी हो भन्ने जानी जानी नागरिकता दिएको भन्ने कहींकतैबाट प्रमाणित हुन सकेको देखिएन। कानूनले तोकेको काम कर्तव्य पालन गर्दा गरेको काममा त्यस्तो तोकिएको काम गर्ने अधिकृतलाई कसुर प्रमाणित गर्ने तथ्ययुक्त आधार प्रमाणबेगर प्रस्तुत आरोपित कसुरमा मुछेर मुद्दा चलाउँदैमा निजलाई सजाय गर्न मिल्ने देखिएन। निजले यो यसरी बदनियतसाथ जानी जानी विदेशीलाई नेपाली नागरिकता दिएको हो भन्ने तथ्यगत प्रमाणले पुष्टि भएको नदेखिँदा निज प्रतिवादीहरू वागधन राई र प्रेमलाल श्रेष्ठलाई सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी भएको फैसला सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८।०६।०८ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिने।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादीहरू वागधन राई र प्रेमलाल श्रेष्ठले बदनियतसाथ गैरनेपाली नागरिकलाई नेपाली नागरिकता दिलाउन सिफारिस गरेको र प्रदान गरेको भन्ने नदेखिँदा निज प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६४।९।९ मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८।०६।०८ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ साल भदौ २७ गते रोज ३ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६९-WO-०९४६, उत्प्रेषण, ईश्वर गुरुडसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत निवेदकहरूले विधिवत् खुला विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत शुल्क बुझाई फाराम भरी २०६९ सालको चैत्रबाट सञ्चालन हुने परीक्षाको लागि तयारीमा रहेकोमा विपक्षीहरूको उक्त गैरजिम्मेवार एवम् गैरकानूनी काम कारबाहीबाट उक्त फर्महरू प्रत्यर्थी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयमा पठाउँदै नपठाई हामी निवेदकहरूलाई परीक्षा दिनबाट वञ्चित गर्ने गरी भएका निर्णय, टिप्पणी आदेश, चिठी पुर्जालगायतका सम्पूर्ण काम कारबाही संविधानको धारा १०७(२) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेश जारी गरी बदर गरी हामी निवेदकले विधिवत् फाराम भरी शुल्क बुझाई सकेर परीक्षाको तयारीमा रहेका निवेदकहरूलाई २०६९ सालको प्रवेशिका परीक्षामा सामेल हुन दिनु दिलाउनु, उत्तरपुस्तिका परीक्षण गरी नतिजासमेत प्रकाशित गर्नु गराउनु भनी विपक्षी प्रत्यर्थीहरूका नाममा परमादेशसमेतको जो चाहिने उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पुर्जी जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदकहरूको मुख्य दाबी रहेको पाइने।

प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न कागजातहरू अवलोकन गर्दा परीक्षार्थीहरूले राजस्व बुझाएको भन्दा पनि उसले पूरा गर्नुपर्ने आवश्यक मापडण्ड र प्रक्रियाहरू पूरा गरे नगरेको आधार प्रमाण अध्ययन गरी रजिस्ट्रेसन फारामहरू स्वीकृत वा अस्वीकृत गरिने हुन्छ। जिल्ला शिक्षा कार्यालयबाट विद्यालयबाट प्रक्रिया पूरा गरी आएका आवेदनहरू मात्र स्वीकृत गर्ने कानूनी प्रावधान रहेको र २०६९ सालको एस.एल.सी. परीक्षामा समावेश हुन निवेदकहरूको मागदाबी सम्बन्धमा सो परीक्षाको लागि आवश्यक मापडण्ड र प्रक्रिया पूरा गर्न नसकी निवेदकहरू परीक्षामा सहभागी हुन नसकेको भन्ने विपक्षीहरूको

लिखित जवाफ रहेको र निवेदकहरूले २०६९ सालको एस.एल.सी.को परीक्षामा सामेल हुन पाउँ भनी दिएको निवेदनको हाल आएर औचित्य समाप्त भइसकेको देखिएकोले रिट निवेदकहरूको मागदाबीको सम्बन्धमा अब विचार गरी निवेदनअनुसार रिट जारी हुने वा नहुने भनी विवेचना गर्नु निरर्थक हुने हुँदा निवेदन मागदाबीबमोजिम आदेश जारी गरिरहनु परेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७४ साल पुस २६ गते रोज ४ शुभम्।

- यसै लगाउको ०६९-WO-०९५४, उत्प्रेषण, मिरा भण्डारीसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

३

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७१-CI-०३९६, निर्णय बदर हक कायम दर्ता चलन, बाबुराम पोखरेल वि. ५ नम्बर नापी गोवारा महोत्तरीसमेत

पुनरावेदक गुठी संस्थान शाखा कार्यालय महोत्तरीले कि.नं. ६ को जग्गामध्येबाट जलेश्वर नगरपालिकाको नाउँमा कायम भएको जग्गा बदर गरी गुठी संस्थान जलेश्वरनाथ महादेवका नाउँमा कायम गराउन भनी जिकिर लिएकोमा निज नगरपालिकालाई प्रतिवादी नबनाएको अवस्थामा निज नगरपालिकाले आफ्नो भनाइ राख्न पाउने मौकाबाट वञ्चित रहन जान्छ। एकपक्षीय सुनुवाइबाट निर्णय गर्नु भनेको स्वच्छ सुनुवाइ हकबाट नगरपालिकालाई वञ्चित गर्नु हो। यसबाट निज नगरपालिकाको प्रतिरक्षा गर्न पाउने हक सङ्कुचित हुन जान्छ। प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तअनुसार पनि मर्का पर्ने पक्षलाई आफूलाई मर्का पर्ने विषयमा प्रतिरक्षा गर्ने हक हुने नै देखिँदा जलेश्वर नगरपालिकाको नाउँको जग्गा बदर गर्नको लागि

निजलाई विपक्षी / प्रतिवादी नबनाइएको अवस्थामा सम्भव देखिँदैन। प्रतिवादी नै नबनाएको अवस्थामा जलेश्वर नगरपालिकालाई अदालतले प्रतिवादी कायम गर्न र झिकाउन प्रचलित कानून र हामीले गरी आएको अभ्यासअनुसार मिल्ने देखिँदैन। यस्तो अवस्थामा पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट नगरपालिकालाई विपक्षी नै नबनाएकोले प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यभित्र प्रवेश गरिरहनु परेन, प्रस्तुत मुद्दा खारेज हुने ठहर्छ भनी भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः पुनरावेदक गुठी संस्थान शाखा कार्यालय, महोत्तरीले जसको विरुद्ध जिकिर लिएको छ उसैलाई प्रतिवादी नबनाई अदालत प्रवेश गरेको देखिएको अवस्थामा पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट पुनरावेदक वादी गुठी संस्थान शाखा कार्यालय महोत्तरीको फिराद दाबी खारेज हुने ठहर गरी मिति २०६८।९।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: विष्णुप्रसाद आचार्य

कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७५ साल पुस १० गते रोज ३ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७४-CR-०४५९, जबरजस्ती करणी, भीमबहादुर सारु मगर वि. नेपाल सरकार

लोग्ने थुनामा रहेको कारण माइतीको शरणमा रहेकी महिला जो सामाजिक र आर्थिक रूपमा अत्यन्त कमजोर अवस्थामा रहेकी छन् त्यस्ती पीडित जाहेरवालामाथि प्रतिवादीले मार्ने डर, धम्की, अनुचित प्रभाव र प्रलोभनका कारण जाहेरवालीले अदालतमा प्रतिकूल बयान गर्न बाध्य हुने अवस्था रहँदैन भन्न सकिँदैन। यस्तो अवस्थामा अदालतको बकपत्रको आधारमा सफाई दिँदै जाँदा अपराधीहरूले सजाय नै नपाउने र पीडितले अन्याय सहेरै बस्नु पर्ने कठिन अवस्था निर्माण हुन्छ। प्रतिवादीको

अदालतको इन्कारी बयान र जाहेरवालाको अदालतको Hostile बकपत्रलाई मात्र आधार लिएर प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिँदै जाने हो भने समाजमा अपराधले प्रश्रय पाउने र दण्डहीनताको स्थिति सिर्जना हुन जाने देखिन्छ । पीडितजस्ता बौद्धिक अपाङ्गता भएका नाबालिकाले अदालतमा उपस्थित भई सामान्य नागरिकसरह बकपत्र गर्न नसकेको भन्ने आधारमा मात्र प्रतिवादीलाई सफाइ दिँदै जाने हो भने जोखिममा रहेको अशक्त वर्गमाथि भएको हिंसामा न्यायको परिकल्पना गर्न सकिँदैन । पीडित जस्ता बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई उनीहरूको कमजोरीको फाइदा उठाउँदै वारदातलाई पुष्टि गर्ने दायित्व यी पीडितमाथि पन्छाउनु भनेको न्याय, कानून र विवेकको दृष्टिकोणबाट समेत नमिल्ने ।

पीडितले लगाएको लुगामा दागहरू रहनु, वैज्ञानिक परीक्षण र डाक्टरको रिपोर्टबाट नै पीडितको हाइमेन च्यातिएको देखिनु, पीडितको योनिको भित्री भाग सुन्निनु र रातो हुनुबाट जाहेरवालाको प्रतिकूल बकपत्र र प्रतिवादीको अदालतसमक्षको इन्कारी बयानलाई समर्थन गर्दैन । प्रतिवादी र जाहेरवालाको अदालतको बयान / बकपत्र प्रतिकूल भए पनि अन्य सम्बद्ध प्रमाणहरूले पीडिताको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको भनाइ तथा मौकाको अभियुक्तको साबिती भनाइलाई पुष्टि गरिरहेको अवस्थामा प्रतिवादीले कसुर गरेको होइन भन्न सकिँदैन । शारीरिक तथा मानसिक रूपमा फरक अवस्थामा रहेकी पीडित अदालतमा उपस्थित भएर बकपत्र गर्न नसकेको भन्ने आधारमा मात्र प्रतिवादीलाई उन्मुक्ति दिन नमिल्ने ।

प्रतिवादीले, जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्त र अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष प्रतिवादी, जाहेरवाला र पीडितसमेतले गरेको बयान / कागजलाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ बमोजिम अदालतमा उपस्थित भई बयान / बकपत्र नगरेमा प्रमाणमा लिन नमिल्ने भनी

जिकिर लिएको देखिन्छ । तर प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९(२) ले बाध्य पारी वा यातना दिई वा यातना दिने धम्की दिई वा आफ्नो इच्छा विरुद्ध सो कुरा व्यक्त गर्ने स्थितिमा पारी भएको अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा भएको बकपत्र / बयानलाई प्रमाणमा लिन मिल्ने भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी र जाहेरवालाले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको बयान कागजलाई यो यस्तो कारणले बाध्य पारी वा यातना दिई वा दबाव दिई गराइएको हो भनी उल्लेख गर्न सकेको अवस्था छैन । मौकाको कागज / बयान स्वेच्छाको होइन भनी पुष्टि गर्न नसकेको अवस्थामा त्यस्तो बयानलाई प्रमाणमा लिन सकिने नै हुन्छ । यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गर्ने गरेको सुरु र उच्च अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः उपर्युक्तबमोजिमका तथ्य, प्रमाण, कानून एवम् नजिरसमेतका आधारमा पुनरावेदक प्रतिवादी भिमबहादुर सारूलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. को कसुरमा सोही महलको ३(३) नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद र र ३क. नं. बमोजिम थप ५ वर्ष कैद गरी जम्मा ११ वर्ष कैद हुने र ऐ. १० नं. बमोजिम प्रतिवादीबाट पीडितलाई रु. २५,०००/- क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहरी भएको उच्च अदालत सुर्खेतको मिति २०७४।२।३ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : विष्णुप्रसाद आचार्य

कम्प्युटर : विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७५ साल जेठ १० गते रोज ५ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CR-१२०४, जग्गा खिचोला चलन, भगवती सिवाकोटी वि. कृष्णबहादुर थामीसमेत

दाबीको कि.नं. ६९७ र ७०४ को जग्गाको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दाका पुनरावेदक पृथ्वीबहादुर

थामी वादी र लक्ष्मीलाल सिवाकोटी प्रतिवादी भई दायर भएको दर्ता बदर मुद्दामा यसै अदालतबाट मिति २०५८।३।२० मा फैसला हुँदा उक्त जग्गाहरू कालिका माई नामको गुठीको जग्गा हो भन्ने कुरामा विवाद देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक र प्रत्यर्थीहरूका बिचमा विवादको जग्गाको जोताहा को हो भन्ने विषयमा नै विवाद रहेको देखिन्छ। उल्लिखित फैसलामा मोही तेरोमेरो भन्ने सन्दर्भमा साधिकार निकायको उल्लेख भएको अवस्थामा सोअनुसार यी पुनरावेदक वादीले साधिकार निकायबाट मोही कायम गराएर ल्याउन सकेको अवस्था नदेखिँदा मोही स्वामित्वको विषय नै नटुङ्गिएको अवस्थाको विद्यमानता रहेको पाइयो। मिसिल संलग्न विवादित जग्गाको फिलडबुक उतार हेर्दा जोताहामा पुनरावेदक लक्ष्मीलाल सिवाकोटीको नाम उल्लेख भएको देखिए तापनि निजले विवादको जग्गाको विधिसम्मत प्रक्रियाबाट मोही हक स्थापित गर्न सकेको अवस्थासमेत नदेखिने।

कुनै पनि हक हनन हुनको लागि पहिला त्यस्तो हक आफ्नो भएको कुरा निर्विवाद रूपमा स्थापित भएको हुनुपर्दछ। यी पुनरावेदकको विवादित जग्गामा मोहीको हक नै स्थापित भई नसकेको अवस्थामा जग्गा खिचोला भयो भनी दाबी गर्ने हकद्वैया नै पुग्न सक्ने नदेखिँदा पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर विधिशास्त्रीय मान्यताबाट सान्दर्भिक नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण तथा प्रमाणबाट सुरु दोलखा जिल्ला अदालतले वादी दाबीबमोजिम प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहर्‍याई गरेको मिति २०६६।१२।०२ को फैसला उल्टी गरी प्रस्तुत मुद्दाको फिरोद अ.बं. १८० नं. ले खारेज हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।७।६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: खुमप्रसाद भण्डारी

इति संवत् २०७६ साल जेठ ६ गते रोज २ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CR-०६८९, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. पासाङ तामाङ

प्रतिवादी पासाङ तामाङले घाइते लाकपा तामाङ र आफ्नो श्रीमती घरमा सँगै बसेको देखी शङ्का लागी आवेशमा आई निज घाइतेलाई खुकुरीले प्रहार गरेकोमा विवाद देखिएन। सो कुरा वस्तुस्थिति मुचुल्काको कागज गर्ने सिर्जना तामाङको भनाइबाट समेत पुष्टि हुन आउँछ। घाइते लाकपा तामाङ, जाहेरवाला लमु तामाङ, प्रतिवादी पासाङ तामाङलगायत घटना विवरण कागज गर्नेहरूको अनुसन्धान अधिकारी र अदालतसमक्ष गरेको कागजको बेहोरा, बयान र बकपत्रसमेतबाट प्रतिवादी पासाङ तामाङ र घाइते लाकपा तामाङबिच कुनै पूर्वरिसइवी रहेको वा लेनदेन रहेको वा झै-झगडा भई कुनै नराम्रो सम्बन्ध रहेको भन्ने पनि देखिँदैन। जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा उक्त समयमा निज घाइते सुर्ती खाएर बसिरहेका थिए भनी उल्लेख गरेको र घाइतेले घटना विवरण कागज गर्दा खाटमा बसिरहेको भनी उल्लेख गरेकोमा निजले अदालतमा बकपत्र गर्दा उक्त समयमा आफू सुतिरहेको थिएँ भनी उल्लेख भएबाट निजहरूको भनाइमा तादम्यता रहेकोसमेत देखिँदैन। जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा हाल सबै घाउ निको भइसक्यो भनी बकपत्र गरेको देखिएबाट प्रतिवादीले घाइतेलाई गम्भीर घाइते हुने गरी प्रहार गरेकोसमेत देखिँदैन। घाइतेलाई प्रहार गर्नबाट जाहेरवाला वा अन्य कुनै व्यक्तिबाट रोकावट भएको कारण ज्यान मार्न नपाएको भन्ने पनि देखिँदैन। प्रतिवादीले अन्य कसैको रोकावट नरहेको अवस्थामा घाइतेलाई खुकुरीले प्रहार गरी मार्न नसक्ने अवस्था पनि देखिँदैन। घटनाको प्रत्यक्षदर्शीको रूपमा घाइते र जाहेरवालाबाहेक अन्य व्यक्तिहरू देखिएको अवस्थासमेत छैन। यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीले

घाइते लाक्पा तामाङलाई मार्ने मनसाय राखी योजना र तयारी गरी मार्नको लागि प्रहार गरेको भन्ने नदेखिने।

प्रतिवादीले पीडितलाई मार्नको लागि के कस्तो तयारी गरेका थिए भनी हेर्दा प्रतिवादीले घाइतेलाई आफ्नो श्रीमतीसँग अनुचित सम्बन्ध रहेको अनुमान गरी आवेशमा आई श्रीमतीलाई गाली गलौज गरी घाइतेलाई कुटपिट गर्नको लागि घाइतेको घरमा गएको देखिन्छ। जुन कुरा प्रतिवादीको श्रीमती सिर्जना तामाङको वस्तुस्थिति मुचुल्काको भनाइबाट समेत पुष्टि हुन्छ। खुकुरीजस्तो हतियारले प्रहार गरेको भनिएका घाइतेको अवस्था हेर्दा गम्भीर घाइते भएको अवस्था नदेखिई निको भइसकेको देखिन्छ। घाइतेलाई मार्नको अन्य कुनै तयारी गरी आएको भन्ने पनि देखिँदैन। पुनरावेदन पत्रमा समेत प्रतिवादीले पूर्वयोजना र तयारीको साथ वारदात घटाएको नदेखिएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। घाइतेलाई निजकै घरमा आई ढोका खोल्न लगाई श्रीमती भित्र रहेको अवस्थामा प्रहार गरेको देखिएबाट निज प्रतिवादीले तयारी गरी घाइतेलाई मार्न खोजेको भन्न मिल्ने देखिँदैन। यी यावत् कुराहरूबाट प्रतिवादीले घाइतेलाई मार्नको लागि कुनै तयारी गरेको र पीडित सुती निदाएको अवस्थामा प्रहार गरेको वा झुक्याई प्रहार गरेको भन्नेसमेत देखिन नआएबाट प्रतिवादीले पीडितलाई मार्नको लागि तयारी गरेका थिए भन्ने नदेखिने।

वारदातको अवस्था, घाउचोटको प्रकृति, जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्त र अदालतको बकपत्र तथा पीडितको भनाइसमेतको विश्लेषणबाट प्रतिवादीले लाक्पा तामाङलाई मार्ने मनसायका साथ प्रहार गरेका र तेस्रो पक्षको अवरोधको कारण मार्न नपाएको भन्ने नदेखिएकोले प्रतिवादीले घाइतेलाई कुटपिट गरेको कारण पीडित घाइतेसम्म हुन गएको देखिन आयो। ज्यान मार्ने उद्योगजस्तो गम्भीर फौजदारी कसुरमा कसुर कायम गर्नको लागि आवश्यक आपराधिक मनसाय, सो मनसायअनुरूप पीडितलाई मार्नको

लागि तयारी र त्यस्तो तयारीअनुरूप पीडितलाई मार्नको लागि कार्य गरेको सप्रमाण पुष्टि हुन आएन। यस्तो अवस्थामा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट सुरु अदालतबाट प्रतिवादीलाई ज्यान मार्ने उद्योगमा सजाय गर्ने गरी भएको फैसला उल्टी गरी कुटपिटमा परिणत गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने।

अतः उपर्युक्तबमोजिमका आधार र प्रमाणहरूको आधारमा प्रतिवादीलाई ज्यान मार्ने उद्योगमा कसुरदार ठहर्‍याई भएको सुरु फैसला उल्टी गरी प्रतिवादीको कार्यलाई कुटपिटमा परिणत हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।२।२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।
इजलास अधिकृत: विष्णुप्रसाद आचार्य
कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ
इति संवत् २०७५ साल साउन १४ गते रोज २ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-WO-०५५६, उत्प्रेषण / परमादेश, अनिलकुमार साह वि. शिक्षा सेवा आयोग, सानोठिमीसमेत

निवेदक मिति २०६८।१।१५ मा नियुक्ति लिई श्री जनता नमुना माध्यमिक विद्यालय, चन्द्रलालपुर चोर्वाको मिति २०७५।८।१४ को च.नं.६८ को पत्रबाट हालसम्म श्री जनता नमुना मा.वि. मा माध्यमिक तह तृतीय श्रेणीको अस्थायी शिक्षकमा अविच्छिन्न रूपमा कार्यरत रहेको भन्ने देखिन्छ। अर्कोतर्फ पुनःदरखास्त आह्वानसम्बन्धी सूचनाअनुसार मिति २०७२।६।२ सम्म नियुक्ति लिई अविच्छिन्न रूपमा अस्थायी कार्यरत रहेको लियन / अस्थायी / करार / सट्टा शिक्षकले समेत उक्त विज्ञापनमा सामेल हुन पाउने भनी उम्मेदवारको योग्यता निर्धारण गरेको देखिन्छ। निवेदकले जिल्ला शिक्षा कार्यालय भोजपुरबाट मिति २०७४।३।२५ मा स्थायी नियुक्ति लिएको देखिए पनि उक्त विज्ञापनमा उल्लिखित अवधिभित्र यी निवेदकले स्थायी

शिक्षकको रूपमा नियुक्ति लिएको देखिँदैन। विज्ञापनमा उल्लिखित मितिसम्म निवेदक अस्थायी शिक्षककै रूपमा कार्यरत रहेको अवस्थामा उक्त पुनःदरखास्त आह्वानसम्बन्धी सूचनाअनुसार निवेदक परीक्षामा सामेल हुने र नतिजा प्रकाशन हुँदा नाम निस्किएमा अन्तर्वार्तामा सामेल भई सो विज्ञापनअनुसारको शिक्षकको रूपमा नियुक्ति लिन सक्ने नै देखिने। शिक्षक सेवा आयोगले निम्न माध्यमिक तहमा स्थायी नियुक्ति लिइसकेका शिक्षकहरूलाई अस्थायी शिक्षकहरूको लागि खुलाइएको विज्ञापनमा सामेल भएकोमा त्यस्ता परीक्षार्थीको परीक्षा रद्द गर्ने गरी मिति २०७५।४।१६ मा गरेको निर्णय गरेको शिक्षक सेवा आयोगले आफैँले प्रकाशन गरेको पुनःदरखास्त आह्वानसम्बन्धी सूचनामा उल्लिखित मिति २०६९।४।२२ गतेदेखि मिति २०७२।६।२ सम्म रिक्त भई पदपूर्ति हुन नसकेको पदमा त्यस्तो दरबन्दी वा सो दरबन्दीको लियन / अस्थायी / करार / सट्टा शिक्षकको पदमा नियुक्ति भई सोही अवधिसम्म अविच्छिन्न रूपमा अस्थायी कार्यरत रहेको हुनुपर्ने भन्ने प्रावधानभन्दा विपरीत देखिन्छ। आयोगले गरेको विज्ञापनअनुसार नै निवेदकले आवेदन दिई परीक्षामा समेत सामेल भएको अवस्थामा पछि आएर निवेदकसमेतको परीक्षा रद्द गर्न कानूनतः मिल्ने देखिँदैन। यस्तो अवस्थामा मिति २०७२।६।२ सम्म नियुक्ति लिई अविच्छिन्न रूपमा अस्थायी कार्यरत रहेको लियन / अस्थायी / करार / सट्टा शिक्षकले उक्त विज्ञापनमा सामेल भई आवेदन गरी जाँच दिन पाउने र नियमानुसार प्रकाशित नजितामा नाम निस्किएमा शिक्षक पदमा नियुक्ति लिन सक्ने नै देखिने।

यसरी निवेदकले जिल्ला शिक्षा कार्यालय भोजपुरबाट मिति २०७४।३।२५ मा स्थायी नियुक्ति लिएको देखिए तापनि शिक्षक सेवा आयोगबाट अस्थायी शिक्षकहरूको लागि भएको पुनःदरखास्त आह्वानसम्बन्धी सूचनामा उल्लिखित अवधिमा यी निवेदक अस्थायी शिक्षककै रूपमा कार्यरत रहेको

देखिएको र निवेदकले शिक्षक सेवा आयोगबाट अस्थायी शिक्षकहरूको लागि प्रकाशित विज्ञापनअनुसार नै आवेदन गरी लिखित परीक्षामा सामेलसमेत भएको देखिँदा निवेदकको लिखित परीक्षा रद्द गर्ने गरी शिक्षक सेवा आयोगबाट मिति २०७५।४।१६ मा भएको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ। अब निज निवेदकको उत्तर पुस्तिकासमेत परीक्षण गरी नियमानुसार नतिजा प्रकाशनलगायतका जो जे कार्य गर्नुपर्ने हो गर्नु भनी विपक्षी शिक्षक सेवा आयोगको नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत: विष्णुप्रसाद आचार्य

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल माघ २२ गते रोज १ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७४-WO-०८३९, उत्प्रेषण, जगदीश राउत कुर्मी वि. विशेष अदालत काठमाडौंसमेत

तामेलदारले म्याद तामेल गर्दा म्यादवाला मानिसको घरमा मानिस फेला नपरेकाले सम्बन्धित वडाका ३ जना मानिसहरूलाई साक्षी र सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्षलाई रोहवरमा राखी निज निवेदकको घरदैलोमा समाह्वान म्याद टाँसी एक प्रति म्याद गा.वि.स.को सूचनापाटीमा टाँस गर्नको लागि भनी बुझिलिई सहीछापसमेत गरिदिएको देखिन्छ। वडाध्यक्षले एक प्रति म्याद बुझिलिएको भनी रोहवरमा सहीछापसमेत गरेको देखिएको अवस्थामा निज वडाध्यक्ष रोहवरमा नबसेको भनी भन्न मिल्दैन। मुलुकी ऐन, अ.बं. ११० नं. ले उल्लिखित व्यक्ति भेट भएन वा घर परिवारको व्यक्तिसमेत भेट भएन भने त्यस्तो म्याद तामेल गर्न हुँदैन भनी निषेधात्मक व्यवस्था गरेको देखिँदैन भने म्याद तामेल गर्ने व्यक्तिले त्यस्तो अवस्थामा म्याद तामेल नगरी त्यसै फर्काएर ल्याउने कुरा पनि हुँदैन। साक्षी, रोहवरमा बस्ने व्यक्ति तथा तामेल गर्ने व्यक्तिका सम्बन्धमा निवेदकले अन्यथा

जिकिर लिन सकेका छैनन् । यस्तो अवस्थामा तामेल भएको म्याद मुलुकी ऐन, अ.बं. ११० नं. रीत पुन्याई तामेल नभएको भन्न मिल्ने नदेखिने ।

निवेदकको घरमा निवेदक वा निजको घरको मानिस नभएको अवस्थामा सम्बन्धित वडा अध्यक्षको रोहवरमा निवेदकको घरको ढोकामा म्याद टाँस गरी आफ्नो दायित्वलाई कानूनबमोजिम पूरा गरेको कार्यबाट निवेदक सुनुवाइको मौकाबाट वञ्चित भएको भनी मान्न र प्रस्तुत विवादमा प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको उल्लङ्घन भएको भन्न मिल्दैन । निवेदकले आफ्नो स्थायी वतन अन्य स्थानमा रहेको थियो भनी जिकिर लिन नसकिरहेको अवस्थामा आफ्नो घरको ढोकामा तामेल भएको समाह्वान म्यादबमोजिम अदालतमा हाजिर भई आफूउपर परेको मुद्दामा उपस्थित भई कानून व्यवसायीमार्फत प्रतिरक्षा गर्नुपर्ने तथा मुद्दाको बारेमा के भइरहेको छ भनी जानकारी लिनु पर्नेमा आफ्नो दायित्वबाट च्युत रही मुद्दाको दायित्व वहन गर्नबाट पन्छिन फरार रहेकोसमेत देखिएको स्थितिमा निज निवेदकको जिकिर तथ्ययुक्त र तर्कसङ्गत रहेको नदेखिने ।

यसरी निवेदकको नाउँको म्याद निजले उल्लेख गरेको स्थायी वतनमा रीतपूर्वक नै तामेल भएको देखिएको, निवेदकले आफ्नो घरदौलोमा टाँस भएको म्यादबाट आफूउपर लागेको अभियोगको बारेमा जानकार हुँदाहुँदै अदालतको आदेश पालन नगरी र आफ्नो कर्तव्य पूरा नगरी फरार रहेको र लामो समयपश्चात् रिट निवेदन गरेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा निवेदकको समाह्वान म्याद गैरकानूनी तामेल भएको र प्रतिवाद बिना कसुरदार ठहर गरेको फैसलाबाट स्वच्छ सुनुवाइ हकबाट वञ्चित भएको तथा उक्त फैसलाका आधारमा पक्राउ गरी कैदी पुर्जी दिई कैद ठेग्न पठाएको कार्य गैरकानूनी भएकोले बदर घोषित गरी तारेखमा रही मुद्दा पुर्पक्ष गर्न पाउँ भन्ने निवेदन जिकिर कानूनसङ्गत र तर्कपूर्ण देखिएन । रीतपूर्वक

नै म्याद तामेल भएको अवस्थामा अदालतबाट भए गरेका काम कारबाहीबाट निवेदकको संविधानप्रदत्त वा कानूनप्रदत्त हकाधिकारमा असर परेकोसमेत नदेखिएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: विष्णुप्रसाद आचार्य

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल कात्तिक २६ गते रोज २ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-०५००, लागु औषध (ब्राउन सुगर), नेपाल सरकार वि. राजु कवाडियासमेत

प्रतिवादीहरूमध्ये राजु कवाडियाबाट दुई ग्राम र सादिर भन्ने सहिद अन्सारीबाट एक ग्राम बरामद भएको हो भन्नेसमेत बेहोराको काम तामेल गर्ने साक्षी महेन्द्रकुमार विष्टले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र, बरामद लागु औषध हेरोइन रहेको भन्ने परीक्षण प्रतिवेदन, दुवैजनाको व्यवसायसमेत एउटै रही सल्लाहसमेत गरी ब्राउनसुगर खरिद गरेका हौं भनी बयान गरेको अवस्थासमेतबाट देखिएकोले यी प्रतिवादीहरूको साथबाट लागु औषध बरामद भएको, उक्त बरामद लागु औषध हेरोइन रहेको र निज प्रतिवादीहरूले उक्त लागु औषध सेवन गर्ने गरेको तथ्य स्थापित भएको पाइने ।

अब प्रतिवादीहरूको साथबाट बरामद भएको लागु औषध निजहरूले बिक्री गर्ने उद्देश्यले खरिद गरेको भन्ने नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरको सम्बन्धमा विचार गर्दा मौकाको कागज गर्ने सुरेश जरवट, नद्दाव अली शेष र विष्णु थारूले प्रतिवादीहरूले लागु औषध ब्राउन सुगर सेवन तथा कारोबार गर्ने उद्देश्यले लिएको हुनु पर्दछ भनी मौकाको कागज गरेको देखिँदा प्रतिवादीहरू लागु औषधको कारोबार गर्ने व्यक्ति हुन् भनी किटान भएको अवस्था देखिँदैन । प्रतिवादीहरू अदालतमा लागु औषध बिक्री वितरण गरेतर्फ पूर्ण रूपमा इन्कार रही बयान गरेको

अवस्था छ । सो कुरालाई प्रतिवादीका साक्षी असलम राईले सुरु अदालतमा बकपत्र गर्दा प्रतिवादीहरूले लागु औषधको सेवनको लागि राखेका हुन् । निजहरूले लागु औषधको कारोबार र व्यापार गर्दैनन् भनी प्रतिवादीहरूको भनाइलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । प्रतिवेदक प्रहरी नायब निरीक्षक बमबहादुर रावल स्वयम्ले अदालतमा बकपत्र गर्दा स.ज. ८ मा प्रतिवादीहरूले लागु औषध सेवन गर्ने भएकोले सेवन गर्न राखेको हुनसक्छ भनी बकपत्र गरेको देखिने ।

कुनै पनि व्यापार व्यवसाय गर्नको लागि सो व्यवसाय सँग सम्बन्धित औजार वा नापतौल गर्ने उपकरण आवश्यक पर्ने हुन्छ । प्रतिवादीहरूको साथबाट लागु औषधको साथसाथै सो बिक्री वितरण गर्न नापतौल गर्ने कुनै उपकरण तथा कुनै नगद रकम बरामद भएको देखिँदैन । प्रतिवादीहरूले लागु औषध सेवन गर्ने भनी स्वयम्ले स्वीकार गरिरहेको अवस्थामा र बिक्री वितरणसम्बन्धी अन्य प्रमाणको अभावमा प्रतिवादीहरूको साथबाट बरामद भएको लागु औषधको परिमाणलाई समेत दृष्टिगत गर्दा उक्त लागु औषध सेवनकै लागि राखेको हो भन्ने नै स्थापित हुन्छ । सो लागु औषध बिक्री वितरण गर्नकै लागि निजहरूले राखेको हो भनी विश्वास गर्न सकिने अन्य स्वतन्त्र प्रमाण मिसिल संलग्न रहेभएको पाइएन । उल्लिखित तथ्यगत विवरण, बरामद भएको लागु औषधको परिमाणसमेतलाई विचार गर्दा निज प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय नगरी सेवनतर्फ सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको फैसलालाई अन्यथा मान्न नमिल्ने ।

तसर्थ विवेचित आधार, कारण तथा प्रमाणबाट बाँके जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरू राजु कवाडिया र साहिर भन्ने साहिद अन्सारीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(ड) अनुसार जनही

एक वर्ष कैद हुने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७३।१।२१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: खुमप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल जेठ ७ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ८

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०६७-WO-१०७४, उत्प्रेषण, जिवराज जैन वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भक्तपुरसमेत

आन्तरिक राजस्व कार्यालयले मिति २०६८।१।१८ को पत्रबाट जवाफ दिनको लागि १५ दिनको मौका दिई आवश्यक प्रमाण पेस गर्नु भनी सुनुवाइ मौका दिइरहेको अवस्थामा यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी रिट निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्दा सम्बन्धित अधिकारीले कर निर्धारणको क्रममा निजलाई कानूनबमोजिम प्राप्त अधिकारको विवेकसम्मत निर्णय गर्ने अधिकारमा हस्तछेप हुन जाने अवस्था देखिन आयो । आन्तरिक राजस्व कार्यालय भक्तपुरले मिति २०६८।१।१६ मा निर्धारण गरेको अन्तःशुल्क आदेश अन्तिम नभएको, अन्तःशुल्क रकममा १५ प्रतिशत छुट पाउने हो होइन भन्ने प्रश्न र निवेदक जिकिर सम्बन्धमा कर निर्धारणको अन्तिम आदेश हुँदा विचार हुन सक्ने नै अवस्था रहेको छ । आन्तरिक राजस्व कार्यालयको निर्णयमा चित्त नबुझे सोउपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न पाउने वैकल्पिक मार्ग विद्यमान देखिँदा मिति २०६८।१।१६ मा निर्धारण गरेको अन्तःशुल्क आदेश हाल बदर गर्नुपर्ने अवस्था देखिन नआउने ।

अतः विवेचित आधारमा हेर्दा प्रत्यर्थी

आन्तरिक राजस्व कार्यालयले रिट निवेदकलाई कर निर्धारणउपर जवाफ दिनको लागि १५ दिनको म्याद दिएको तथा जवाफपश्चात् हुने निर्णयको सन्दर्भमा पनि प्रचलित कानूनमा नियमित उपचारको व्यवस्था रहेको नै देखिएको हुनाले रिट निवेदकको मागबमोजिम आदेश जारी गर्न मिल्ने देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। रिट आदेश खारेज हुने ठहरेकोले यस अदालतबाट मिति २०६८।२।१३ मा जारी भएको अन्तरिम आदेश स्वतः निष्क्रिय हुने।

इजलास अधिकृत: दुर्गाप्रसाद भट्टराई

इति संवत् २०७४ साल पुस १६ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०६९-CR-०८९९, वैदेशिक रोजगार ठगी, गजेन्द्रबहादुर बोहरा वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालाले पेस गरेको निजको नाममा जारी भएको २१११३९३ नम्बरको राहदानी हेर्दा, जनवरी २७, २०११ मा कम्बोडिया प्रवेश गरेको र २७ मार्च, २०११ मा फर्केको भन्ने कम्बोडियाको एयरपोर्टको अध्यागमनको प्रवेश प्रस्थान भिषाबाट देखिन्छ भने २८ मार्चमा नेपाल प्रवेश गरेको भन्ने नेपालको एयरपोर्टमा लागेको अध्यागमन भिषा छापबाट देखिन्छ। यी भिषामा लागेको छापहरूबाट समेत प्रतिवादीले जाहेरवाला गोविन्दप्रसाद खतिवडालाई कम्बोडियासम्म पुऱ्याएको कुरा पुष्टि हुन आएको देखिने।

प्रतिवादी गजेन्द्रबहादुर बोहराले वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० बमोजिम वैदेशिक रोजगार सञ्चालन गर्नका लागि सम्बन्धित निकायबाट इजाजतपत्र प्राप्त नगरेको कुरामा विवाद देखिएन। यसरी वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र नै प्राप्त नगरेका यी प्रतिवादी गजेन्द्रबहादुर बोहराले जाहेरवाला गोविन्दप्रसाद खतिवडालाई मासिक रु. १,०००।- युरो तलब पाउने गरी वैदेशिक रोजगारको लागि विदेश युक्रेनमा पठाइदिने

झुठो आश्वासन दिई तथा प्रलोभन देखाई निजबाट रु. ६,२५,०००।- (छ लाख पच्चिस हजार) लिई रकम बुझेको लिखतसमेत गरी दिई कम्बोडियासम्म पुऱ्याएको भन्ने प्रतिवादीको बयान र निज प्रतिवादीको साक्षी दुर्गाबहादुर बोहराले न्यायाधिकरणसमक्ष उपस्थित भई गरेको बकपत्र, जाहेरी दरखास्त र जाहेरीको बेहोरालाई समर्थन हुने गरी जाहेरवाला गोविन्दप्रसाद खतिवडाले गरेको बकपत्र तथा निजले पेस गरेको पासपोर्ट र मिति २०६७।१०।११ को लिखतसमेतका प्रमाणहरूले पुष्टि गरेको देखिँदा यी पुनरावेदक / प्रतिवादी गजेन्द्रबहादुर बोहराले वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ बमोजिमको कसुर गरेको देखिन आउने।

अतः पुनरावेदक / प्रतिवादी गजेन्द्रबहादुर बोहराले वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र नै नलिई जाहेरवाला गोविन्दप्रसाद खतिवडालाई युक्रेन देशमा रोजगार दिलाई दिने भनी झुठो आश्वासन तथा प्रलोभन देखाई रु. ६,२५,०००।- (छ लाख पच्चिस हजार) लिई कम्बोडियासम्म पुऱ्याई आरोपित कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ अनुसार ३ (तीन) वर्ष कैद र रु. ३,००,०००।- (तीन लाख) रूपैयाँ जरिवाना हुने र जाहेरवालाबाट प्रतिवादीले बुझी लिएको रु. ६,२५,०००।- र सोको पचास प्रतिशतले हुने हर्जना रु. ३,१२,५००।- (तीन लाख बाह्र हजार पाँच सय) समेत गरी जम्मा रु. ९,३७,५००।- (नौ लाख, सैंतिस हजार पाँच सय) प्रतिवादीबाट जाहेरवालाले हर्जनाबापत भरी पाउने ठहऱ्याई सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, काठमाडौँबाट मिति २०६९।९।३ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७४ साल जेठ ३ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७१-CR-०२७६, जालसाज, पृथे कामीसमेत वि. रूप सिं कामीसमेत

यिनै वादीहरू र यिनै प्रतिवादीहरूसमेत भएको ०६८-CP-०११० को अंश मुद्दाको मिसिल संलग्न फेसलाको प्रतिलिपि हेर्दा यिनै वादीहरूले दाबीबमोजिम आफ्नो अंश भाग छुट्याई लिन पाउने भनी मिति २०७०।३।१६ मा सुरु अदालतबाट फेसला भएको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दाका वादीहरू र प्रतिवादी रूप सिं कामीसमेत एकासगोलमा बसेको र रूप सिं कामी घरमूली भएको भन्ने देखियो। मिसिल संलग्न भएको मिति २०६७।३।२९ मा पारित र.नं. ४३०२ को राजीनामा लिखतको प्रतिलिपि हेर्दा प्रतिवादीमध्येका रूप सिं कामी नाम दर्ताको जिल्ला बागलुङ, राजकुट गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. ५५३ को क्षेत्रफल २-५-२-२ जग्गा तथा सोमा भएको पुरानो घरसमेत रु. २,००,०००।- मूल्यमा बिक्री भई आपसमा हक हस्तान्तरण भएको पाइने। यिनै वादी तथा प्रतिवादी रूप सिं कामीसमेतको बिचमा कि.नं. ६११ को ९-८-१-३ र कि.नं. ६३० को ०-१२-२-१ समेत १२-४-० क्षेत्रफल जग्गा बन्डा भएको देखिन्छ। प्रतिवादी रूप सिं कामीले खुमे कामीलाई रूपैयाँ लिई केवल २-५-२-२ जग्गा मात्र बिक्री गरेको भन्ने देखियो। अंशबन्डाको महलको १९(१) नं. ले पिता पुरखा पालाको चल अचल सम्पत्तिको हकमा चलमा सबै र अचलमा आधासम्म व्यवहार मिलाउन स्वास्नी, छोरा, अविवाहित छोरी तथा विधवा बुहारीसमेत कसैको मन्जुरीबेगर आफूखुसी गर्न घरको मूलीलाई अधिकार दिएको पाइन्छ। यहाँ प्रतिवादीमध्येका रूप सिं कामी र वादीहरूसमेतसँग बसेको सगोल परिवारको मूली व्यक्ति भएको नाताले अचल सम्पत्तिमा आधासम्म बिक्री गरी व्यवहार चलाउन पाउनेमा विवाद नदेखिने।

घरखर्च गर्नबापत घरको मूल व्यक्तिले पैतृक

सम्पत्ति बिक्री गरेको देखिन्छ। वादीहरूसमेत सँग सगोलमा बसेको अवस्थामा अंशियारहरू सबैको लागि घर व्यवहार सञ्चालन कार्य गर्नकै लागि पैतृक सम्पत्तिको आधाभन्दा कम ज.रो. २-५-२-२ जग्गा बिक्री भएको स्थिति देखिन्छ। वादीहरूले अंश मुद्दा गरी अन्य सम्पत्तिहरूबाट अंश प्राप्त गरेकै देखिन्छ। वादीहरू सगोलमा रहेको अवस्था घर व्यवहार सञ्चालन गर्ने जिम्मेवार मुख्य व्यक्ति पिताले अंशबन्डाको १९(१) नं. को सीमाभित्र रही बिक्री गरेको दाबीको लिखत कानूनबमोजिमकै देखिन आयो। जालसाजी क्रिया हुनको लागि अरुको हक मेट्ने वा कुनै तरहले नोकसान पार्ने उद्देश्यले नभएको झुठो कार्यलाई साँचो भनी कागज बनाई कार्य सम्पन्न भएको हुनुपर्ने देखियो। प्रस्तुत मुद्दामा हेर्दा प्रतिवादी रूप सिं कामी घरको मूल व्यक्ति भएको तथा प्रतिवादी खुमे कामीले पटकपटक निजलाई दिएको रूपैयाँबापतमा निजको नाम दर्ताको कसैको सहमति तथा मन्जुरीसमेत लिनु नपर्ने सीमाभित्रको जग्गा लिखतमार्फत हक हस्तान्तरण गरेको पाइन्छ। प्रतिवादीहरूबिचमा भएको लिखत यथार्थमा वादीहरूको अंश हकमा आघात पुऱ्याउने नियतबाट जालसाजीपूर्ण भएको भनी वादीले लिएको दाबी समर्थित हुने कुनै प्रमाणसमेत वादीहरूले पेश गर्न सकेको नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार, कारणबाट जालसाजी गरे भन्ने वादी दाबी नपुग्ने ठहऱ्याएको पुनरावेदन अदालत बागलुङको मिति २०७१।१।२९ को फेसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृतः विद्याराज पौडेल

कम्प्युटरः विनोदकुमार बनिया

इति संवत् २०७४ साल पुस ३ गते रोज २ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७२-CI-००६६, परमादेश, रामबहादुर सुवेदी क्षेत्रीसमेत वि. जिल्ला वन कार्यालय,

पर्वत कुस्मासमेत

पुनरावेदकहरूले जयकृष्ण सुवेदीसमेतको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी रुद्रप्रसाद उपाध्यायसमेत भएको (२०४७ सालको विविध फौ.पु.नं. १४९) वन जङ्गल दर्ता गराए भन्ने मुद्दामा नक्सा मुचुल्कामा देखाइएका वन सिमानाको पश्चिम पहेरोदेखि पश्चिमको जग्गा दर्ता आवादीको जग्गा देखिन आउँछ। यस स्थितिमा वादी दाबीबमोजिम वन कायम हुन सक्ने देखिन आएन भनी सर्वोच्च अदालतले मिति २०५३।७।३० मा फैसला गरेको मिसिल संलग्न सर्वोच्चको फैसलाको प्रतिलिपिबाट देखिने। सोही फैसलाबमोजिम फैसला कार्यान्वयन गरिपाउँ भनी मालपोत कार्यालय पर्वतमा मिति २०५८।२।१० मा निवेदन दिएकोमा कि.नं. १७३४, १७३४ र १७३७ को जग्गा वनक्षेत्रभित्र पर्ने भनी मालपोत कार्यालय पर्वतले दर्ता गर्न इन्कार गरेकोले सर्वोच्च अदालतको मिति २०५३।७।३० को फैसलाबमोजिम जग्गा दर्ता गर्न मालपोत कार्यालय, पर्वतलाई परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी निवेदकहरूको निवेदन देखियो। पूर्व वज्जरी खोलो पश्चिम भलखरने खोल्सो भैंसे ओडार उत्तर बखतवारी दक्षिण श्रीकृष्ण गण्डकी सहस्रधारा यति चारकिल्लाभित्रको साबिक पाङ गा.वि.स. वडा नं.३ हाल कुश्मा नगरपालिका वडा नं. १ अन्तर्गत पर्दछ। उक्त चारकिल्लाभित्रको सन्धिसर्पनको नेपाल टिमुरे एकलेगौँडा भन्नेसमेत जग्गामा वन कार्यालय पर्वतले वन सिमाना लगाएको र हामी फिरादीले सामुदायिक वनमा दर्ता गरी उपभोग गरी आएका छौं। नापीको अवस्थामा उक्त सनदको चारकिल्लाभित्र साबिक पाङ गा.वि.स. वडा नं.३ बाट कि.नं. १७३४, १७३५, १७३७ समेत ३ कित्ता भई सार्वजनिक सन्धिसर्पन टिमुरे नेपालने कत्ले भिरसमेत जग्गा नापी भएको अवस्था हुँदाहुँदै त्यसतर्फ ध्यान नदिई सर्वोच्च अदालतले मिति २०५३।७।३० मा सार्वजनिक सनदको जग्गासमेत व्यक्ति विशेषको नाउँमा दर्ता

कायम हुने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो फैसला बदर गरी फिराद दाबीका सनदका चारकिल्लाभित्रको जग्गा सनद सामुदायिक वन कायम गरिपाउँ भनी होमनाथ सुवेदीसमेत वादी रुद्रप्रसाद उपाध्यायसमेत प्रतिवादी भएको फैसला बदरको फिराद पर्वत जिल्ला अदालतसमक्ष मिति २०७१।१।१९ मा दर्ता भएको मिसिल संलग्न फिरादपत्रको प्रतिलिपिबाट देखिने। पहिले चलेका मुद्दाहरू तहतह हुँदै यस अदालतबाट अन्तिम निर्णय भइसकेको र सर्वोच्च अदालतको मिति २०५३।७।३० को फैसलाको सम्बन्धमा सुरु अदालतमा मुद्दा दायर भई विचाराधीन रहेको पनि देखियो। जिल्ला अदालतमा दायर रहेको मुद्दामा प्रमाण बुझी कानूनबमोजिम विवादको विषयमा निर्णय हुने नै देखिन्छ। सुरु अदालतमा विचाराधीन मुद्दामा कानूनबमोजिम निर्णय गर्न बाँकी नै रहेको अवस्थामा रिट निवेदनबाट अदालतमा विचाराधीन विषयलाई अनुकूल वा प्रतिकूल असर पर्ने गरी हस्तक्षेप गर्न मनासिब नहुने।

अतः माथि विवेचित आधार एवम् कारणबाट रिट निवेदन खारेज गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत बागलुङको मिति २०७२।२।५ को फैसला (आदेश) मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: विद्याराज पौडेल

कम्प्युटर: विनोदकुमार बनिया

इति संवत् २०७४ साल पुस २ गते रोज १ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७०-WO-०५३६, उत्प्रेषण / परमादेश, चित्रराज गिरी वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंसमेत

चित्रराज गिरीलाई विपक्षी गुठी संस्थानले मिति २०७०।२।१४ मा महन्थ नियुक्ति गर्ने निर्णय गरेको छ। सो विषयमा साबिक महन्थ विपक्षी गोपाल गिरीले बेरितको निर्णय भयो भनी पुनरावेदन अदालत

पाटनमा रिट निवेदन दिएको र सो रिट निवेदनमा अन्तरिम आदेश जारीसम्म पनि भएको देखिँदैन । अदालतमा विचाराधीन रहेको विषयमा र आफैँले मिति २०७०।२।१४ मा गरेको निर्णयविपरीत हुने गरी विपक्षी गोपाल गिरीलाई चाँगु ग्वालदहमा को महन्थबाट पूजाआजा गराउने भनी मिति २०७०।८।१४ मा गरेको विपक्षी गुठी संस्थानको निर्णय कानूनसङ्गत भएन । गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०७०।२।१४ को निर्णयउपर परेको रिट निवेदन पुनरावेदन अदालत पाटनमा विचाराधीन रहेको र सो रिट निवेदनलाई असर पर्ने गरी प्रस्तुत रिट निवेदनबाट बोल्न मिल्ने पनि हुँदैन । साथै निवेदक चित्रराज गिरीलाई महन्थ नियुक्त गर्ने गरी मिति २०७०।२।१४ मा भएको निर्णयानुसार काम गर्नु भनी यस अदालतबाट मिति २०७०।१०।२७ मा अन्तरिम आदेश जारी भएको छ । तत्पश्चात् निवेदक चित्रराज गिरीले चाँगु ग्वालदह मठको गरगहना र भाँडाकुँडाहरूसमेत मिति २०७१।४।३१ मा बरबुझारथ गरेको भन्ने गुठी संस्थान कार्यालय भक्तपुरको मिति २०७१।४।१९ को पत्रबाट देखिन्छ । मठको महन्तको हैसियतले मठको गरगहना भाँडाकुँडाहरूसमेत निवेदक चित्रराज गिरीले साबिक महन्त गोपाल गिरीबाट बुझी सकेको भन्ने देखिने ।

अतः प्रत्यर्थी गोपाल गिरीले पुनरावेदन अदालत पाटनमा दिएको रिट निवेदनबाट कानूनबमोजिम निकास हुने अवस्था रहेकै छ । यस अवस्थामा निज गोपाल गिरीलाई मठको पूजाआजा यथावत् कार्य गर्नु भनी प्रत्यर्थी गुठी संस्थानको मिति २०७०।८।१४ को निर्णय कानूनसङ्गत नदेखिँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ।

इजलास अधिकृत: यमप्रसाद बास्कोटा

इति संवत् २०७३ साल माघ २ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७३-CR-१४३०, कर्तव्य

ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग, रने साउँद वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी काल्चे भन्ने रने साउँदले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष र अदालतमा बयान गर्दासमेत कसुरमा साबिती रही बयान गरेको देखिन्छ । त्यस्तै जाहेरवाली डिकरादेवी साउँदले जाहेरी दरखास्तलाई सनाखत गर्दै अदालतमा बकपत्र गर्दा, “वारदात मितिको राति प्रतिवादी रने साउँद रक्सी सेवन गरी घरमा आई अहिलेसम्म खाना नपकाएको भन्दै भान्छाबाट जल्दै गरेको दाउराले खुट्टा, छाती, मुखमा प्रहार गरी मलाई मार्छु भन्दै बञ्चरो ल्याउन घरको कोठाभित्र प्रवेश गरिसकेपछि म ज्यान जोगाउन भागेर खेतमा गई सो ठाउँमा रहेको ओडारमा रातभर बसेकी हुँ । म भागेपछि मेरो माहिली छोरी नारू साउद, छोरा दिपक साउँद र कान्छो छोरा प्रसाद साउदसमेतलाई कुटपिट गऱ्यो । चार महिनाकी नाबालिग हरिना साउँदलाई कुटपिट गरी हत्या गरेको हो । म घरनजिकैको ओडारमा लुकेकी हुँदा बच्चाहरू रोइकराएको सुनी कुटपिट गरेको थाहा पाएकी हुँ ।” भन्नेसमेतको बेहोरा उल्लेख गरिदिएको देखिन्छ । जाहेरवाली र प्रतिवादीसमेतका छोरा दिपक साउँदले आफूले घटना विवरण कागजमा उल्लेख गरेको बेहोराको मिलानमा, “मेरो बुबा प्रतिवादी रने साउँदले घरभित्रबाट बहिनी हरिना साउँदलाई आँगनमा फालेको हो” भनी अदालतमा बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । त्यस्तै जाहेरवाली र प्रतिवादीसमेतकी छोरी नारू साउँदले पनि आफूले घटना विवरण कागजमा उल्लेख गरेको बेहोराको मिलानमा बकपत्र गर्दा, “वारदातको दिन प्रतिवादीले मृतकलाई घरको पहिलो तल्लाको बरन्डाबाट बाहिर आँगनमा फालेर निजको मृत्यु भएको हो” भन्नेसमेतको बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ । त्यस्तै वस्तुस्थिति मुचुल्का गरिदिने सकराम साउँदले समेत वस्तुस्थिति मुचुल्कालाई सनाखत गर्दै बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । यसरी मिसिल संलग्न घटनास्थल लासजाँच प्रकृति मुचुल्का, शव परीक्षण

प्रतिवेदन, किटानी जाहेरी दरखास्त, घटना विवरण कागज तथा वस्तुस्थिति मुचुलकामा रहेका व्यक्तिहरूले अदालतमा उपस्थित भई गरिदिएको बकपत्र तथा प्रतिवादी काल्चे भन्ने रने साउँदले अनुसन्धान अधिकृत र अदालतमा समेत साबिती रही गरिदिएको बयानसमेतका प्रमाणबाट मृतक हरिना साउँदको मृत्यु यिनै प्रतिवादी काल्चे भन्ने रने साउँदको कर्तव्यबाट भएको भन्ने तथ्य शङ्काकारहित तवरबाट स्थापित हुन आएको देखिने ।

यसरी आवेशप्रेरित हत्यामा मृतकले गरेको कुनै कार्यको परिणामस्वरूप अभियुक्त तत्काल आवेगमा आई कसुरजन्य कार्य गर्न पुगेको अवस्था हुन आवश्यक देखिन्छ । एक अवोध नाबालिगले राति रोई कराई गरेको कार्यले कुनै पनि विवेकशील व्यक्तिमा ती अवोध नाबालिगलाई उठाएर आँगनमा फाल्नु पर्नेसम्मको आवेग सिर्जना गर्नु भन्न मिल्ने देखिन आएन । तसर्थ, पुनरावेदक प्रतिवादीको कार्य आवेशप्रेरितसम्म हो भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादी घरका मुख्य व्यक्ति देखिन्छन् । घरमा श्रीमती र नाबालिग छोरा, छोरी मात्र रहे भएको अवस्थामा रातको समयमा नसाले चुर भई भात ढिलो पकाएको भन्ने विषयमा निहुँ खोजी श्रीमतीलाई अगुल्टोले हान्ने, छोरा छोरीलाई पिट्ने गरी आतङ्क फैलाएको अवस्था छ । सो कारणले श्रीमती आतङ्कबाट बच्न भागेको, छोरी नारु साउँद पनि भागी बारीमा सुतेको भन्ने देखिन्छ । यही स्थितिमा प्रतिवादीले रातको समयमा ६ महिनाको अवोध नाबालिगलाई माथिल्लो तलाबाट तल आँगनमा फाल्दा निज नाबालिगको मृत्यु भएको देखिन्छ । त्यस्तै प्रतिवादीले गरेको कार्यबाट पीडित मर्लाजस्तो नदेखिएको भन्ने अवस्था प्रस्तुत मुद्दामा विद्यमान रहेको देखिएन । ६ महिनाको अवोध नाबालिगलाई माथिल्लो तलाबाट तल आँगनमा फाल्दा निजको मृत्यु

हुनसक्छ भन्ने सामान्य जानकारी यी प्रतिवादीलाई थिएन भनी यस अदालतले अनुमान गर्ने अवस्था रहेको नदेखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा यी पुनरावेदक प्रतिवादीकै बयानबाट निजले नाबालिग छोरीलाई घरको माथिल्लो तलाबाट आँगनमा फालेपछि बच्चाको अवस्था के कस्तो भयो भनी कुनै खोजखबर नगरी बसेको पनि देखिन्छ । यसरी प्रस्तुत मुद्दामा अपराध गरेको अवस्थासमेतलाई विचार गर्दा मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको १८८ नं. बमोजिम कम सजाय हुन राय व्यक्त गर्न सकिने अवस्था रहेको देखिन आएन । यी प्रतिवादीले आफ्नै श्रीमती, छोरा, छोरीउपर क्रूरता प्रदर्शन गरेको पाइएको हुँदा, अनुसन्धान र अदालतमा समेत साबित रही न्यायिक प्रक्रियालाई सहयोग पुऱ्याएको भन्न मिल्ने । तसर्थ, यी प्रतिवादीलाई सहूलियत दिई सजाय घटाई पाउँ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग समेत सहमत हुन नसकिने ।

पुनरावेदक प्रतिवादीले बिहान उठी छोरीलाई हेर्दा छोरी मरिसकेको थाहा पाएपश्चात् कसैलाई थाहा जानकारी नदिई मृतकको लास झाले खोलाको किनारमा लगी गाडेको समेत अवस्था छ । यसरी यी प्रतिवादीले आफूले गरेको कसुर दबाउनका मतलबले लास गाडेको देखिन आयो । तसर्थ, यी प्रतिवादी काल्चे भन्ने रने साउँदलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. को कसुरमा सोही महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई निजले छोरी हरिना साउँदको लास दबाउन माटोमा पुरेकोमा ऐ. ऐन, ऐ. महलको ४ नं. को कसुरमा सोही महलको ४ नं. बमोजिम ६(छ) महिना थप कैद सजाय हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत दिपायलको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिन नआउने ।

अतः विवेचित तथ्य, आधार, कारणसमेतबाट डोटी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।०५।२९ मा यी प्रतिवादी काल्चे भन्ने रने साउँदलाई मुलुकी ऐन,

ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. को कसुरमा सोही महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई निजले छोरी हरिना साउँद मरेको कुरा कोही कसैलाई थाहा जानकारी नदिई घर नजिक खोलामा लगेर लास दबाउन माटोमा पुरेकोमा निजले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ४ नं. को कसुर गरेको पुष्टि हुन आएकोले निजलाई सोही महलको ४ नं. बमोजिम ६(छ) महिना थप कैद सजाय हुने ठहर्ने गरी भएको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७३।५।२० मा भएको फैसला मिलेकै हुँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : कृति थापा

कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा

इति संवत् २०७५ साल साउन २० गते रोज १ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७२-CR-२१५१ र ०७३-CR-०३४१, जबरजस्ती करणी हाडनाता करणी, डिल्लीविक्रम अधिकारी वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि. डिल्लीविक्रम अधिकारी

प्रतिवादीको मौकाको बयानले वारदात स्थलमा निजको उपस्थिति रहेको देखाउँछ। मौकाको कागज गर्ने र घटनाको समयमा सोही स्थानको नजिक रहेका गिता अधिकारी र पवित्रा खतिवडाको कागजबाट पनि प्रतिवादीको मौकाको बयानमा व्यक्त वारदातको उपस्थितिलाई थप पुष्टि गरिराखेको पाइन्छ। निजले वारदात स्थान र समयमा उपस्थिति थिएन भनी पुनरावेदन जिकिर लिए तापनि निजको मौकाको बयान, पीडिताको मौकाको र अदालतमा भएको बयान, मौकाको कागज गर्नेहरूको भनाइ, जाहेरवालासमेतको बकपत्रबाट वारदात स्थानमा निजको उपस्थितिलाई पुष्टि गरिरहेको देखिन्छ। निजको वारदात स्थानबाहेक अन्यत्र उपस्थित थिएँ भनी लिएको Alibi को जिकिर विश्वासलाग्दो नदेखिने।

पीडिताले अदालतमा आई बकपत्र गर्दा मिति २०७१।३।२३ को कागजको बेहोरा र सहीछाप मेरै हो, प्रतिवादीले मेरो मुख थुनेर कपडा खोली जबरजस्ती करणी गरिसकेपछि मेरो पेन्टीमा रगतै रगत थियो भनी बकपत्र गरेको पाइन्छ भने निजै पीडिताले मिति २०७१।३।२३ मा गरेको घटना विवरण कागजमा भने अदालतमा भएको बकपत्रमा उल्लेख गरेजस्तो करणी गर्दा रगतै रगत भएको भन्ने उल्लेख भएको पाइँदैन। रगत लागेको भनेको निजको फ्रक परीक्षण गर्न सकेको पनि पाइँदैन। जाहेरी दरखास्त, पीडिताको मौकाको कागजलाई जाहेरवालाको बकपत्र र पीडिताको अदालतमा भएको बकपत्रले समर्थन गर्नुपर्नेमा निजहरूको भनाइ एकआपसमा परस्परमा बाझिन गई पीडिताको बकपत्रलाई शारीरिक परीक्षण प्रतिवेदनले समेत खण्डित गरेको देखिन्छ। यस्तो स्थितिमा प्रतिवादीको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयान प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९(२)(क) बमोजिम प्रमाणमा लिन मिल्ने नै देखियो। निजको अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको बयान तथा घटनाक्रमसमेतलाई वस्तुगत रूपमा हेर्दा जबरजस्ती करणी उद्योगको कसुरसम्म गरेको देखिन आउने।

प्रतिवादी पीडितको काका नाताका मानिस हुन् भन्ने जिकिर लिएको पाइन्छ। प्रतिवादीले आफ्नो बयानमा थर मात्र मिल्ने हो, नाता पर्दैन भनी बयान गरेको पाइन्छ। अभियोग दाबीमा हाडनाता करणीमा दाबी लिए तापनि जाहेरवाला तथा पीडिता र प्रतिवादीबिच यो यस्तो नाताको भनी कुनै पुस्तेवारी खुलाएको पाइँदैन। हाडनाता करणीमा सजाय हुनको लागि पुस्तेवारीको विशेष महत्त्व रहेको छ। जन्म दिने आमालाई करणी गर्नेलाई जन्मकैदको सजाय हुन्छ भने सात पुस्ता बाहिरकालाई करणी गर्नेलाई नाता विचार गरी सजाय हुने व्यवस्था भएको पाइन्छ। जबरजस्ती करणी महलको ३(१) नं. को गोश्वारा आरोप मात्र लगाई कति औं पुस्ताको भतिजी / काका हुन् भन्ने बेहोरा

नखुलाई केबल गोश्वारा रूपमा लगाएको आरोपको भरमा हाडनाता करणीको कसुरमा सजाय गर्न मिल्ने देखिन आउँदैन। पीडिता र प्रतिवादीबिचको भतिजी काका नाता सम्बन्धलाई पुष्टि हुने तथ्यगत भरपर्दो प्रमाण पेस गरी अभियोग दाबीलाई खम्बिर बनाएको पाइँदैन। अभियोग दाबीलाई पुष्टि हुने प्रमाणको अभावमा लगाएको अभियोग दाबी पुग्न सक्ने देखिन नआउने।

अतः माथि उल्लिखित आधार, कारणबाट प्रतिवादी विक्रम भन्ने डिल्ली विक्रम अधिकारीले १२ वर्षकी नाबालिकालाई जबरजस्ती करणीको उद्योगसम्म गरेको प्रमाणित भएको देखिन्छ। हाडनातातर्फ वादीको पुनरावेदन जिकिर पुष्टि हुन सकेको पाइएन। हाडनातातर्फ थप सजायसमेत गरिपाउँ भन्ने दाबी नपुग्ने ठहर्‍याएको सुरु झापा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको र सुरु जिल्ला अदालतबाट निज प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणी महलको ३(२) नं. बमोजिम ८ वर्ष कैद सजाय गरी रु.२५,०००।- क्षतिपूर्तिसमेत भराइदिने ठहर्‍याई भएको फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणीको महलको ५ नं. बमोजिम ४ वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०७२।५।२० मा भएको फैसला मनासिबै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: दुर्गाप्रसाद भट्टराई

कम्प्युटर: देविना खतिवडा

इति संवत् २०७४ साल पुस १८ गते रोज ३ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-CI-१४८८, जग्गा खिचोला मेटाई चलन चलाई पाऊँ, द्रौपदीदेवी बस्‍याल वि. पार्वती श्रेष्ठ

डिल्लीबहादुर थापासमेत पुनरावेदक / प्रतिवादी र द्रौपदी देवी बस्‍याल प्रत्यर्थी / वादी भएको उक्त दे.पु.नं. ७०१ को खिचोला मेटाई चलन मुद्दामा

पुनरावेदन अदालत बुटवलको आदेशानुसार मिति २०५५।७।७ मा भएको नक्सा मुचुल्का हेर्दा, न.नं. ९ वादीको निर्विवाद कि.नं.१५ को जग्गा, सोको पूर्वतर्फ क्रमशः न.नं. ८ विवाद जनिएको जग्गा र न.नं. ७ प्रतिवादीको हकभोगको कि.नं.१४ को जग्गा भन्ने देखिन्छ। त्यसैगरी न.नं. ९ बाट पश्चिमतर्फ न.नं. ३ कि.नं.१६ को जग्गा रहेको छ। पूर्वदेखि पश्चिमतर्फ क्रमशः रहेका न.नं. ७ (कि.नं. १४), ८ (विवाद जनिएको जग्गा), ९ (कि.नं. १५) र ३ (कि.नं. १६) का जग्गाहरूको दक्षिणतर्फ (हाल विवाद देखाइएको) पूर्व-पश्चिम सिमाना हेर्दा वादीको कि.नं. १५ को जग्गाको पूर्वतर्फ रहेको कि.नं. १४ तथा पश्चिमतर्फ रहेको कि.नं. १६ का जग्गाहरू समानान्तर रूपमा बराबर सिधा रेखा रही सिमाना छुट्टिएको देखिने।

वादीले मिति २०५६।५।११ मा चलन चलाई पाएको कि.नं. १५ को जग्गाको जम्मा क्षे.फ. ०-०-१८ रही पूर्वतर्फ उत्तर-दक्षिण ८६ फिट, पश्चिमतर्फ उत्तर-दक्षिण ८२ फिट, दक्षिणतर्फ पूर्व-पश्चिम ४५ फिट र उत्तरतर्फ पूर्व-पश्चिम ४३ फिट रहेको देखिने।

नक्सा मुचुल्कामा वादीको निर्विवाद न.नं. १ को जग्गा जम्मा क्षे.फ. ०-०-१७ रही पूर्वतर्फ उत्तर-दक्षिण ७८ फिट, पश्चिमतर्फ उत्तर-दक्षिण ७६ फिट, दक्षिणतर्फ पूर्व-पश्चिम बाटोसँग जोडिएको १५ फिट तथा न.नं. ३ को उत्तरतर्फ ३० फिट रहेको देखिएको र उत्तरतर्फ पूर्व-पश्चिम ३८ फिट रहेको देखिने।

वादीको जग्गा दक्षिणतर्फ सडक कालोपत्र गर्न निर्माण समितिलाई २०६३ सालमा नै ४५००।-रूपैयाँ सहयोग दिएको देखियो। आफ्नो जग्गाले सडक सीमा नछोइएको व्यक्तिले सामान्यतया यस प्रकारको सहयोग रकम दिनुपर्ने प्रयोजन नै हुँदैन। विपक्षी प्रतिवादीले सडक कालोपत्र गर्न सहयोग रकम दिएको भन्ने प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन। मोहडा ४५ फिटको नापबाट ४५००।-रूपैयाँ बाटो निर्माणमा वादीले सहयोग गरेको कार्यबाट आफ्नो कि.नं. १५ को जग्गामा बाटोको प्रयोग

सुविधाजनक रहोस् भन्ने नै हुने।

भई आएको नक्सा मुचुल्का भिडाउँदा पनि वादीको कि.नं. १५ को जग्गाको पूर्वतर्फ रहेको कि.नं. १४ को जग्गाको दक्षिणतर्फ कुलो रहेको छ। सो कुलो २०५५ सालमा भएको नक्सा मुचुल्कामा वादीको जग्गाको दक्षिणतर्फ पनि समानान्तर सिधा रूपमा रहेको पश्चिमतर्फको सिमाना कि.नं. १६ तर्फ पनि बराबर रहेको देखिने।

मिति २०६९।५।९ मा भएको नक्सा मुचुल्कामा उक्त जग्गाको दक्षिणतर्फ पूर्व-पश्चिम बाटोसँग जोडिएको भागको नाप १५ फिट मात्र उल्लेख भएको र बाँकी ३० फिट न.नं. ३ को विवादित जग्गामा परेको देखिँदा सो न.नं. ३ को बाटोसँग जोडिएको ३० फिटसमेत वादीकै साबिकबमोजिमको जग्गाको सीमा देखिन आयो। त्यसै गरी वादीको साबिकको पश्चिमतर्फ उत्तर-दक्षिण ८२ फिट देखिएकोमा पछिल्लो नक्सा मुचुल्काबमोजिम ७६ फिट मात्र देखिँदा सोबाहेक नपुग नाप न.नं. ३ मा पर्ने देखिने।

नापी कार्यालय रूपन्देहीबाट प्राप्त नक्सा ट्रेस हेर्दा वादीको उक्त कि.नं. १५ को दक्षिणतर्फको सिमाना पूर्व-पश्चिम सिधा रेखामा नै रहेको देखिन्छ। मिति २०५५।७।७ मा भएको नक्सा मुचुल्काबमोजिम न.नं. ७ (कि.नं. १४), ८ (विवाद जनिएको जग्गा), ९ (कि.नं. १५) र ३ (कि.नं. १६) का जग्गाहरूको दक्षिणतर्फ पूर्व-पश्चिम सिमाना सिधा रेखामा रहेको देखिएकोले नापीबाट प्राप्त उक्त नक्सा ट्रेससँग २०५५ सालको उक्त नक्सा मुचुल्काबमोजिम वादीको कि.नं. १५ को दक्षिणतर्फको सिमाना पूर्व-पश्चिम सिधा रेखामा रहेको भन्ने मिल्न भिड्न आएको देखिने।

अतः उपर्युक्त विवेचित आधार, कारण एवम् मिसिल संलग्न कागज प्रमाणसमेतको आधारमा सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई भएको फैसला सदर गरी मिति २०७१।१।१७ मा पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट

भएको फैसला नमिलेको देखिँदा उल्टी भई पुनरावेदन अदालत बुटवलको आदेशानुसार मिति २०६९।५।९ मा भएको नक्सा मुचुल्कामा उल्लिखित विवादित न.नं. ३ को जग्गा उक्त साबिक मुद्दाको प्रमाण तथा नापीको नक्सा ट्रेसको आकृति प्रकृतिसमेतबाट वादीको कि.नं. १५ अन्तर्गत पर्न जाने हुँदा सो न.नं. ३ को जग्गा प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहर्छ। साथै प्रतिवादीले खिचोला गरेको उक्त जग्गा वादीले प्रतिवादीको खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउने।

इजलास अधिकृत: दिपेन्द्र थापा मगर

कम्प्युटर: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७५ साल माघ २८ गते रोज २ शुभम्।

९

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०६७-CI-०७६९ र ०६७-CI-०७७०, अंश बन्डा दर्ता चलन, रामकुमारी महासेठसमेत वि. सूर्यनारायण महासेठ र सूर्यनारायण महासेठ वि. सत्यनारायण महासेठ

प्रतिवादी रघुवीर महासेठले तायदाती फाँटवारी पेस गर्दा कि.नं.३६० को जग्गा सगोलको आफ्नो जिम्मामा रहेको जग्गा भन्नेसम्मको मात्र बेहोरा उल्लेख गरेको हुँदा सो जग्गा बन्डा नलाग्ने गरी पुनरावेदनको तहमा भन्न कानूनतः मिल्ने पनि देखिँदैन। प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) बमोजिम अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म एकाघरसँगका अंशियारहरूमध्ये जुनसुकै अंशियारको नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएबाट समेत कि.नं.३६० को जग्गा सगोलकै देखिन आयो। तसर्थ, प्रतिवादी रघुवीर महासेठको नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं.३६० जग्गा सगोलको भई बन्डा लाग्ने र प्रतिवादीहरू रघुवीर महासेठ र बेचनी भन्ने रामकुमारी महासेठले लिएको तिर्न बाँकी रहेको ऋणसम्म निजी हुने गरी पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अब, वादी सूर्यनारायण महासेठको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा, प्रतिवादी सत्यनारायणको श्रीमती चन्दा महासेठको नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं.६०७ को जग्गा निज प्रतिवादीले जगदिश सोनारबाट मिति २०५०।०९।१३ मा र.नं.३५३० मार्फत हालैदेखिको बकसपत्र गरिएको ०-२-० जग्गामध्ये ०-१-० जग्गा बिक्री गरी हाल ०-१-० कायम भएको देखिन्छ। यसैगरी कि.नं.२१६ को ०-०-१० जग्गा निज प्रतिवादी चन्दा महासेठले मिति २०५१।१०।१५ मा र.नं.५५३१ मार्फत शोभादेवी सिंहबाट हालैदेखिको बकसपत्र गरिएको देखिन्छ। प्रतिवादी चन्दा महासेठको नाउँमा दर्ता रहेका उल्लिखित कि.नं.६०७ र २१६ को जग्गा निजले हालैको बकसपत्रबाट हक प्राप्त गरेको देखिन आयो। बकसपत्रबाट प्राप्त सम्पत्तिको सम्बन्धमा यस अदालतबाट ने.का.प.२०४१, अड्क ११, नि.नं.२१८४ मा अंशबन्डाको १८ नं. बमोजिम कसैबाट निजी तवरले बकस पाएको सम्पत्ति अन्यथा प्रमाणित नभएमा निजी हुने भनी न्यायिक सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। उल्लिखित अंशबन्डाको महलको १८ नं. तथा न्यायिक सिद्धान्तको रोहमा समान पुस्ताका अंशियारको श्रीमतीको नाउँमा बकसपत्रबाट प्राप्त भएको सम्पत्ति निजी आर्जनको भई सगोलको अन्य अंशियारमा बन्डा लाग्न मिल्ने नदेखिने।

अब, कि.नं.३८० को जग्गाको हकमा हेर्दा, उक्त कि.नं.३८० को जग्गा प्रतिवादी सत्यनारायण महासेठले मिति २०५०।६।२१ मा र.नं.१८८० मार्फत हरिनारायण चौधरीबाट राजीनामा पारित गरिएको देखिन्छ। निज प्रतिवादी कृषि विकास बैंकमा लेखासहायक पदमा कार्यरत रही उक्त बैंकबाट प्रतिवादीले पाउने घर निर्माण सापटीबापतको रकम बैंकले जग्गा बिक्रेता हरिनारायण चौधरीलाई भुक्तानी दिई कि.नं.३८० को जग्गा खरिद गरेको देखिन्छ। बैंकको ऋण प्रतिवादी सत्यनारायण उक्त

बैंकको कर्मचारी रहेको हैसियतले पाएको ऋण भई निजी रहेको देखिन्छ। बैंकको कर्जा तिर्न घर परिवारको अरु सदस्यले दायित्व लिएको कुनै प्रमाण छैन। तसर्थ, आफू कार्यरत बैंकबाट निजी ऋण लिई खरिद गरेको कि.नं.३८० को जग्गा अंशबन्डाको महलको १८ नं. बमोजिम एकल प्रयासबाट आर्जन गरेको देखिँदा निजी आर्जनको देखिन आयो। यस स्थितिमा पुनरावेदन अदालतबाट कि.नं.६०७, २१६ र ३८० को जग्गा निजी आर्जनको भई बन्डा नलाग्ने गरी भएको फैसला अन्यथा भन्न मिल्ने। पुनरावेदक वादी तथा प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर तथा निजहरूको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट सुरु धनुषा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला प्रतिवादी रघुविर महासेठले लिएको ऋण बन्डा हुने, प्रतिवादी सिताराम महासेठले कृषि विकास बैंकबाट लिएको रु.२५,०००।- ऋण बन्डा नहुने र प्रतिवादी सत्यनारायणको नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं.३८० को जग्गा बन्डा हुने ठहर गरेको हदसम्म नमिलेकोले सो हदसम्म केही उल्टी हुने भई प्रतिवादी रघुविर महासेठले लिएको ऋण बन्डा नहुने, प्रतिवादी सिताराम महासेठले कृषि विकास बैंकबाट लिएको रु.२५,०००।- ऋण बन्डा हुने र प्रतिवादी सत्यनारायणको नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं.३८० को जग्गा निजी आर्जनको भई बन्डा नहुने गरी पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०६६।११।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: कालीबहादुर साम्यू लिम्बू
कम्प्युटर: देविना खतिवडा
इति संवत् २०७५ साल चैत १३ गते रोज ४ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०६९-CI-०८८८, नक्सा एवम्

निर्णय दर्ता बदर हक कायमसमेत, शोभा अधिकारी वि. सुमन गौतम

नक्सा मुचुल्काबाट न.नं.२, १३, १४ र १७ का जग्गाहरू प्रतिवादी शोभा अधिकारीको सा.कि. नं.८४९ को जग्गा रहेको देखिन्छ। यी चारवटै न.नं. को कुल क्षेत्रफल ०-१२-२-२१२ रहेको देखिन्छ। प्रतिवादीको जग्गा ट्रायल चेकभन्दा केही बढी नै रहेको देखिन आएको छ। यसैगरी वादीको साँधियार गोपालप्रसाद अधिकारीको जग्गाको क्षेत्रफल हेर्दा, न.नं.३, ४, १२, १५ र १६ को जग्गाहरू सा.कि. नं.८५० को जग्गा रहेको देखिन्छ। यी ५ वटा न.नं. को कुल क्षेत्रफल ०-१२-०-३१२ भई ट्रायल चेकमा देखिएको क्षेत्रफलभन्दा केही बढी नै रहेको देखिन आउने।

न.नं.१०, ११, ११A र ११B को जग्गाहरू वादी दाबीको सा.कि.नं.१२२ को जग्गाहरू रहेको पाइन्छ। न.नं.१० को जग्गा पिच सडकमा परेको, न.नं.११A को जग्गा प्रतिवादीले भोग गरेको भनी विवादित रहेको र न.नं.११B को जग्गा प्रतिवादीको भोगमा रहेको कि.नं.१९९ को विवादित जग्गा रहेको देखिन्छ। यी चारवटै न.नं.को जग्गाको क्षेत्रफल जोड्दा कुल क्षेत्रफल ०-४-१-० भई ट्रायल चेकबमोजिमको वादीको जग्गाको क्षेत्रफल हुन आएको पाइन्छ। वादीले खरिद गरी लिएको सा.कि.नं.१२२ को जग्गा हाल नापी हुँदा कि.नं.२०० मा केवल न.नं.११ मा ०-२-१-३ रही न.नं.१० बाटोमा ०-१-०-१ रहेकोसम्म देखियो। वादीको जग्गा दर्ता खरेस्ता तथा ट्रायल चेकबमोजिमको जग्गाको क्षेत्रफल उक्त न.नं. ११A र ११B समेतको उल्लिखित क्षेत्रफलसँग मिलेको देखिन आएको छ। यस स्थितिमा न.नं.११A र ११B समेतको जग्गा वादीको सा.कि.नं.१२२ को जग्गा रहेकोले उक्त न.नं. का जग्गा प्रतिवादीको कि.नं.१९९ मा घुसाई हाल साबिक गरी प्रतिवादीको नाउँमा दर्ता हुने गरी मालपोत कार्यालयबाट भएको निर्णय घुसाएको हदसम्म बदर

भई वादीको हक कायम हुने र दर्तासमेत हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः विवादित न.नं.११B को जग्गासम्म प्रतिवादीको कि.नं.१९९ मा घुसाई हाल साबिक गर्ने ६ नं. नापी गोश्वारा र मालपोत कार्यालयको निर्णय बदर भई वादीको हक कायम भई दर्तासमेत हुने गरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलामा विवादित न.नं.११A को जग्गाको हकमा प्रस्ट बोली नपरेको हदसम्म केही उल्टी हुने ठहर गरी उक्त न.नं.११A को जग्गासमेत प्रतिवादीको कि.नं.१९९ मा घुसाई हाल साबिक गर्ने ६ नं. नापी गोश्वारा र मालपोत कार्यालयको निर्णय बदर भई वादीको हक कायम भई दर्तासमेत हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।०४।२३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृतः कालीबहादुर साम्यू लिम्बू
कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा
इति संवत् २०७६ साल असार १८ गते रोज ४ शुभम्।

११

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७१-CR-०९१३ र ०७१-CR-०९१७, कुटपिट अड्गभड्ग, गीता गौतम वि. नेपाल सरकार र ज्ञानेन्द्र थापासमेत वि. भिमकुमार तामाङ

जाहेरवाला डाइन्द्रकुमार माखिमको B.P. Koirala Institute of Health Science, Dharan को मिति २०६६।१।२९ को घाजाँच प्रतिवेदन (Injury Report) हेर्दा Nature of Injury मा Cut Injury भनिएको छ। Type of injury मा Cut injury Rt. leg and Rt. forearm lt. fibula भन्ने उल्लेख छ। साथै fatal or not भन्ने कोलममा Not fatal भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। अनुसन्धानको क्रममा बुझिएकी रिमा सुब्बाले पीडित उपचारकै क्रममा हुनु हुन्छ भनी बकपत्र गरेको र सोही अस्पतालको मिति

२०६७।५।२३ गतेको पत्रमा चोटको केही अवशेष बाँकी रहे तापनि दाहिने खुट्टा र दाहिने हात पूर्णतया काम लाग्ने अवस्थामा छन् भनी उल्लेख भएको देखियो । पीडित सामान्य हिँड्डुल गर्न सक्नु हुन्छ भनी वस्तुस्थिति मुचुल्लाकाका मानिस अर्जुन बस्नेतले अदालतमा बकपत्र गर्दा बेहोरा लेखाएको समेत देखिने ।

यसरी उल्लिखित प्रतिवेदनहरू (Report) हेर्दा निज जाहेरवाला डाइन्द्रकुमार माखिमको हात खुट्टा काम नलाग्ने तथा बेकम्मा भएको भन्ने उल्लेख छैन । दाहिने खुट्टा र दाहिने हात पूर्णतया काम लाग्ने अवस्थाको रहेको छ भन्ने घा जाँच प्रतिवेदन देखिँदा दाहिने खुट्टाको हड्डी काटी फोरी फुकाली बेकम्मा पारेको भन्ने जाहेरी बेहोरा पुष्टि तथा समर्थित हुन आएन । अङ्गभङ्गको कसुर हुन उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार हात खुट्टा वा यिनैको जोर्नी भाँची फोरी फुकाली बेकम्मा पारिदिएको हुनुपर्ने ।

प्रतिवादीहरूले घटनामा संलग्नता नरहेको भनी कसुरमा इन्कार रही अदालतमा बयान गरेको भए तापनि यी प्रतिवादी ज्ञानेन्द्र थापा, भिमबहादुर तामाङ र गीता गौतमहरू तथा अन्य नचिनेका व्यक्तिहरूसमेतले जाहेरवालालाई कुटपिट गरेको जाहेरी परी जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ । पीडितको B.P. Koirala Institute of Health of Science Dharan मा उपचार भएको देखिन्छ । लाठी ढुङ्गाले प्रहार गरी भुइँमा सगत जमेको भन्ने घटनास्थल मुचुल्ला तथा शरीरमा लागेको चोटबाट सगत बगिरहेको थियो भनी बुझिएको रिमा सुब्बाले अदालतमा बकपत्र गरेको देखिने ।

आफूलाई कुटपिट गर्नुका कारण आफू सार्वजनिक मा.वि. लिम्बाको प्रधानाध्यापक भएको र सो स्कुलमा निजी स्रोतकी विपक्षी गीता गौतमसमेत शिक्षिका भएको र निजलाई व्यवस्थापन समितिको बैठकबाट अवकाश दिएको कारण सो रिसइवी

लिई आफूलाई कुटपिट गरेको भन्ने डाइन्द्रकुमार माखिमको जाहेरी बेहोरामा उल्लेख छ । त्यसैगरी स्कुलको बारेमा प्रतिवादी गीता गौतम र प्रधानाध्यापक जाहेरवालाबिचको वादविवाद मनमुटावको कारण घटना भएको हो भनी वस्तुस्थिति मुचुल्लाका मानिस अर्जुन बस्नेत तथा घटनास्थल मुचुल्लाका मानिस जीवनप्रसाद रेग्मीले अदालतमा गरेको बकपत्रबाट जाहेरवालालासँगको रिसइवीका कारण कुटपिटसम्म भएको देखिँदा अभियोग दाबीअनुसारको कसुर स्थापित नहुने ।

अतः प्रस्तुत मुद्दाको वारदात कुटपिटसम्मको ठहर गर्नुपर्नेमा प्रतिवादीहलाई तत्कालीन मुलुकी ऐन, कुटपिटको ६ नं. बमोजिम २(दुई) वर्ष कैद र रु.२५००।- (दुई हजार पाँच सय) जरिवानासमेत हुने ठहर गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।३।१९ को फैसला मिलेको नदेखिने ।

वारदातको प्रकृति, पीडितलाई परेको चोट तथा पीडितको घाजाँच केस फाराम (Injury Report) समेतलाई हेर्दा प्रस्तुत मुद्दाको वारदात कुटपिटसम्मको स्थापित भएको देखियो । प्रस्तुत वारदातमा तत्कालीन मुलुकी ऐन, कुटपिटको महलको २ नं. आकर्षित हुने नदेखिने ।

तसर्थ माथि विवेचित तथ्यगत आधार, कानूनी व्यवस्था तथा न्यायिक सिद्धान्तसमेतबाट प्रस्तुत मुद्दाको वारदात कुटपिटसम्मको देखिँदा तत्कालीन सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम जाहेरवालाले सकार गरे प्रस्तुत मुद्दा कुटपिटमा परिणत हुने ठहर्नाई पुनरावेदक प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिने ठहर्नाएको सुरु पाँचथर जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१२।१७ को फैसला सदर गर्नुपर्नेमा प्रतिवादी ज्ञानेन्द्र थापा, भीमबहादुर भन्ने भीमकुमार तामाङ र गीता गौतमलाई तत्कालीन मुलुकी ऐन, कुटपिटको ६ नं. बमोजिम २ वर्ष कैद र रु.२,५००।- जरिवाना हुने

ठहर गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला नमिलेकाले उल्टी भई प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने र प्रस्तुत मुद्दा सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम कुटपिटमा परिणत हुने।

इजलास अधिकृत: भरतकुमार दाहाल

कम्प्युटर: देवीमाया खतिवडा

इति संवत् २०७६ साल असार २९ गते रोज १ शुभम्।

१२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-RC-००८२, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. शान्तिमाया वि.क.

प्रतिवादी शान्तिमाया वि.क. ले सुरु अदालतमा बयान गर्दा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको कागज तथा बयानलाई समर्थन गर्दै, आफ्नो चरित्रप्रति शङ्का गर्ने, शारीरिक र मानसिक पीडा दिने, यौनजन्य हिंसा गर्ने, बराबर गालीगलौज कुटपिट गर्ने गरेकाले रिसको आवेगमा मृतकलाई धारिलो हतियार बञ्चरोले घाँटीमा प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ। मृतकलाई प्रहार गरेको बञ्चरो मृतक तथा प्रतिवादीको जस्ताले छाएको एक तले टहरा घरभित्रको दक्षिणपट्टिको कुनामा लुकाई छिपाई राखेको अवस्थामा काठको बिँड भएको रगतजस्तो रातो पदार्थ लागेको बञ्चरो बरामद भएको अवस्था रहेको छ। उक्त बञ्चरो निज प्रतिवादीले सनाखत गरेको अवस्था छ। बरामद बञ्चरोमा लागेको रगत परीक्षण हुँदा मानव रगत भन्ने परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको पाइने।

प्रतिवादीले मौकामा बयान गर्दा र सुरु अदालतमा बयान गर्दासमेत मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेकोमा साबिती भएकी र साबिती बयान घटनास्थल तथा लास जाँच मुचुल्का, लास जाँच प्रतिवेदन बेहोरा, बरामद हतियार बञ्चरो तथा वादी पक्षका साक्षीहरूले बकपत्रका क्रममा लेखाई दिएको बेहोरासमेतबाट समर्थित भएको देखिएकाले ती आधार प्रमाणको

विश्लेषण गरी मृतकले प्रतिवादीको चरित्रप्रति गरेको शङ्का, निजले गरेको शारीरिक, मानसिक एवं यौनजन्य हिंसालगायत कुटपिटको कारण रिस थाम्न नसकी आफ्नै घरमा रहेको जोखिमी हतियार बञ्चरोले मृतकको घाँटीमा प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको देखिने।

मादक पदार्थ सेवन गरी कुटपिट गरेको कारण गर्भको बच्चा खेर गएको, कुटपिट गरेपछि पनि प्रतिवादीको चाहना नहुँदा नहुँदै जुनसुकै समयमा पनि यौन सम्पर्क गर्न दबाव दिने, निजको प्रस्तावबमोजिम नमानेमा सोही बहानामा कुटपिट गर्ने, सो दिन पनि मृतक स्वयम्ले यौन सम्पर्कको प्रस्ताव राखी नदिएको कारण लात्ताले हानेको र माछु काट्छु भनी धम्की दिई गाली गलौज गरेको अवस्थामा माछ र काट्छ कि भन्ने डरले आफ्नो ज्यान जोगाउने उद्देश्यले आफ्नै घरमा राखेको बञ्चरोले मृतकको घाँटीमा प्रहार गर्दा मृतकको मृत्यु भएको कुरा देखिन आउने।

वारदात हुनुमा पीडकको भन्दा मृतकको दिनहुँ घरायसी व्यवहार रहेको देखिन्छ। हरबखत यौन प्रस्ताव राखी आफूअनुकूल यौन तृप्ति गर्न नपाएको अवस्थामा सोही कारण बनाई गर्भवती भएकी श्रीमतीलाई कुटपिट गर्ने गरेको भन्ने देखिन आउँछ। प्रस्तुत घटनामा पनि पीडक महिलाले बारम्बारको हिंसाबाट मुक्तिको लागि मृतकलाई बञ्चरो प्रहार गरेको देखिन्छ। मिसिल संलग्न कागजातबाट महिला मृतकबाट प्रताडित भएको पाइन्छ। यस्तै प्रकृतिको घटनालाई आधार बनाई पीडकलाई अ.बं. १८८ नं. को प्रयोग गरी सजायमा कमी गर्ने हाम्रो न्यायिक अभ्यास रहिआएको छ। तर Battered Women Syndrome को अवस्था र अ.बं. १८८ नं. मा न्यायाधीशले आफ्नो स्वविवेक प्रयोग गर्ने अवस्था फरक हुन्छ। Battered Women Syndrome को अवस्था हिंसाबाट प्रताडित महिलाको त्यस्तो अवस्था हो जहाँ हिंसाको कारणले व्यक्ति मानसिक र शारीरिक तनावको स्थितिमा पुग्दछन्। डर र त्रासको भयपूर्ण

अवस्थामा आफ्नो तथा सन्तानको जीवनको सुरक्षाको लागि वा Trauma को कारण केही गर्दा पीडकको ज्यान नै जान्छ भन्ने पनि त्यस्तो अवस्थालाई मनसायसहित गरिने कर्तव्य अपराधभन्दा फरक तरिकाले हेर्न आवश्यक हुने।

तसर्थ, माथि विवेचित तथ्य, प्रतिवादी शान्तिमाया वि.क. ले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयान र अदालतमा व्यक्त गरेको साबिती बयान, किटानी जाहेरी, शव परीक्षण प्रतिवेदन, मौकामा कागज गर्ने हरिमाया गुरुडले गरेको बकपत्रसमेतबाट निजको कार्य Battered Women Syndrome को कारणले भएको देखिए तापनि स्पष्ट कानूनको अभावमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत ऐ. ऐनको १३(१) नं. को कसुर पुष्टि भएकाले सोही महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको सुरु धादिङ जिल्ला अदालतको मिति २०७२।६।१० मा भएको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७३।१०।२८ को फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत : दुर्गाप्रसाद भट्टराई
इति संवत् २०७५ साल फागुन १५ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं. ९

१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-WO-११८४, परमादेश, अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

विपक्षीमध्येका तत्कालीन सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' ले मिति २०७३ साल भाद्र २३ गते व्यवस्थापिका संसद्को बैठकमा सार्वजनिक महत्त्वको विषयमा सम्बोधन गर्ने क्रममा "ब्लड मनी तिर्नु पर्नेहरूका हकमा सरकारले

हरेक व्यक्तिलाई पाँच लाख बीज रकम (सिड मनी) राखिदिने र बाँकी पैसाका लागि देश-विदेशमा रहेका नेपालीहरूसँग सहयोगको आह्वान गर्ने नीति लिइने छ" भनी सम्बोधन गर्नु भएको मिसिल संलग्न मिति २०७३।०५।२४ गते शुक्रबारको गोरखापत्र राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकाको छायाँप्रतिबाट देखिन्छ। विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा समेत सो तथ्य उल्लेख भएको पाइयो। अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन मागबमोजिमको Blood Money का सम्बन्धमा नेपाल सरकारले कुनै चासो नै नराखेको भन्ने देखिँदैन। तथापि यस विषयमा आवश्यक कानून, प्रस्ट नीतिगत व्यवस्था तथा व्यवस्थापनका कुरामा अझ पनि प्रसस्तै कार्यहरू गर्न बाँकी नै रहेको देखिने।

वैदेशिक रोजगारीका लागि गएका नेपाली नागरिकले बेहोर्नु परेका समस्या वा कठिनाइहरूको फेहरिस्त लामो नै हुन सक्तछ। बेरोजगारीलगायतका विविध समस्याको कारणबाट केही मिठा सपनाहरू बोकी विदेशी भूमिमा श्रम गर्न पुगेका कतिपय नेपाली नागरिकको मृत शरीर स्वदेश फर्काउनमा पनि अनेक झन्झट, कठिनाई रहेको, खर्चिलो भएको र लामो समयसम्म पनि नेपाल ल्याउन नसकिएका उदाहरणहरू धेरै छन्। रोजगारका समस्याको पाटो पनि कतिपय सन्दर्भमा जटिल देखिएका छन्। ज्याला नदिने वा थोरै दिने, अतिरिक्त समय काममा लगाउने, राहदानी भिसालगायतका कागजात रोजगारदाताले कब्जामा राख्ने, अमानवीय व्यवहार गर्ने, यौन शोषण गर्ने, सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी न्यूनतम व्यवस्था पनि नगर्ने जस्ता कुराहरू कतिपय नेपालीको दैनिकी बनेको कुरा बेला बखत छापाहरूमा प्रकाशित हुने गरेका छन्। यस प्रकारको समस्यालाई वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरूको निजी समस्याको रूपमा मात्र हेरिनु हुँदैन। यो राज्यले नै चासो र सरोकार राख्नु पर्ने संवेदनशील विषय हो। कतिपय सन्दर्भमा राष्ट्रिय अस्मितासँग जोडिने विषय पनि देखा पर्न सक्तछन्।

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेका नागरिकका मौलिक हकहरूको संरक्षण गर्दै संविधानद्वारा घोषित राज्यका नीतिहरूमा वैदेशिक रोजगारका लागि गएका नेपालीहरूको हित र कल्याणको विषय पनि अन्तरनिहित रहेका छन्। जहाँसुकै रहे बसेका भए पनि नेपाली नागरिकको हित र कल्याणका लागि राज्यले अभिभावकीय भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने।

तसर्थ, Blood Money का साथै वैदेशिक रोजगारका लागि गएका नेपालीहरूको समग्र हक, हित र स्वार्थको संरक्षणका लागि आवश्यक कानून निर्माण गरी स्पष्ट नीतिसहित चुस्त र प्रभावकारी व्यवस्थापन मिलाउनु वाञ्छनीय देखिएकाले तदनुसारको व्यवस्था मिलाउन र वैदेशिक रोजगारीका लागि गएका नेपाली नागरिकको हक, अधिकार तथा हित र कल्याणको अधिकतम संरक्षण गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा यो निर्देशनात्मक आदेश जारी गरिएको छ। प्रस्तुत विवादको विषय आधारभूत रूपमा राज्यको नीतिगत विषय देखिएको र राज्य वा सरकारको तर्फबाट नागरिकको हक अधिकारमा आघात पुग्ने गरी काम कारबाही भएको भनी मान्न सकिनेसम्मको अवस्था नदेखिएको हुँदा परमादेशसमेतका आदेश जारी गरिरहन नपर्ने।

इजलास अधिकृत: विकास श्रेष्ठ

कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर १३ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री
डम्बरबहादुर शाही, ०६५-CR-०५६५, आयकर
(आ.व.२०५७/०५८), तुला करदाता कार्यालय,
हरिहरभवन, ललितपुर वि. हाइल्यान्ड डिस्टीलरी प्रा.
लि. त्रिपुरेश्वर

करदाताले नोकसानी भनी देखाएको
६८६३.५६६ एल.पि. लिटर मदिरा सम्बन्धमा हेर्दा
सोसम्बन्धी तथ्यगत विवरणहरू करदाताले पेस गरेको

देखियो। अन्तःशुल्क नियमावली, २०१९ को नियम
५१ बमोजिम यसप्रकारको नोकसानी रकम कट्टा गर्न
नपाउने भन्ने हुँदैन। गत आ.व. २०५६।०५७ को
कर निर्धारण आदेशका सन्दर्भमा यस प्रकारको रकम
कट्टा गर्न पाउने गरी आजै फैसला भएको छ। तसर्थ
करदाताले नोकसानी भनी देखाएको उल्लिखित रकम
खुद आयमा समावेश गरेको मिलेको देखिएन भनी
राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मनासिब
देखिने।

डिस्टिब्युटर्स प्राइम इन्टरनेसनलसँग
भएको सम्झौताअनुसार १(एक) महिनाभित्र मूल्य
भुक्तान गर्नुपर्ने सर्त रहेको पाइयो। उक्त एक महिनाको
समयावधि एकआपसको पत्राचार एवम् सहमतिबाट
संशोधन भएको भन्ने तथ्यसमेत प्रस्तुत हुन आएको
छ। आफूले ब्याजमा ऋण लिने, अरुलाई त्यतिकै दिने
कुरा सामान्यतया: स्वाभाविक हुँदैन। तथापि यसरी
मूल्याङ्कन गर्दा व्यापारिक कारोबारको प्रकृतितर्फ
पनि दृष्टि दिनु आवश्यक हुन्छ। ब्याज रकम प्राप्त
गरेको भए सो रकम आयतर्फ समावेश हुने हो। भुक्तानी
बाँकी रकमको करदाताले कुनै प्रकारले ब्याज लिएको
थियो भन्ने कुरा कर निर्धारण आदेशमा उल्लेख
भएको देखिँदैन। आर्जन नै नगरेको रकमलाई आयमा
समावेश गर्न मिल्ने देखिँदैन। उल्लिखित रकमलाई
ब्याजतर्फको आय भनी आयतर्फ समावेश गरेको कर
कार्यालयको निर्णय मिलेको देखिएन। उल्लिखित
रकमलाई खुद आयमा समावेश गर्न नमिल्ने हुँदा राजस्व
न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने।

अफिस भाडाबापतको खर्चका सम्बन्धमा
कम्पनीका सञ्चालकलाई भुक्तानी गरेको तथ्य
करदाताले स्वीकार गरेको पाइयो। आयकर ऐन,
२०३१ को दफा ४१(ड) बमोजिम यसलाई आय
आर्जनका लागि भएको खर्चको रूपमा कट्टा गर्न
मिल्ने देखिँदैन। सिटि अफिसको भाडा रकम रु.
१,७२,६८४।- प्रा.लि.का सञ्चालकलाई भुक्तान

गरेको देखिन्छ । आयकर ऐन, २०३१ को दफा ४१ (ड) बमोजिम पब्लिक लिमिटेड कम्पनीबाहेक अरु करदाताले आफ्ना हिस्सेदार वा एकाईभिन्नको सदस्यहरूलाई दिएको बहाल खर्च मिन्हा हुने देखिँदैन । पब्लिक कम्पनी लिमिटेडको परिभाषाभित्र नपर्ने यी करदाताले घरको भाडा सञ्चालकलाई भुक्तानी गरेको रकममा छुटको दाबी गर्न मिल्ने देखिँदैन । प्रस्तुत शीर्षकमा राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट छुट दिने गरी भएको फैसला नमिलेको हुँदा उल्टी भई सुरु करदाता कार्यालयको निर्णय सदर हुने ।

सामान ढुवानीका क्रममा विभिन्न स्थानमा कानूनबमोजिम स्थापित स्थानीय निकाय, सरकारी निकायहरू एवम् सङ्गठित सङ्घ संस्थासमेतले विभिन्न उद्देश्यले कर, चन्दा लिने र त्यस्तो रकम बुझाउनु पर्ने नै हुन्छ । कम्पनीबाट उत्पादन भएका वस्तुहरू डिस्ट्रिब्युटर्सहरूसम्म पुऱ्याउँदा तिरेको बिल भरपाइ पेस गरेकोसमेत देखिन्छ । करदाताले उत्पादन गरेका सामान ढुवानीका क्रममा तिरेका यस प्रकारको रकमलाई आय आर्जनसँग असम्बन्धित खर्च मान्न मिल्ने देखिँदैन । वितरकसँग भएको सम्झौताको सर्तका आधारमा नगरपालिका करबापतको खर्च दाबी गरिएको देखिन्छ । सो रकम दोहोरो पर्ने गरी दाबी गरेको भन्ने देखिँदैन । अतः उल्लिखित शीर्षकको रकम आयमा समावेश गर्ने गरी भएको सुरु कार्यालयको निर्णय उल्टी गरेको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँको फैसला मिलेकै देखिने ।

करदाता र डिस्ट्रिब्युटर्सबिच भएको सम्झौतामा ढुवानी खर्च यिनै करदाताले बेहोर्ने भन्नेसमेत उल्लेख भएको अवस्थामा डिस्ट्रिब्युटर तथा सव-डिस्ट्रिब्युटरसम्म पुऱ्याउँदा लागेको खर्चलाई आय आर्जनसँग सम्बन्धित खर्च होइन भनी मान्न मिलेन । करदाताले आफ्नो सामानको वितरकसँग गरेको सम्झौताको सर्तबमोजिम बेहोरेको सामानको

ढुवानी खर्च कर निर्धारण गर्दा मिन्हा दिनुपर्नेमा नदिएको निर्णय बदर गरेको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट भएको फैसला मनासिब देखिने ।

निर्ब्याजी रकम दिनुपर्ने कारोबारको प्रकृतिबाट नदेखिएको र निर्ब्याजी कुनै रकम दिएको भनी मान्न सकिने उचित कारणसमेत नभएको अवस्था हुँदा सो रकम आयतर्फ समावेश हुने भनी कर कार्यालयबाट भएको निर्णय मनासिब देखिन्छ । उक्त रकमलाई आयमा समावेश नगर्ने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरणको फैसला नमिलेको हुँदा सो हदसम्म उल्टी हुने ।

विज्ञापन तथा अतिथि सत्कार खर्च सम्बन्धमा हेर्दा पुनरावेदक करदाताले भुक्तान गरेको अन्तःशुल्क रकमसमेत खर्चको रूपमा कुल आयबाट घटाई कर कार्यालयले विज्ञापन खर्च छुटको सीमा निर्धारण गरेको पाइयो । करदाताले आफ्नो आयको हिसाब गर्दा अन्तःशुल्क रकमसमेत जोडेको भन्ने आधारमा कर निर्धारण आदेश भएको देखिन्छ । कुल आय कायम गरिएको आधारमा विज्ञापन तथा अतिथि सत्कार खर्चको सीमा निर्धारण गरिएको कुरालाई अन्यथा भन्न मिलेन । करदाताले मूल्य अभिवृद्धि कर तिरेको तथा नतिरेको भन्ने कुराको आधारमा आयतर्फ समावेश गर्ने निर्णय भएको देखिन्छ । मूल्य अभिवृद्धि कर नतिरेको विज्ञापन तथा अतिथि सत्कार खर्चको हकमा पनि औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ बमोजिम करदाताले छुट पाउने हदसम्मको रकम छुट दिनुपर्ने हुन्छ । तसर्थ मूल्य अभिवृद्धि कर तिरेको बाहेकको सबै रकम आयतर्फ समावेश गरेको कर कार्यालयको निर्णय केही उल्टी गरी औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ बमोजिम छुट पाउने हदसम्मको रकममा छुट दिने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाडौँको फैसला मनासिब देखिने ।

Breakage and Wastage रकमका सम्बन्धमा खर्च मिन्हाका लागि प्रक्रिया पूरा नगरी कट्टा

दाबी गरेको हुँदा सो सम्बन्धमा भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएको भन्ने पुनरावेदकको जिकिर रहेको देखियो । कम्पनीले उत्पादन गरेका सामानहरू कारोबारको क्रममा विविध कारणबाट टुटफुट, लिकेज हुन सक्ने नै हुन्छ । करदाताको कारोबारको परिणामतर्फ विचार गर्दा टुटफुटबापत भनी देखाइएको रकमलाई अस्वाभाविक मान्न सकिने देखिँदैन । करदाता कम्पनीले सो टुटफुटसम्बन्धी विवरण खुलाई पेस गरेकोसमेत देखिन्छ । यसरी पेस भएको विवरणलाई निर्णय गर्ने अधिकारीले (कर अधिकृतले) अन्यथा हो भनी कुनै वस्तुगत आधार खुलाई निर्णय गरेकोसमेत देखिँदैन । करदाता कम्पनीले आफ्नो कारोबारको सन्दर्भमा नोक्सान भएको भनी उल्लेख गरेअनुसारको आयमा समावेश नहुने भनी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

यस शीर्षकमा उल्लिखित रकमलाई आयमा समावेश नगर्ने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरणको फैसला नमिलेको भन्ने पुनरावेदकको जिकिर देखियो । आय आर्जन वा प्राप्त गर्ने कामसँग सम्बन्धित खर्च खुद आय निर्धारण गर्दा छुट दिनुपर्ने हुन्छ । उल्लिखित रकमलाई आय आर्जनसँग सम्बन्धित होइन भनी मान्न मिल्ने देखिँदैन । व्यापारिक कारोबारको सिलसिलामा यस प्रकारको रकम खर्च हुनु स्वाभाविक देखिएको हुँदा उक्त शीर्षकमा देखाइएको रकम आयमा समावेश नहुने भनी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

कानूनी सेवा वा परामर्शबापत केही रकम खर्च हुनु स्वाभाविक हुन्छ । यसबापत अग्रिम कर कट्टी गरी कानून व्यवसायीलाई भुक्तानी दिएको भन्ने करदाताको जिकिर रहेको देखियो । उल्लिखित कानूनी खर्च प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अथवा वास्तविक खर्च होइन भन्ने कर निर्धारण आदेशबाट समेत देखिएन । कानूनी सेवाबापत भएको खर्चलाई स्वाभाविक मान्नु पर्ने देखिँदा उक्त रकम कट्टा गर्न पाउने भएकोले राजस्व

न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

सेड, पर्खाल पनि भवनकै प्रकृतिका पुँजीगत संरचना हुन् । यस प्रकारका स्थायी प्रकृतिका संरचनाबापत हासकट्टी दिनुपर्ने हुन्छ । हासकट्टीतर्फ करदाताले गरेको दाबीबमोजिम छुट दिई कर निर्धारण गरिनुपर्नेमा उक्त रकम कट्टी नगरेको हुँदा तुला करदाता कार्यालयबाट भएको फैसला उल्टी गरी प्रस्तुत शीर्षकको रकम कट्टी गर्न पाउने गरी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारणसमेतबाट निर्व्याजी रकम शीर्षकको रकम र घर बहाल खर्चका सम्बन्धमा उल्लिखित रकमलाई आयमा समावेश नगर्ने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई उक्त शीर्षकका रकमहरू करदाताको आयमा समावेश हुने ठहर्छ । सोबाहेकका अन्य कुराको हकमा राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँको मिति २०६८।११।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: राजेन्द्र वाग्ले

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७२-RB-०४९९, आयकर (आ.व.२०५८।०५९), तुला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर वि. हाइल्याण्ड डिस्टीलरी प्रा. लि. त्रिपुरेश्वर

करदाता र भगिनी संस्थाबिच भएको कारोबारका सन्दर्भमा असुल गर्नुपर्ने ब्याज असुल नगरेको भन्ने आधारमा आयतर्फ समावेश हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदकको जिकिर रहेको पाइयो । करदाताको भगिनी संस्था प्राइम इन्टरनेसनलसँग लिन बाँकी रहेको ब्याज रकम रु. २६,८९,५७०।- भन्ने उल्लेख

गरिएको देखिन्छ। डिस्ट्रिब्युटर्स प्राइम इन्टरनेसनलसँग भएको सम्झौताअनुसार १(एक) महिनाभित्र मूल्य भुक्तान गर्नुपर्ने सर्त रहेको पाइयो। उक्त एक महिनाको समयमावधि एकआपसको पत्राचार एवं सहमतिबाट संशोधन भएको भन्ने तथ्यसमेत प्रस्तुत हुन आएको छ। आफूले ब्याजमा ऋण लिने, अरूलाई त्यतिकै दिने कुरा सामान्यतया: स्वाभाविक हुँदैन। तथापि यसरी मूल्याङ्कन गर्दा व्यापारिक कारोबारको प्रकृतितर्फ पनि दृष्टि दिनु आवश्यक हुन्छ। रकम प्राप्त गरेको भए सो रकम आयतर्फ समावेश हुने हो। भुक्तानी बाँकी रकमको करदाताले कुनै प्रकारले ब्याज लिएको थियो भन्ने कुरा कर निर्धारण आदेशमा उल्लेख भएको देखिँदैन। प्राप्त नभएको रकमलाई आयको रूपमा गणना गर्न मिल्दैन। उल्लिखित ब्याजतर्फको रकमलाई आय भनी आयतर्फ समावेश गरेको कर कार्यालयको निर्णय मिलेको देखिएन। उल्लिखित रकमलाई खुद आयमा समावेश गर्न नमिल्ने हुँदा राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने।

करदाता कम्पनीले उत्पादित सामानहरू बिक्री गर्ने प्रयोजनार्थ डिस्ट्रिब्युटर्ससम्म पुऱ्याउने क्रममा कर चन्दा बुझाएकोमा डिस्ट्रिब्युटर्ससम्म पुऱ्याउँदा तिरेको बिल भरपाईहरू भएकोले मिन्हा हुनुपर्ने भनी करदाताले जिकिर लिएको पाइयो। सामान ढुवानीका क्रममा विभिन्न स्थानमा कानूनबमोजिम स्थापित स्थानीय निकाय, सरकारी निकायहरू एवम् सङ्गठित सङ्घ संस्थासमेतले विभिन्न उद्देश्यले कर, चन्दा लिने र त्यस्तो रकम बुझाउनुपर्ने नै हुन्छ। कम्पनीबाट उत्पादन भएका वस्तुहरू डिस्ट्रिब्युटर्सहरूसम्म पुऱ्याउँदा तिरेको बिल भरपाई पेस गरेकोसमेत देखिन्छ। करदाताले उत्पादन गरेका सामान ढुवानीका क्रममा तिरेका यस प्रकारको रकमलाई आय आर्जनसँग असम्बन्धित खर्च मान्न मिल्ने देखिँदैन। वितरकसँग भएको सम्झौताको सर्तका आधारमा नगरपालिका करबापतको खर्च दाबी गरिएको

देखिन्छ। यस अवस्थामा सो रकम दोहोरो पर्ने गरी दाबी गरेको भन्ने नदेखिँदा प्रस्तुत शीर्षकअन्तर्गतको रकमलाई सडसआयमा समावेश गर्ने गरी भएको सुरु कार्यालयको निर्णय उल्टी गरेको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको फैसला मिलेकै देखिने।

Breakage and Wastage रकमका सम्बन्धमा खर्च मिन्हाका लागि प्रक्रिया पूरा नगरी कट्टा दाबी गरेको हुँदा सो सम्बन्धमा भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएको भन्ने पुनरावेदकको जिकिर रहेको देखियो। कम्पनीले उत्पादन गरेका सामानहरू कारोबारको क्रममा विविध कारणबाट टुटफुट, लिकेज हुन सक्ने नै हुन्छ। करदाताको कारोबारको परिणामतर्फ विचार गर्दा टुटफुटबापत भनी देखाइएको रकमलाई अस्वाभाविक मान्न सकिने देखिँदैन। करदाता कम्पनीले सो टुटफुटसम्बन्धी विवरण खुलाई पेस गरेकोसमेत देखिन्छ। यसरी पेस भएको विवरणलाई निर्णय गर्ने अधिकारीले (कर अधिकृतले) अन्यथा हो भनी कुनै वस्तुगत आधार खुलाई निर्णय गरेकोसमेत देखिँदैन। करदाता कम्पनीले आफ्नो कारोबारको सन्दर्भमा नोकसान भएको भनी उल्लेख गरेअनुसारको आयमा समावेश नहुने भनी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने।

उत्पादित सामानहरू डिस्ट्रिब्युटर तथा सव-डिस्ट्रिब्युटरसम्म पुऱ्याउँदा लागेको ढुवानी खर्च रु. ६,००,०००।- आयतर्फ समावेश गरिनुपर्ने जिकिर कर कार्यालयको रहेको देखिन्छ। वितरकसँग भएको सम्झौताको सर्तबमोजिम सामान ढुवानी गरिएको पाइयो। करदाता र डिस्ट्रिब्युटर्सबिच भएको सम्झौतामा ढुवानी खर्च यिनै करदाताले बेहोर्ने भन्नेसमेत उल्लेख भएको अवस्थामा डिस्ट्रिब्युटर तथा सव-डिस्ट्रिब्युटरसम्म पुऱ्याउँदा लागेको खर्चलाई आय आर्जनसँग सम्बन्धित खर्च होइन भनी मान्न मिलेन। करदाताले आफ्नो सामानको वितरकसँग गरेको सम्झौताको सर्तबमोजिम बेहोरेको सामानको

दुवानी खर्च कर निर्धारण गर्दा मिन्हा दिनुपर्नेमा नदिएको निर्णय बदर गरेको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट भएको फैसला मनासिब देखियो ।

करदाताले Storage Loss खर्च भनी देखाएको रु.५२,८९०।३८ रकम आयमा समावेश हुनुपर्छ भनी पुनरावेदन जिकिर गरिएको पाइयो । करदाताले प्रस्तुत शीर्षकमा नोक्सानी भनी देखाएको रकमका सम्बन्धमा हेर्दा सोसम्बन्धी तथ्यगत विवरणहरू करदाताले पेस गरेकै देखिन्छ । अन्तःशुल्क नियमावली, २०१९ को नियम ५१ बमोजिम यसप्रकारको नोक्सानी रकम कट्टा गर्न पाउने नै हुन्छ । विगत आ.व.को कर निर्धारण आदेशको सन्दर्भमा यस प्रकारको रकम कट्टा गर्न पाउने गरी लगाउको मुद्दामा आजै फैसला भएको देखिन्छ । करदाताले कारोबारको प्रकृति र परिमाणतर्फ दृष्टिगत गर्दा उल्लिखित रकम बराबर Storage Loss भएको मान्नु मनासिब देखिन्छ । यसलाई अस्वाभाविक र अवास्तविक विवरण भनी मान्न सकिएन । तसर्थ करदाताले नोक्सानी भनी देखाएको उल्लिखित रकम खुद आयमा समावेश गरेको मिलेको देखिएन भनी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मनासिब देखिने ।

हासकट्टी खर्च रु.१,८५,५९८।२० का सम्बन्धमा आयकर ऐन, २०५८ को अनुसूची २ को वर्ग “ख” तथा “ग” मार्फत बढी हासकट्टी खर्च माग गरेको नमिलेको भन्ने पुनरावेदकको जिकिर पाइयो । आयकर ऐन, २०५८ को दफा १९ र अनुसूची २ मा हासकट्टी योग्य सम्पत्तिको वर्गीकरण तथा सामूहिकीकरण गरेकोमा, समूह “क” देखि “ड” सम्म विभिन्न सम्पत्तिको हासकट्टीको दर उल्लेख गरेको पाइन्छ । समूह “ख” मा कम्प्युटरलगायतका उपकरण र “ग” मा अटोमोबाइल्ससमेतका सामग्री उल्लेख भएको पाइयो । करदाताले हासयोग्य सम्पत्तिको विवरणमा कार्यालय उपकरण प्रकृतिका सम्पत्ति Tools equipment, Electric Goods,

Bicycle देखिएको छ । उल्लिखित पुँजीगत सम्पत्तिमा हासकट्टी पाउने अवस्था देखिएको हुँदा करदाताले बढी दाबी गरेको भनी मान्न मिलेन । तसर्थ हासकट्टी खर्च शीर्षकमा उल्लिखित रकम मिन्हा नदिई आयमा समावेश गर्ने गरेको सुरु कर कार्यालयको निर्णय उल्टी गरी आयमा समावेश नहुने भनी राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँसबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः माथि उल्लिखित तथ्यमा विवेचित आधार, कारणसमेतबाट उल्लिखित शीर्षकका रकमहरूलाई आयतर्फ समावेश हुने गरेको तुला करदाता कार्यालयको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरेको आन्तरिक राजस्व विभागको निर्णय नमिलेको भई उल्टी हुने ठहर गरी राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०६८।११।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: राजेन्द्र वाग्ले

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम ।

४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७०-WO-०२५१, परमादेश, श्यामध्वज कार्की वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

प्रस्तुत रिट निवेदनमा आफू देशबाहिर अमेरिकामा रहेको, मुलुकमा हुन गइरहेको ऐतिहासिक दोस्रो संविधान सभाको निर्वाचनमा आफूलगायत विदेशमा रहने सबै नेपाली नागरिकले मतदान गर्नको लागि आवश्यक पर्ने निर्वाचनसम्बन्धी जो चाहिने स्रोत साधनसहित पूर्वाधारको व्यवस्था गरी मतदान कार्यमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्न परमादेशसहित अन्य आवश्यक आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने मुख्य मागदाबी लिएको देखिन्छ । मुलुकमा संविधान निर्माणको प्रयोजनार्थ संविधान सभाको निर्वाचन सम्पन्न भई गठित संविधान सभाले नेपालको संविधान २०७२

को निर्माण गरी संविधान कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ। संविधान सभाको निर्वाचन भई संविधानसमेत जारी भइसकेको यस अवस्थामा निवेदकको मागबमोजिम आदेश गर्नुको कुनै प्रयोजन र सान्दर्भिकता देखिन नआउने।

यसका अतिरिक्त निवेदक अधिवक्ता प्रेमचन्द्र राई वि. नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयसमेत भएको परमादेशसमेत (ने.का.प. २०७५, भाग ६०, अड्क ६, नि.नं. १००३९ फैसला मिति २०७४।१२।७) मा यस अदालतबाट विदेशमा रहेका नागरिकलाई मतदानको अवसर प्रदान गर्न आवश्यक कानूनी र अन्य पूर्वाधारहरूको व्यवस्था गरी विदेशमा रहेका नागरिकहरूलाई मतदानको अधिकार सुनिश्चित गर्न आवश्यक प्रबन्ध मिलाउनेतर्फ विभिन्न निर्देशनात्मक आदेशसमेत जारी भएको देखिन्छ। तसर्थ सोही विषयमा पुनः आदेश जारी गर्नुपर्ने प्रयोजन देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृतः राजेन्द्र वाग्ले

कम्प्युटरः मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल भदौ ४ गते रोज ४ शुभम्।

यसै प्रकृतिका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार आदेश भएका छन्ः

- ०७०-WO-०२९५, परमादेश, अधिवक्ता मोहन सा शंकर वि. निर्वाचन आयोग, कान्तिपथ, काठमाडौंसमेत
- ०७०-WO-०७९०, परमादेश, श्यामध्वज कार्की वि. अधिवक्ता प्रविज पन्दाकसमेत

५

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७१-CI-१४६४, शेषपछिको बकसपत्र लिखत बदर, उमाकुमारी आचार्यसमेत वि. पशुराम आचार्य

प्रतिवादीमध्येका त्रैलोक्यनाथ आचार्यले विवादित कि.नं. ५५ र ५९ का जग्गा र.नं. ३२६ मिति

२०६२।४।१६ मा मालपोत कार्यालय सुनसरीबाट आफ्ना नाति पशुराम आचार्यलाई शेषपछिको बकसपत्र पारित गरिदिएको देखिन्छ। सो जग्गाहरू त्रैलोक्यनाथले वादीमध्येकै पदमप्रसाद आचार्यबाट मिति २०५४।१०।२९ मा हालैदेखिको बकसपत्र पारित गरी लिएको देखिन्छ। वादीहरूले मुख्य रूपमा मिति २०५७।११।१४ को त्रैलोक्यनाथले यज्ञप्रसादलाई गरिदिएको अंश भरपाइमा अन्य जग्गाहरू बाँकी छोराहरूको भाग रहने भन्ने उल्लेख भएकोले आफूखुस बकसपत्र दिन पाउने जग्गा होइन भन्ने जिकिर लिएको पाइन्छ। सो अंश भरपाइमा “बाबु त्रैलोक्यनाथले दान धर्म, तीर्थव्रत, खति उपति गरी बाँकी रहेको जग्गा जुन छोराले पालन पोषण र काज किरिया गर्छ त्यही छोराले खाने” भनी उल्लेख भएकोसमेत देखिने।

वादीहरूले बाबु त्रैलोक्यनाथलाई पालनपोषण गरेको भनी जिकिर लिएको अवस्था छैन। शेषपछिको बकसपत्रमा पशुरामले पालनपोषण गरी रिझाएबापत शेषपछिको बकपत्र गरेको भन्ने उल्लेख भएको अवस्था छ। वादीमध्येकै छोराबाट हालैदेखिको बकसपत्र गरी २०५४ सालमा नै लिएको जग्गा त्रैलोक्यनाथले आफूलाई रिझाएबापत नातिलाई शेषपछिको बकसपत्र गरिदिएको देखिन्छ। आफूले बकसपत्रद्वारा प्राप्त गरेको जग्गालाई अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म आफूखुस गर्न पाउने कुरामा विवाद गर्नुपर्ने अवस्था देखिँदैन। त्रैलोक्यनाथले वादीमध्येकै पदमप्रसादको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेका उल्लिखित कि.नं.५५ र ५९ नं. का जग्गाहरू मिति २०५७।११।१४ को अंश भरपाइमा दानधर्म गर्न सक्ने भन्ने उल्लेख भएको अवस्थासमेतका आधारमा आफूलाई लालन पालन गर्ने नाति पशुरामलाई शेषपछिको बकसपत्र गरी दिन पाउने नै देखिँदा सो जग्गा बन्डा लगाउनुपर्छ भन्ने वादीहरूको पुनरावेदन जिकिर र यस अदालतबाट प्रत्यर्थी झिकाउँदा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ माथि विवेचित मुद्दाको आधार तथ्य र कारणबाट वादी दाबीबमोजिम बकसपत्र बदर गर्ने गरी भएको सुरु फैसला उल्टी गरी वादीमध्येकै पदमप्रसाद आचार्यबाट मिति २०५४।१०।२१ मा हालैको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेका कि.नं.५५ र ५९ का जग्गा आफूलाई लालन पालन गरी रिझाएबापत त्रैलोक्यनाथ आचार्यले नाति पर्शुराम आचार्यलाई र.नं. ३२६ मिति २०६२।४।१६ मा गरिदिएको शेषपछिको बकसपत्रको ५ भागको ४ भाग बदर गर्ने गरी भएको सुरु भोजपुर जिल्ला अदालतको मिति २०७१।३।२९ को फैसला मिलेको नदेखिँदा बदर हुने भई उक्त शेषपछिको बकसपत्रको लिखत बदर नहुने भई सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत धनकुटाबाट मिति २०७१।११।११ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : ढाकाराम पौडेल

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल असार २३ गते रोज २ शुभम्।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०७१-सी-१४६९, अंश चलन, उमाकुमारी आचार्यसमेत वि. यज्ञप्रसाद आचार्यसमेत
- ०७४-सी-१२०५, लिखत दाखा बदर, उमाकुमारी आचार्यसमेत वि. यज्ञप्रसाद आचार्यसमेत

इजलास नं. १०

१

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६८-सी-१४४९, सहमति लिखत कागज बदर गरिपाउँ, लेखनाथ पन्थ वि. पदमबहादुर थापासमेत

पुनरावेदक वादी लेखनाथ पन्थ र प्रत्यर्थी

प्रतिवादीहरूका बिचमा भएको मिति २०६३।१२।७ को सहमति पत्र हेर्दा उक्त सहमति पत्रमा आनन्दवन गा.वि.स. वडा नं.६ कुञ्जलापुर गाउँबाट आएको पुरानो बाटोलाई सोही ठाउँबाट भरसक सिधा हुने गरी मंगलापुर करहिया-२ तर्फ गएको बाटोमा २६ फुट चौडा नयाँ बाटो बनाई द्वितीय पक्षको (वादी लेखनाथ पन्थको) स्वामित्वको जग्गाबाट मिसाउने। सो नयाँ बाटोमा माटो पाट्ने, ग्राभेल गर्ने, पिच गर्ने तथा पुल कलभर्ट आदि जे गर्नुपर्छ प्रथम पक्ष (प्रतिवादी पक्ष) ले नै गर्ने। सो बाटोका लागि जग्गा उपलब्ध गराएबापत द्वितीय पक्ष यी पुनरावेदकले निजको जग्गाको उत्तरतर्फको बाटो १८ फुट उत्तर छाडी बाँकी जग्गाबाट ३ फुटको नयाँ कुलो खनी कुलोपानीको व्यवस्था मिलाउने र सो नयाँ कुलोभन्दा दक्षिणतर्फको कुलो र कुलाको डिल द्वितीय पक्षले आफ्नो अधिकारक्षेत्रकै ठानी उपभोग गर्न पाउने, प्रथम पक्षले कुलो खन्ने र सो कुलोको जग्गाको द्वितीय पक्षलाई अधिकार सुनिश्चित गर्ने भन्ने सर्त रहेको देखिने।

करार ऐन, २०५६ को दफा १३(ज) बमोजिम उक्त सम्झौता (करार) पूरा गर्न असम्भव हुँदा स्वतः बदर हुने करार हो भनी दाबी लिएको देखिन्छ। उक्त दाबीका सम्बन्धमा उक्त सम्झौता कानूनबमोजिम भएको छ छैन र कार्यान्वयनयोग्य छ छैन भनी हेर्दा आफ्नो नाउँको जग्गा पवित्र उद्देश्य बाटो निर्माण गर्नका लागि यी वादीले दिन सक्ने अवस्थाको देखिन्छन्। यी वादीले स्वतन्त्र सहमतिका आधारमा यो सम्झौता गरेको विषयमा विवाद देखिँदैन। उक्त सम्झौता करकापमा भएको भनी वादीले दाबी लिएको र सोको पुष्टि गरेको अवस्था छैन। यिनै वादीले पुनरावेदन अदालत बुटवलमा दायर गरेको निषेधाज्ञा मुद्दामा सडक निर्माण भइसकेको हुँदा निवेदन खारेज हुने ठहरी फैसला भएको अवस्था छ। रूपन्देही जिल्ला अदालतको आदेशबमोजिम भइआएको नक्सा मुचुल्का हेर्दा उक्त विवादित ठाउँमा बाटो निर्माण भइसकेको भन्ने देखिन्छ। यसरी वादीले

बदरको लागि दाबी गरेको सम्झौताको मुख्य उद्देश्य घुमाउरो बाटोलाई यी वादीको जग्गाको प्रयोग गरी सिधा बाटो बनाउने देखिन्छ । यी पुनरावेदक वादीको हकभोगमा रहेको निजको निजी सम्पत्ति सार्वजनिक हितको लागि दिने गरी सम्झौता भएको अवस्था छ । र सो सम्झौताबमोजिम यी वादीको विवादको जग्गाबाट बाटो निर्माण भएको र सो बाटो पक्की पिचसमेत भएको भन्ने देखिन्छ । वादी स्वयम्ले प्रदान गरेको स्वतन्त्र सहमतिको अनुरूप बाटो निर्माण भई सार्वजनिक उपभोगमा आइसकेको अर्थात् सार्वजनिक स्वरूप धारण गरिसकेको अवस्थाको जग्गालाई फेरी पूर्ववत् अवस्थामा फर्काउने गरी सहमति बदर गर्नु मनासिब, समय सापेक्ष र विवेकसम्मतसमेत हुन सक्दैन । अर्कोतर्फ यी वादीको जग्गामा बाटो बनी उक्त बाटो पक्की पिच गरेको र सर्वसाधारणको प्रयोगमा ल्याई सार्वजनिक हैसियत कायम भएको देखिएबाट सो सम्झौताको कार्यान्वयन नै भइसकेको अवस्थामा उक्त सम्झौता बदर गर्नु न्यायको रोहमा मिल्नेसमेत देखिँदैन । वादीको पूर्व कथन (सहमति) बमोजिम बाटो निर्माण भई प्रयोगमा आई सार्वजनिक कायम भइसकेको अवस्थामा पछि हाल आएर उक्त सहमति नै बदर गर्ने दाबी लिन पुनरावेदक वादी उक्त सहमतिले विबन्धितसमेत देखिने ।

सोबापत वादीले निजको जग्गाको उत्तरतर्फ १८ फिट छोडी ३ फिटको कुलो बनाउने, कुलो र कुलोको दक्षिण डिल वादीले प्रयोग गर्ने भन्ने नै देखिन्छ । सो सम्झौताबमोजिम नयाँ कुलो बनिसकेको भनी प्रतिवादीहरूले आफ्नो प्रतिउत्तरमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । यी वादीले सो सार्वजनिक कुलो प्रयोग गर्न नपाउने भन्ने पनि हुँदैन । सम्झौताअनुसार आफूसमेत लाभान्वित हुने अवस्था रहँदारहँदै सम्झौताअनुसारको कार्य सम्पन्न भइसकी उपभोगमा समेत आइसकेको स्थितिमा सहमतिको कागज बदरको माग गर्नु युक्तियुक्त नहुनुको साथसाथै न्यायको रोहबाट मिल्नेसमेत

देखिँदैन । तसर्थ सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१०।६ मा वादी दाबीबमोजिम लिखत बदर हुने ठहर गरी भएको फैसला उल्टी गरी वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६८।१०।२४ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिने ।

अतः वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६८।१०।२४ मा भएको फैसला मिलेको हुँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ताराकुमारी शर्मा

कम्प्युटर: मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७५ साल फागुन १५ गते रोज ४ शुभम् । यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०६८-CI-१४४७, सहमति लिखत कागज बदर गरिपाउँ, लेखनाथ पन्थ वि. पदमबहादुर थापासमेत
- ०६८-CI-१४४८, सहमति लिखत कागज बदर गरिपाउँ, लेखनाथ पन्थ वि. जिल्ला रूपन्देही आनन्दन कार्यालयको तर्फबाट अधिकारप्राप्त सचिव घनश्याम अर्यालसमेत

२

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०६८-WO-०९७९, उत्प्रेषण, रामप्रसाद अधिकारीसमेत वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत

लोक सेवा आयोगको सूचना नं.१३२।०६८-६९ एवम् बढुवा सूचना नं.५४।०६८-६९ बाट ज्येष्ठता एवम् कार्यक्षमता मूल्याङ्कनको आधारमा बढुवाको लागि प्रकाशित सूचनाबमोजिम नेपाल प्रशासन सेवा रा.प. द्वितीय श्रेणीको पद सङ्ख्या ९ को लागि प्रकाशित सूचनाबमोजिम यी निवेदक रामप्रसाद अधिकारी र विपक्षीहरू नेपालहरि रानाभाट र श्यामसिंह धामीसमेतका कर्मचारीहरू सामेल भएको

देखिन्छ । लोक सेवा आयोग बढुवा समितिले मिति २०६८।११।१५ मा निर्णय गरी मिति २०६८।११।१६ मा बढुवा सिफारिसको लागि उम्मेदवारहरूको सिफारिस गर्ने गरी सूचना प्रकाशन गरेकोमा निवेदकको नाम सो सूचीमा नपरेपछि सोउपर लोक सेवा आयोगमा उजुरी गरेको र बढुवा समितिकै निर्णयलाई सदर गर्ने गरी लोक सेवा आयोगबाट निर्णय भएपछि यी निवेदक यस अदालतमा प्रवेश गरेको देखियो । बढुवा समितिको बढुवा सिफारिस गर्ने निर्णय र उपर्युक्तबमोजिमको बढुवा सिफारिस सूचना र सोलाई सदर गरेको लोक सेवा आयोगको निर्णय बदर गरिपाउँ भनी यी निवेदकले निवेदन जिकिर लिएको देखिने ।

नेपाल शिक्षा सेवा गठन समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति नियमहरू २०५० को नियम ४ मा सेवामा कामको प्रकृति, सो काम सम्पन्न गर्न चाहिने न्यूनतम शैक्षिक योग्यता र कार्य विशिष्टतासमेतको आधारमा सेवाभित्रको समान प्रकृतिका पदहरू समावेश अनुसूची १ बमोजिमका समूह तथा उपसमूहहरू रहने भनी अनुसूची १मा शिक्षा प्रशासनमा अङ्ग्रेजी, नेपाली, संस्कृत, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा, व्यवसायिक शिक्षा, शारीरिक शिक्षा र निरीक्षण गरी ९ वटा उपसमूह रहने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम निवेदक नेपाल शिक्षा सेवा शिक्षा प्रशासन समूहअन्तर्गत निरीक्षण उपसमूहमा, विपक्षीमध्येका नेपालहरि रानाभाट शारीरिक शिक्षा उपसमूहमा र विपक्षी श्यामसिंह धामी गणित उपसमूहमा रा.प.तृतीय श्रेणीमा सुरु नियुक्ति भएको देखिने ।

नेपाल शिक्षा सेवा गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति नियमहरू २०५० को नियम ४ को उपनियम (४) मा समूह तथा उपसमूहमा रहने श्रेणीको र श्रेणी विहीन पदहरू अनुसूची २ बमोजिम रहन सक्नेछन् भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । उक्त अनुसूची २ को अध्ययन गर्दा राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीअन्तर्गत उपर्युक्त उल्लिखित विभिन्न

९ उपसमूहमा विभाजन गरेको देखिए तापनि रा.प. द्वितीय श्रेणीको सम्बन्धमा उपसमूहको व्यवस्था रहेको नदेखिने ।

निजामती सेवामा राजपत्राङ्कित तहमा द्वितीय, प्रथम र विशिष्ट श्रेणीका पदहरू नीतिगत निर्णय गर्न पर्ने प्रकृतिका पदहरू हुन्छन् । नीतिगत तहमा चाहिने विविध योग्यतालाई हेरी समूह वा उपसमूहको संख्या कम गर्दै लैजाने वा उपसमूहका सबै क्षेत्रबाट योग्य उम्मेदवारले बढुवा निम्ति प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने अवसर खोलेको अवस्थामा त्यसलाई त्रुटिपूर्ण भन्न मिल्ने नदेखिने ।

नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूहअन्तर्गत राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीमा विभिन्न उपसमूहहरू रहेकोमा राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीमा उपसमूह नरही सो श्रेणीको पदमा बढुवाको लागि शिक्षा प्रशासन समूहअन्तर्गतका सबै उपसमूहका रा.प.तृतीय श्रेणीका कर्मचारी सम्भाव्य उम्मेदवार हुन सक्ने देखिन्छ । नेपाल शिक्षा सेवा शिक्षा प्रशासन समूहअन्तर्गतका सबै उपसमूहका राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीका कर्मचारीले राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको बढुवामा सामेल हुन पाउने भएपछि शिक्षा शास्त्रको जुनसुकै विषयमा गरेको स्नातक तहलाई न्यूनतम शैक्षिक योग्यताबापतको अङ्क गणना गरी गरिएको बढुवा सिफारिसलाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिँदैन । नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूहको राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको पदमा खुला प्रतियोगिताको लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक योग्यतामा “शिक्षा शास्त्रमा स्नातकोत्तर” तोकिएको देखिन्छ । राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीमा खुला प्रतियोगिताको लागि शिक्षा शास्त्रमा स्नातकोत्तर तोकिएको अवस्थामा सोही पदमा बढुवाका लागि शिक्षा शास्त्रको जुनसुकै विषयमा गरेको स्नातक उपाधिबापत न्यूनतम शैक्षिक योग्यताबापतको अङ्क गणना गर्न नमिल्ने भनी विभेद गर्नु न्यायोचित नहुने ।

अतः नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन

समूहअन्तर्गत राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीमा उपसमूह नभई शिक्षा प्रशासन समूहअन्तर्गतका सबै उपसमूहका राजपत्राङ्कित कर्मचारीले बढुवामा भाग लिन पाउने कानूनी व्यवस्था, निजामती सेवा नियमावली, २०५० कोनियम ८५ बमोजिम सामान्यप्रशासनमन्त्रालयबढुवा समिति सचिवालयबाट मिति २०६०।११।८ मा भएको नीतिगत निर्णयसमेतका आधारमा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय बढुवा समितिले मिति २०६८।११।१५ मा गरेको निर्णय, मिति २०६८।११।१६ को बढुवा सिफारिस सूची र त्यसलाई सदर गरेको लोक सेवा आयोगको मिति २०६८।१२।३० को निर्णय एवम् काम कारबाही कानूनसम्मत नै भए गरेको देखिँदा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषण एवम् परमादेशको आदेश जारी नहुने।

इजलास अधिकृत: ताराकुमारी शर्मा

कम्प्युटर: मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७५ साल फागुन १४ गते रोज ३ शुभम्।

- यसै लगाउको ०६९-WO-०५१४, उत्प्रेषण, सुकदेव नेपाल वि. बढुवा समितिको सचिवालय, सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसमेत भएको रिटमा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

३

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-WO-०११३, उत्प्रेषण, धनुषा जिल्ला, जनकपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. ४ मा रजिस्टर्ड कार्यालय भई महोत्तरी जिल्ला, गौशाला नगरपालिका वडा नं. ३ रामनगरमा कारखाना रहेको एभरेस्ट सुगर एन्ड केमिकल इन्डस्ट्रिज लि. को तर्फबाट ऐ.का अधिकारप्राप्त वित्त प्रबन्धक बिमलचन्द्र ठाकुर वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

नेपाल सरकार, सडक विभागले २०६७

सालमा जारी गरेको NEPAL BRIDGE STANDARDS-2067 का आधारमा मापदण्ड तोकेर पुल निर्माण हुने गरेको देखियो। नेपाल पुल मापदण्ड २०६७ ले CLEARANCE सम्बन्धी व्यवस्था गर्दा ६.१ मा "THE VERTICAL CLEARANCE OF STRUCTURE SHALL BE 1) FOR ROADS NOT LESS THAN 4.75M THROUGH STRUCTURES" भन्ने व्यवस्था गरेको देखियो। अर्थात् पुलमुनिबाट सडक जाने भए सोको उचाइ ४.७५ मिटरभन्दा कम हुने छैन भन्ने मापदण्डमा उल्लेख भएको देखिन्छ। निवेदकले नेपाल पुल मापदण्ड, २०६७ ले तोकेको मापदण्डलाई बदर गरिपाउँ भनी उक्त मापदण्डलाई नै चुनौती दिएको देखिँदैन। कुन सडक के कति चौडाइको हुने पुलको उचाइ के कति हुने भन्ने विषय मूलतः प्राविधिक विषय हो। यस्ता प्राविधिक पक्ष सन्निहित नीतिका विषयमा अदालतले न्यायिक हस्तक्षेप गर्नु उचित मानिँदैन। नीतिगत कुराहरूमा न्यायिक पुनरावलोकनका सीमा लागु हुन्छ। नीतिहरू कानून विरुद्ध छैनन्, प्राप्त गर्न खोजेको उद्देश्यसँग सम्बन्धित देखिन्छन्, नीति निर्माण गर्दा शक्तिको दुरुपयोग वा शक्तिको रङ्गीन प्रयोग गरिएको छैन भने कार्यकारणीको बुद्धिमतालाई अदालतले सम्मान गर्नुपर्ने।

प्रस्तुत विवादमा प्राविधिक विषय संलग्न देखिएको र निवेदकलाई मात्र मर्का पर्ने गरी निर्णय गरिएको नभई सडक निर्माण मापदण्डमा आधारित भई ओभरहेड पुलको उचाइ निर्धारण गरिएको हुँदा त्यसलाई अन्यथा भन्नुपर्ने नदेखिने।

अतः नीतिगत कुराहरूमा नीति विशेषज्ञले नै निर्णय गर्ने विषयवस्तु भएको र यस विषयमा निवेदकको निर्विवाद हक रहे भएकोसमेत नदेखिँदा यो यस्तो उचाइको पुल बनाउनु भनी हस्तक्षेप गर्नु उचित नदेखिएकोले निवेदन मागदाबीबमोजिम आदेश जारी

गरिरहनु परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल
कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ
इति संवत् २०७४ साल कात्तिक २७ गते रोज २ शुभम् ।

४

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-११७४, ११७५, ०७५-CR-०१२१, कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग, सुरेश तामाङ वि. नेपाल सरकार, बुद्धिबहादुर गोले लामा वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. रमेश भन्ने सागर तामाङसमेत

यस अदालतमा पुनरावेदन गर्नेमध्येका प्रितम भन्ने प्रेमबहादुर तामाङ, आविष्कार भन्ने निमा दोर्जे तामाङ, मदनकुमार तामाङ र विश्वक्रान्ति भन्ने देवराज लामा गरी ४ जनाले पुनरावेदन जिकिर साबित गर्न नसक्ने हुँदा पुनरावेदन फिर्ता गरिपाउँ भनी यस अदालतमा छुट्टाछुट्टै निवेदन दिएकोमा मिति २०७४।१२।१४ मा प्रतिवादीहरू प्रितम भन्ने प्रेमबहादुर तामाङ, आविष्कार भन्ने निमा दोर्जे तामाङ र मदनकुमार तामाङको तथा मिति २०७५।१२।२८ मा विश्वक्रान्ति भन्ने देवराज लामाको पुनरावेदन फिर्ता भइसकेको अवस्था देखिने ।

अब बाँकी पुनरावेदन कायम रहेका सुरेश तामाङ र बुद्धिबहादुर गोले लामाको हकमा हेर्दा मिति २०६८।११।१५ गते नेपाल आयल निगम केन्द्रीय कार्यालयको गेट अगाडि दिउँसो अन्दाजी १३:१० बजेको समयमा संयुक्त जातीय मुक्ति मोर्चाका विश्वक्रान्ति भन्ने देवराज लामासमेतको संलग्नतामा बम विस्फोटन हुँदा ३ जना व्यक्तिहरू मानबहादुर तामाङ, कृष्णबहादुर तामाङ र वीरबहादुर तामाङको मृत्यु भएको र अन्य ७ जना व्यक्ति गम्भीर घाइते भएको हुँदा कानूनबमोजिम गरिपाउँ भनी श्यामबहादुर तामाङ, मिलन डिमडुक तामाङ र धनबहादुर घलान तामाङको छुट्टाछुट्टै जाहेरी दरखास्तबाट प्रस्तुत मुद्दाको उठान

भएको देखिने ।

मिति २०६८।११।१५ मा आयल निगमको केन्द्रीय कार्यालयको गेटमा दिनको अन्दाजी १:०४ बजेको समयमा बम पड्किएर ३ जना व्यक्तिहरूको मृत्यु भएको र सातजना व्यक्तिहरू सख्त घाइते भएको भन्ने कुरा शव परीक्षण प्रतिवेदन तथा घाउ केस फाराम र पीडितहरूको कागजबाट देखिन्छ । वारदातमा प्रतिवादी सुरेश तामाङ र रमेश भन्ने सागर तामाङले नेपाल आयल निगमको केन्द्रीय कार्यालयको गेटमा बम राखेर विस्फोट गराएको तथा अन्य प्रतिवादीहरू बम बिस्फोटन गराउने षड्यन्त्रमा संलग्न रहेको भन्ने प्रतिवादीहरूको मौकाको बयान बेहोराबाट देखिन्छ । प्रतिवादीहरूले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानमा आफूले कसुर गरेको स्वीकार गरी अन्य प्रतिवादीहरूलाई कसुरमा पोल गरेको बेहोरालाई वारदातको घटनास्थल मुचुल्का, मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरूको भनाइ, घटनाबाट पीडित व्यक्तिहरूको कागज, प्रतिवादीहरूमध्ये बुद्धिबहादुर गोले लामाको डेरा कोठाबाट बम बनाउने बिस्फोटक पदार्थ बरामद भएको लगायतका कुराहरूबाट पुष्टि हुने ।

प्रतिवादीहरू सुरेश तामाङ, बुद्धिबहादुर गोले लामा तथा रमेश भन्ने सागर तामाङले आफूहरूलाई अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गराउँदा निजहरूको इच्छाविपरीत बयान गराएको हो भनी लेखाएको देखिए तापनि सो कार्यउपर निजहरूले कहींकतै उजुर बाजुर गरेका थिए भनी लेखाउन सकेको भने पाइँदैन । प्रतिवादीहरूको स्वास्थ्य जाँच प्रतिवेदनमा पनि निजहरूको शरीरमा नील, डाम तथा चोटपटक लागेको भन्ने देखिँदैन । यस अवस्थामा निजहरूलाई जोर जबरजस्तीबाट इच्छाविपरीत बयान गराइएको रहेछ भन्न मिल्ने पनि नदेखिने ।

मिसिल संलग्न कल डिटेल हेर्दा वारदातको मिति २०६८।११।१५ भन्दा अगाडि र सो मितिभन्दा पछाडि पनि प्रतिवादीहरूबिच पटकपटक फोन

सम्पर्क भएको देखिन्छ । जुन कुरा विश्वक्रान्ति भन्ने देवराज लामाले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८४२७००५८९ र ९८९६३९४९५५, विश्वदिप भन्ने भिमबहादुर तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९८९८६७२९, प्रितम भन्ने प्रेमबहादुर तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९३७९७६९३, सुरेश तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८४९८५२७३२ र ९८९८६३६९९८, बुद्धिबहादुर गोलेले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९८९९०२३३, रमेश भन्ने सागर तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९३९६२२, आविष्कार भन्ने निमा दोर्जे तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९३२९३५४५ र ९८९३८२४९४८, मदनबहादुर तामाडले प्रयोग गरेको मोबाइल नम्बर ९८९८०८५६७९ र ९८०८०७८३७९, बिच पटकपटक फोन सम्पर्क भएको कुराले देखाउँछ । मिसिल संलग्न कल डिटेल हेर्दा वारदातको अधि र वारदातको दिनमा समेत प्रतिवादीहरूका बिचमा पटकपटक फोन सम्पर्क भएको कुराबाट यी प्रतिवादीहरूसमेतका सो मुद्दामा संलग्नता देखाइएका र हाल मुद्दा अन्तिम भएका देवराजसमेतका प्रतिवादीहरू एक अर्कामा मिली सञ्चार सम्पर्कमा रही सङ्गठित रूपमा उक्त बम विष्फोटनको कार्य सम्पन्न गरेको भन्ने नै देखिने ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरू राजनीतिक समूह (संयुक्त जातीय मुक्ति मोर्चा) सँग आबद्ध रहेको भन्ने कुरा निजहरूको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानबाट देखिन्छ । उक्त बम विष्फोटनको घटना सरकारलाई चेतावनी दिन घटाइएको थियो भन्ने कुरा विश्वक्रान्ति भन्ने देवराज लामाले बम विष्फोटनको लगत्तै सगरमाथा टेलिभिजनमा गरेको फोन रेकर्डबाट पुष्टि हुन्छ । यसरी आफ्नो राजनीतिक अभीष्ट पूरा गर्ने नाउँमा प्रतिवादीहरूले आयल निगम अगाडि बम विष्फोटन गराउँदा ३ जना निर्दोष नागरिकको अनाहकमा ज्यान गएको र अन्य ७ जना नागरिकहरूसमेत गम्भीर घाइते

हुन पुगेको देखिने ।

यसरी कुनै राजनीतिक पार्टीको सीमित राजनीतिक अभीष्ट पूरा गराउने नाउँमा अनाहकमा निर्दोष व्यक्तिहरूको ज्यान लिने र आम जनमानसमा आतङ्क र त्रासको वातावरण फैलाउने अधिकार कसैलाई हुँदैन । यस किसिमको विध्वंशात्मक गतिविधि कुनै पनि किसिमले स्वीकार्य र क्षम्य हुन सक्दैन । यी प्रतिवादीहरूबाट गराइएको यस्तो भयावह घटना केवल सरकारलाई चेतावनी दिन मात्र गरिएको थियो वा जबरजस्ती राजनीतिक कलेवर दिन खोजिएको थियो भन्ने आधारमा घटनामा संलग्न प्रतिवादीहरूले फौजदारी दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने भन्ने कदापि हुन नसक्ने ।

तसर्थ पुनरावेदक प्रतिवादीहरू र पुनरावेदन फिर्ता लिने प्रतिवादीहरूसमेतको उक्त बम विष्फोटनको घटनामा प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रूपमा संलग्नता रहेको नै देखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादीहरू सुरेश तामाड र बुद्धिबहादुर गोले लामा र साधकको रोहबाट देखिएका रमेश भन्ने सागर तामाडसमेतले आफूहरूले गरेको कसुरका आधारमा फौजादारी दायित्व बहन गर्नुपर्ने नै देखिन आउने ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले गरेको आपराधिक कार्यबाट उत्पन्न हुने फौजदारी दायित्वको सबाल छ सो सम्बन्धमा हेर्दा, बम विष्फोटन गराउनका लागि सुरेशकुमार तामाडसमेतले बुद्धीबहादुर गोले लामाको कोठाबाट मोटरसाइकलमा बम लिएर बबरमहलमा आएको, त्यसै क्रममा रमेश भन्ने सागर तामाड पनि माइक्रोबसबाट बबरमहलमा आई प्रतिवादीहरूको भेट भई बम राख्ने कार्यका लागि सहमत भएको, बम राख्नका लागि प्रतिवादीहरू सुरेशकुमार तामाडसमेत आयल निगमको गेटतर्फ गएको र सो समयमा अर्का प्रतिवादी रमेश भन्ने सागर तामाडले सडक विभागको गेटमा बसी रेकी गरेको भन्नेसमेतका आधारमा उक्त बम विष्फोटनको घटना घटाउने कार्यमा पुनरावेदकमध्येका

प्रतिवादी सुरेश तामाङसहित रमेश भन्ने सागर तामाङको पनि मुख्य भूमिका रहेको देखिने।

अर्का पुनरावेदक प्रतिवादी बुद्धिबहादुर (गोले) लामाको हकमा हेर्दा, निजको प्रस्तुत वारदातमा प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थिति नदेखिए तापनि निजको कोठाबाट बम बनाउन प्रयोग हुने सामग्रीहरू बरामद भएको भन्ने मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन्छ। यसरी निजले आफ्नो कोठामा बम बनाउने सामग्रीहरू लुकाइ राखी बम विस्फोट गराउने मुख्य प्रतिवादीहरू सुरेश तामाङ र रमेश भन्ने सागर तामाङलाई उक्त सामग्रीहरू उपलब्ध गराएको र पुनरावेदन फिर्ता लिएका अन्य प्रतिवादीहरूसँग पनि बम विस्फोटन गराउने कार्यका लागि पटकपटक सञ्चार समन्वय गरेको कुरा मिसिल संलग्न निजको कल डिटेल रेकर्डसमेतबाट देखिँदा निजको पनि उक्त बम विस्फोटनको घटना घटाउने कार्यमा संलग्नता रहेको भन्ने नै देखियो। यसै आधारमा प्रतिवादी सुरेश तामाङ र रमेश भन्ने सागर तामाङलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिम जनही सर्वस्वसहित जन्मकैद र ऐ. ऐन, महलको १५ नं. बमोजिम जनही १२(बाह्र) वर्ष कैद सजाय हुने तथा प्रतिवादी बुद्धिबहादुर गोले लामालाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १६ नं. बमोजिम जनही १५(पन्ध्र) वर्ष कैद र ऐ. ऐन, महलको १५ नं. बमोजिम १२ (बाह्र) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

उल्लिखित आधार कारणसमेतबाट मिति २०६८।१।१५ मा आयल निगमको गेट अगाडि बम विस्फोटनको घटना घटाउन प्रमुख भूमिकामा रहेका प्रतिवादी सुरेश तामाङ र रमेश भन्ने सागर तामाङलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिम जनही सर्वस्वसहित जन्मकैद र ऐ. ऐन, महलको १५ नं. बमोजिम जनही १२(बाह्र) वर्ष कैद सजाय हुने र सो कार्यमा अप्रत्यक्ष रूपमा संलग्न रहेका यी प्रतिवादी बुद्धिबहादुर गोले लामालाई ज्यानसम्बन्धीको महलको

१६ नं. बमोजिम जनही १५(पन्ध्र) वर्ष कैद र ऐ. ऐन, महलको १५ नं. बमोजिम १२ (बाह्र) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर गरी भएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७१।०२।१९ को फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।२।३२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। साथै पुनरावेदन नगरी बसेका रमेश भन्ने सागर तामाङको हकमा पेस हुन आएको साधकसमेत सदर हुने। मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा सर्वस्व हुने सजायको व्यवस्था नगरी जन्मकैदको मात्र सजायको व्यवस्था गरेको हुँदा यी प्रतिवादीहरू सुरेश तामाङ र रमेश भन्ने सागर तामाङलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: विष्णुप्रसाद पौडेल

कम्प्युटर: मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७६ साल वैशाख २९ गते रोज १ शुभम्।

५

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या. डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-WO-०४३८, उत्प्रेषण/परमादेश, पदममाया थापा वि. उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गासमेत

पदममाया थापाको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्री भएको अर्काको घरमा आगो लगाएको मुद्दा सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतमा पेस भई थुनछेकको क्रममा उक्त अदालतले मिति २०७०।९।२५ मा प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीबाट रु. ७०,०००।- वा सो बराबरको जेथा दिए तारेखमा राख्नु दिन नसके थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भनी आदेश भएको देखिने।

उक्त आदेशबमोजिम निज प्रतिवादीले नगद दाखिल नगरी निजको तुलोबाबु लालबहादुर खत्रीको नाउँ दर्ताको जिल्ला उदयपुर देउरी गा.वि.स. वडा नं. ५ ग.कि.नं. १३४ को क्षे.फ.०-३-० जग्गा जेथाजमानी राखी प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्री तारेखमा

रही मुद्दाको पुर्पक्ष गरेको देखिन्छ । उक्त मुद्दामा निज प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीलाई ६ महिना कैद र प्रतिवादीबाट जाहेरवालीलाई रु.४,०४,०००।- बिगो भराइ दिने ठहरी उदयपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।२।२१ मा फैसलासमेत भएको देखिन्छ । उक्त फैसलाउपर प्रतिवादीले पुनरावेदन नगरी वादी नेपाल सरकारको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा पुनरावेदन परी सुरु फैसला सदर हुने ठहरी मिति २०७२।३।१४ मा फैसला भएको देखिने ।

वस्तुतः जमानी दिनेको दायित्व जमानी दिएको हदसम्म मात्रको हुन्छ । यी विपक्षी लालबहादुर खत्रीले उक्त मुद्दाको प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीलाई माग भएको ७०,०००।- तत्काल नगद दाखिल गर्न नसकेको हुँदा सो रकम बराबरको लागि निजको नाउँ दर्ताको जिल्ला उदयपुर देउरी गा.वि.स वडा नं.५ ग कि.नं.१३४ क्षे.फ.०-३-० जग्गा जेथा जमानी दिएको देखियो । आदेशमा नै रु.७०,०००।- नगद वा सो बराबरको जेथा जमानत माग गरिएको अवस्थामा सुरुमा जेथा जमानत दिए पनि पछि नगद धरौटी दाखिल गर्न नसक्ने भन्ने हुँदैन । माग भएको धरौटी नगदै दाखिला गरी उक्त जग्गा फुकुवासमेत गरेको अवस्थामा फैसलाले प्रतिवादीलाई ठहरेको बिगोसमेत सोही जेथा जमानी दिएको जग्गाबाट असुलउपर हुनुपर्छ भन्नु कानूनत मिल्ने नदेखिने ।

आगलागी मुद्दामा अदालतको फैसलाबमोजिम प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीलाई लागेको दण्ड जरिवाना र बिगोसमेतको रकम बुझाउने दायित्व प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीको हो । जाहेरवालाले प्रतिवादीकै सम्पत्ति देखाई सोही सम्पत्तिबाट असुलउपर गरिपाउँ भनी मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ४२ नं.को म्यादभित्र निवदन दिनुपर्दछ । प्रतिवादीको एकासगोलको अंशियार नै नदेखिएको उनाउ व्यक्तिको सम्पत्तिबाट बिगो

असुलउपर हुन सक्दैन । यी विपक्षीले थुनछेकको क्रममा माग भएको धरौटी सम्ममा जेथा जमानी दिएको र उक्त धरौटीको अड्क बराबरको रूपैयाँ नगदै दाखिल गरी उक्त मुद्दा फैसला नहुँदै आफ्नो जेथा फुकुवा गरी लगिसकेको अवस्थामा सोही जेथा जमानी दिनेको सम्पत्तिबाट प्रतिवादीले जाहेरवालालाई तिर्न बुझाउन पर्ने ठहरेको बिगो असुलउपर गर्नु न्याय र कानूनको रोहमा समेत मिल्ने नदेखिने ।

अर्काको घरमा आगो लगाएको मुद्दा मिति ०७१।२।२१ मा फैसला हुँदा सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीको हकमा लालबहादुर खत्रीको नाममा दर्ता रहेको जिल्ला उदरपुर गा.वि.स. देउरी वडा नं.५ ग कि.नं.१३४ को क्षे.फ.०-३-० को जेथा जमानीबापत राखेको जग्गा प्रस्तुत मुद्दा अन्तिम भई प्रतिवादीलाई भएको कैद र बिगो असुल भएपछि फुकुवा गरिपाउँ भनी लालबहादुर खत्रीको निवेदन परे निजको नाउँको जेथा फुकुवा गरिदिनु भन्ने सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतको फैसलाको तपसिल खण्डको बेहोरा उल्लेख भएको कुरा छ त्यो बेहोरा मिलेको नदेखिने ।

लालबहादुर खत्रीले मिति ०७१।४।१६ मा प्रतिवादीलाई माग भएको धरौटी दाखिल गरी उक्त जेथा फुकुवा गरी लगिसकेको अवस्था छ । जेथा जमानी दिनेको दायित्व जमानी दिएको अड्कभन्दा बढी हुन पनि सक्दैन । दुनियाको बिगो असुलउपर गर्दा जसबाट असुलउपर गर्नुपर्ने ठहरी फैसला भएको छ उसैबाट असुलउपर गर्नुपर्ने ।

धरौट र जमानीसम्बन्धी (कार्यविधि) निर्देशिका, २०६६ को दफा २० मा अदालतबाट मागिएको धरौटबापत नगद जम्मा गर्न नसकी जेथा जमानत दिएकोमा जुनसुकै बखत नगद धरौट जम्मा गर्न ल्याए अ.बं.१२४क नं.को रीत पुऱ्याई कागज गराई सोबापत राखेको जेथा फुकुवा गरिदिनुपर्दछ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । उक्त प्रावधानअनुरूप नै विपक्षी लालबहादुर खत्रीले धरौटबापतको नगद

जम्मा गरी जेथा फुकुवा गरिसकेको अवस्थामा फैसलाबमोजिमको बिगो निजको सम्पत्तिबाट असुलउपर हुन सक्दैन । साथै उक्त निर्देशिकामा के कस्ता जेथाहरू लिन हुने वा नहुने र त्यस्ता जेथा जमानत लिँदा के कस्तो रीत पूरा गर्नुपर्छ भन्नेसम्मका कार्यविधिगत प्रावधान रहेको छ । जुन मुद्दामा प्रतिवादीसँग धरौट माग गरिएको छ सो मुद्दामा प्रतिवादीलाई लागेको जरिवाना वा सरकारी बिगो ती प्रतिवादीबाट असुलउपर हुन नसकेमा दिएको जेथा जमानतले खामेको हदसम्म मात्र जमानत दिएको जेथाबाट असुलउपर गर्न सकिने हो । प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा रु. ७०,०००।- को लागि जेथा जमानी दिएकोमा उक्त धरौटीबापतको रकम नगर्दै दाखिल गरी जग्गा फुकुवासमेत गरिसकेको अवस्थामा जग्गा नै दाबी गर्न मिल्ने नहुने ।

विपक्षी लालबहादुर खत्रीले प्रतिवादी सन्तोष भन्ने विरबहादुर खत्रीलाई थुनछेकको क्रममा मागिएको धरौटीबापत जेथा जमानी दिएको निजको नाममा दर्ता रहेको जिल्ला उदयपुर देउरी गा.वि.स. वडा नं.५ ग कि.नं.१३४ को क्षे.फ.०-३-० को जग्गाबाट निवेदकले प्रतिवादीबाट पाउने ठहरेको बिगो भरीभराउ हुन नसक्ने अवस्थामा निजको नाउँको उक्त जग्गा रोक्का राख्ने गरी उदयपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।५।२ मा भएको आदेश बदर गरी कानूनबमोजिम गर्नु भनी उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गाबाट मिति २०७४।९।२० मा भएको आदेशमा कुनै कानूनी त्रुटि नदेखिने ।

अतः उल्लिखित आधार कारणसमेतबाट उदयपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।५।२ मा भएको आदेश बदर गरी कानूनबमोजिम गर्नु भनी उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गाबाट मिति २०७४।९।२० मा भएको आदेश कानूनबमोजिमकै देखिई निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषण एवम् परमादेशको आदेश जारी हुन सक्ने

देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : ताराकुमारी शर्मा

कम्प्युटर : मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७६ साल वैशाख २२ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७०-CR-१०७६, कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. रमेश चौधरीसमेत

प्रतिवादीहरू आरोपित कसुरमा इन्कार रही आफ्नो इन्कारीलाई साक्षीहरूद्वारा पुष्टि गराएका छन् । जाहेरवाली वारदातको प्रत्यक्षदर्शी होइन र निजले अदालतसमक्ष प्रतिवादीहरू विलास महतो एवम् रमेश चौधरीलाई सफाइ दिई शडुकाको भस्मा जाहेरी दिएको भन्नेसमेत बकपत्र गरेकी छिन् । एकमात्र प्रत्यक्षदर्शी भनिएका ज्यान मार्ने उद्योगका पीडित लालबाबु महतोले अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दा यी प्रतिवादीहरूको वारदातमा संलग्नतालाई अस्वीकार गरेकोबाट पनि यी प्रतिवादीहरूको ज्यान मार्ने तथा ज्यान मार्ने कसुरमा संलग्नता रहेछ भनी मान्न मिल्ने देखिँदैन । ठोस, तथ्ययुक्त, विवादरहित सबुद प्रमाणको अभावमा केवल अभियोग मागदाबीकै आधारमा मात्र यी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार कायम गर्नु फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने देखिने ।

जाहेरवाली रामदुलारी महतोले जाहेरी बेहोरा लेखाउँदा श्रीमान् रामचन्द्र महतो र छोरा लालबाबु महतोसमेत राति आफ्नै घरको आँगनमा सुतिरहेको अवस्थामा विपक्षी विलास महतो, रामऔतार महतो र रमेश चौधरीसमेतले घाँटीमा खुकुरी प्रहार गरी श्रीमान्को घाँटी काटी मारेको र छोरा लालबाबु

महतो सख्त घाइते भएको भनी लेखाएको र निजको अदालतसमक्षको बयानमा आफ्नो श्रीमान्को हत्या घरदेखि पर पोखरी टोलमा दिलिप सुनारको घरमा आफ्नो सामान राखी घर बाहिर सुतिरहेको समयमा कसको प्रहारबाट हत्या भएको हो मैले देखिनँ, म आफ्नै घरमा सुतिरहेको थिएँ, विलास महतो र रामऔतार चौधरीसँग रूपैयाँ लिनुपर्ने भएकोले निजहरूले नै मारेको होला भनी शङ्काको भरमा प्रतिवादीहरूलाई सजाय हुनुपर्छ भनी भनेको हुँ भनेबाट पनि निजको भनाइमा एकरूपता नदेखिँदा विश्वासलायक देखिएन। प्रतिवादी विलास महतोले घटना वारदातको समयमा आफू अन्यत्र रहेको भनी जिकिर लिएको पाइन्छ। घटना वारदातका प्रत्यक्षदर्शी भनिएका लालबाबु महतोले अदालतमा बयान गर्दा घटना वारदातको दिन आफू आफ्नो घरबाहिर सुतिरहेको, कसले काटे मैले देखिन, काटेर भाग्दा एकजना देखेको हुँ सो देखिएका मानिस रामऔतार चौधरी थिए, रामविलास र रमेश चौधरी उक्त घटना वारदातमा थिएनन्। रामऔतार चौधरीलाई मात्र सजाय हुनुपर्ने हो भनी लेखाउनु पर्नेमा सबैको नाम लेखिन आएको हो भनी बयान गरेकोबाट पनि प्रतिवादीहरूले अभियोग माग दाबीबमोजिमको कसुर अपराध गरेको कुरा विवादरहित ठोस, तथ्ययुक्त आधार प्रमाणबाट समर्थित हुन आएको नदेखिने।

पीडित भनिएका लालबाबु महतोको घाजाँच केस फाराम हेर्दा जाहेरीमा भने जस्तो निजलाई धारिलो हतियारले प्रहार गरेको भन्ने नदेखिँदा घाँटीमा घस्रिएको चोट (Lacerated Injury) सम्म देखिँदा Blunt weapon प्रयोग भएको, घाइतेको अवस्था सामान्य (Stable, Non-Fatal) भन्नेसमेत देखिनुका अतिरिक्त तेस्रो पक्षको उपस्थितिको कारण ज्यान मार्नसम्म नपाएको भन्ने कुनै आधार प्रमाण मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन आएको अवस्था छैन। वारदातमा प्रयोग गरिएको भनिएको धारिलो हतियार

बरामद भएको छैन। त्यसका अलावा पीडित भनिएका स्वयम् लालबाबुले अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दा यी प्रतिवादीहरू विलास महतो, रमेश चौधरीसमेतको घटना वारदातमा संलग्नतालाई अस्वीकार गरेकोले निजहरूलाई केवल अभियोग मागदाबीकै आधारमा मात्र यी प्रतिवादीहरूलाई ज्यान मार्ने उद्योगतर्फ कसुरदार ठहर गर्न कानूनतः नमिल्ने।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ भनी प्रस्ट उल्लेख गरेकोमा प्रस्तुत मुद्दामा वादी पक्षले यी प्रतिवादीहरूउपरको कसुर शङ्कारहित तवरले ठोस, तथ्ययुक्त आधार प्रमाणबाट प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिएकोले शङ्काको भरमा यी प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्नु कानून र न्यायको रोहबाट न्यायसङ्गत नदेखिँदा प्रतिवादीहरूलाई कसुरबाट सफाइ दिने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुरको मिति २०६९।९।४ को फैसला अन्यथा देखिन नआउने।

तसर्थ, उल्लिखित विवेचित आधार र कारणहरूबाट प्रतिवादीहरूउपरको कसुर प्रमाणित हुन नआएको, जाहेरवालाको बकपत्र नै विरोधाभाष रहेको, यो, यसले यो रीतसँग हतियार छोडी मारेको भन्ने प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार प्रमाणित भएको नदेखिँदा कसुर प्रमाणित गर्ने तथ्यगत आधार प्रमाण केही नदेखिएको कारणबाट प्रतिवादीहरूले सफाइ पाउने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुरको मिति २०६९।९।४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल साउन १९ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-११०५, कर्तव्य

ज्यान, नेपाल सरकार वि. खिलबहादुर बोगटीसमेत

प्रतिवादीहरू अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष कसुरमा साबित रहे पनि अदालतसमक्ष कसुरमा पूर्ण इन्कार रहेको देखिन्छ । प्रतिवादीहरूको साक्षीले अदालतसमक्ष प्रतिवादीको इन्कारीलाई पूर्ण समर्थन गरी बकपत्र गरेको पाइन्छ । घटनामा यी प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको कुरा देख्ने प्रत्यक्षदर्शी साक्षी कोही पनि नरहेको र साथै मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूले पनि आफूले घटना नदेखेको केवल सुनी थाहा पाएको भनी कागज गरेको पाइन्छ । मौकामा कागज गर्ने मनलक्ष्मी र टंकबहादुर वि.क.ले अदालतसमक्ष उपस्थित भई बकपत्र गर्दा आफ्नो मौकाको कागजलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गर्न सकेको अवस्था छैन । त्यसैगरी मृतकको हातमा भेटिएको रौं कसको हो ? प्रतिवादीहरूको रौं सँग उक्त रौं मिल्छ मिल्दैन भनी पटकपटक सम्बन्धित विधि विज्ञान प्रयोगशालामा परीक्षणको लागि पठाउँदा पनि परीक्षण हुन नसकेको अवस्थामा मिसिल संलग्न भौतिक तथा परिस्थितिजन्य प्रमाणसमेतबाट शङ्कारहित तथा वस्तुनिष्ठ विश्वसनीय प्रमाणबाट वादी दाबी पुष्टि नभएको अवस्थामा मृतकको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको देखिँदैन र प्रतिवादी अनुसन्धानमा साबित भएको आधारमा मात्र प्रतिवादीहरूलाई दोषी ठहर गर्न फौजदारी न्यायको सिद्धान्तबाट पनि मिल्ने अवस्था नहुने ।

प्रस्तुत वारदातमा विभत्स हत्या भएको देखिए पनि आरोपित व्यक्तिहरूबाट त्यस्तो हत्यासँग सम्बन्धित कुनै पनि विश्वसनीय दशी प्रमाण फेला परेको छैन । सजिलै त्यस्तो विभत्स हत्या सम्भव छैन, त्यस्तो क्रिया गर्दा आरोपित व्यक्तिको शरीरमा कुनै घाउ चोट वा अन्य शङ्का हुने प्रकृतिको प्रमाण खोजिएको छैन, रगत लागेको कुनै कपडा वा खुर्पाबाहेक अन्य प्रमाण घटनास्थल आसपास वा प्रतिवादीको घर वा अन्य कुनै स्थानमा बरामद गर्न सकेको पनि छैन । प्रमाणको रूपमा प्रस्तुत भएका कागज गर्नेहरूले पनि

अदालतमा आई बकपत्र गर्दा प्रहरीले लेखी ल्याएको कागजमा सही गरेको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । अनुसन्धानकर्ताको यस प्रकृतिबाटै आफैँले बनाएको कागज पढ्न नदिई वा त्यसको परिणामबारे जानकारी नगराई सहीसम्म गराई अदालतमा प्रस्तुत गर्ने प्रवृत्ति यस अदालतसमक्ष आएका विभिन्न मुद्दाहरूमा पटकपटक देखिने गरेको छ । यस्ता लिखतहरूमा उल्लिखित तथ्य पछि अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट पुष्टि नभएमा शङ्काको सुविधा आरोपित व्यक्तिले पाउने हुँदा त्यसले अनुसन्धानकर्ता र अभियोजनपक्ष दुवैको विश्वसनीयतामा प्रश्न उठ्न जाने ।

प्रस्तुत अनुसन्धानबाट पनि यी प्रतिवादीहरूउपर वा अन्य कसैको संलग्नता हुन सक्नेतर्फ पर्याप्त प्रमाण सङ्कलन गर्नेतर्फ अनुसन्धानले ध्यान पुऱ्याएको पाइँदैन । यसरी माथि उल्लिखित आधारमा अभियोग दाबी पुष्टि हुने स्वीकार्य र अकाट्य प्रमाणहरूको अभावमा प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी भएको सुरु फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला मिलेकै देखिने ।

तसर्थ विवेचित कारण र आधारबाट प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३(१) नं. बमोजिमको कसुरमा ऐ. महलकै १३(१) नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने अभियोग दाबीबाट सफाई दिने ठहऱ्याई भएको सुरु महोत्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१।२१ को फैसला सदर हुने ठहऱ्याई भएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०७०।१।२८ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल साउन १९ गते रोज १ शुभम।

३

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७१-CR-१६७१, १६७२, कर्तव्य ज्यान,

राजेन्द्र जेठारा वि. नेपाल सरकार, मंगले जेठारा वि.
नेपाल सरकार

कसुरको प्रकृति तथा प्रतिवादीहरूको वारदातमा भएको संलग्नताबाट यी प्रतिवादीहरू कसुरदार होइनन् भन्न सकिने अवस्था देखिएन। अतः मिसिल संलग्न घटनास्थल लास जाँच मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन, जाहेरवाला र प्रहरीमा कागज गर्ने व्यक्तिहरूले अदालतमा गरेको बकपत्रसमेतका प्रमाणहरूबाट मृतकको मृत्यु यी प्रतिवादीहरूकै कर्तव्यबाट भएको देखिँदा प्रतिवादीहरू मंगले जेठारा र राजेन्द्र जेठारालाई अभियोग मागदाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई भएको सुरु बझाङ जिल्ला अदालतको मिति २०७१।३।२० को फैसलालाई नै सदर गरी कसुरको आधारमा यी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम नै सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७१।१२।२२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

उपर्युक्तबमोजिम यी प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरेको सुरु बझाङ जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको उच्च अदालत दिपायलको फैसला तत्कालीन कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा मिलेको देखिए तापनि मिति २०७५।५।१ गतेदेखि लागु भएको मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा कानूनमा कुनै कसुर गरेबापतमा सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने छ

भन्ने र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२)(ख) मा कुनै कानूनान्तर्गत कुनै अदालतमा दायर भएको कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नुपर्दा सोही कानूनबमोजिम गर्नुपर्ने छ तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने छ भन्ने उल्लेख भएको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीहरूलाई सर्वस्वको सजाय नहुने भई निजहरूलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ठहर्छ। निज प्रतिवादीको सर्वस्व नहुने भएकोले निजको अंश भागमा पर्न आउने चल अचल सम्पत्ति प्रस्तुत मुद्दाको कारणबाट रोक्का राखिएको भए फुकुवासमेत हुने।

अब, सजायको हकमा विचार गर्दा यी प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने भए तापनि अपराध गरेको अवस्थालाई विचार गर्दा यी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई मार्ने मनसाय र तैयारी गरी गएको नभई सुदूरपश्चिमका मानिसहरूले परम्परागत रूपमा मनाइने भस्सो नामक जात्रामा जाँदा विवाद भएको र सोही क्रममा प्रतिवादीमध्येका बाबु मंगले जेठाराले मृतक कलकबहादुर दाललाई नियन्त्रणमा लिएको र सोही अवस्थामा अर्का प्रतिवादी छोरा राजेन्द्र जेठाराले आफूसँगै रहेको खुकुरीले हिकोउँदा मृतकको मृत्यु भएको देखिएको हुँदा तत्कालको रिस र विवादको कारण उत्पन्न परिस्थितिमा धारिलो हतियार प्रयोग गरी घटना भएको देखिन्छ। साबिक मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. को प्रयोग कस्तो अवस्थामा गर्ने भन्नेसम्बन्धी आधारहरूको पहिचान गरिएकोले पनि यी प्रतिवादीहरूलाई कसुर गर्दाको अवस्था र परिस्थितिलाई विचार गरी साबिक मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं., मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४५(१क) तथा फौजदारी कसुर (सजाय

निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को १७(क) (१) बमोजिम प्रतिवादी मंगले जेठारालाई वर्ष आठ (८) र प्रतिवादी राजेन्द्र जेठारालाई वर्ष बाह्र (१२) कैद गर्दा कानूनको मनसाय पूरा हुने नै देखिएकोले सोहीबमोजिम सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल भदौ ५ गते रोज ५ शुभम्।

इजलास नं. १२

१

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-०५५८, वैदेशिक रोजगार कसुर, जयन्ती राजभण्डारी वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले तत् सम्बन्धमा मौकामा अनुसन्धान तथा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा गरेको बयानमा जाहेरवालाहरूलाई आफूले सम्पर्क सूत्र बनी भारतको नयाँ दिल्लीमा सर्भे सैनी भन्ने व्यक्तिलाई रकम बुझाएको भनी प्रतिवादी आफूले गरिदिएको बेहोरा मेरो होइन भनी जबरजस्ती करकापमा सहीछाप गराएका हुन् सहीछाप मेरो हो भनी स्वीकार गरेको पाइन्छ। सोसम्बन्धी कागजलाई अन्यथा प्रमाणित गर्न सकेको अवस्था देखिएन। प्रतिवादीले गरिदिएको कागज विशेषज्ञ जाँच हुँदा लिखत बेहोरासँग मिल्दैन तर म आफैँले लेखेको भन्ने साँचो हो भनी लेखेको वाक्यांशहरू एकआपसमा मिल्दछ भनी राय प्राप्त भएको सो कुराको पुष्टि गरी विशेषज्ञबाट बकपत्र भएको देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दाको विवादको तथ्य र लिखत बेहोरासमेतलाई जाहेरवालाहरूले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा उपस्थित भई प्रतिवादीले आफूहरूबाट रकम बुझी लिखत गरिदिएको भनी समर्थित गरी प्रतिवादीले गरेको कसुर पुष्टि गरी बकपत्र गरिदिएकोसमेत पाइने।

यी प्रतिवादी आफू निर्दोष रहेको भन्ने कुराको निजले गरेको इन्कारी बयान मात्र देखिन्छ। अन्य तथ्य स्वयम् निजले गरेको बयानसमेतबाट पुष्टि भइरहेको अवस्था रहेको हुँदा यी प्रतिवादी जयन्ती राजभण्डारी (सैजु) ले वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ अन्तर्गत कसुर गरेको देखियो। तसर्थ निजलाई सोही ऐनको दफा ४३ अनुसार तजबिज कैद २ (दुई) वर्ष र रू.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने भई जाहेरवालाहरूबाट लिएर खाएको अभियोगपत्र मागदाबीअनुरूपको बिगो र सोको ५०% हर्जनासमेत प्रतिवादीबाट जाहेरवालाहरूले भरी पाउने ठहरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०७१।१।२५ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार, प्रमाण र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादी जयन्ती राजभण्डारीले वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ अन्तर्गत कसुर गरेको पुष्टि हुन आएको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई सोही ऐनको दफा ४३ अनुसार तजबिज कैद २(दुई) वर्ष र रू.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने भई जाहेरवालाहरूबाट लिएर खाएको अभियोगपत्र मागदाबीअनुरूपको बिगो र सोको ५०% हर्जनासमेत प्रतिवादीबाट जाहेरवालाहरूले भरी पाउने ठहरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०७१।१।२५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल असार ६ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-०६४९, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. ज्ञानमान बुढा

ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दामा पीडित सबैभन्दा

विश्वासिलो प्रमाण हो । निजलाई को कसले प्रहार गरेका हुन् भन्ने जानकारी हुने कुरा हो । प्रस्तुत मुद्दामा पीडित अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्न नआएको अवस्थामा केवल वादीको अन्य साक्षीको शङ्कायुक्त बकपत्रको भरमा ज्यान मार्ने उद्योग जस्तो गम्भीर मुद्दामा प्रतिवादीलाई दोषी भन्न मिल्ने देखिन आएन । यी प्रतिवादी ज्ञानमान बुढाले पीडितउपर खुकुरी वा तरबार कुन हतियारले प्रहार गरेको हो ? सो हतियारको किटान हुनुपर्नेमा सो भएको देखिँदैन । पीडितउपर प्रहार भएको हतियार बरामद गरी पेस गरेको हुनुपर्ने तर प्रस्तुत मुद्दामा कुनै पनि वस्तुगत प्रमाण पेस हुन सकेको नपाइने ।

फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित गर्ने दायित्व वादीको हुन्छ भनी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले गरेको कानूनी व्यवस्थाअनुसार यी प्रतिवादी ज्ञानमान बुढाउपरको अभियोग दाबी शङ्कारहित प्रमाणहरूद्वारा प्रमाणित गर्ने दायित्व वादी पक्षको भएकोमा वादीले शङ्कारहित प्रमाणहरूबाट प्रमाणित गर्न सकेको देखिँदैन । सुरु अदालतले फैसला गर्दा जाहेरवालाको जाहेरीलाई पीडित स्वयम् अदालतमा आई बकपत्र गरी प्रमाणित गर्नुपर्नेमा सो केही नगरेको देखिए तापनि मौकामा कागज गरिदिने बसन्त बुढा मगरले मैले ज्ञानमान बुढालाई मात्र चिनेको हुँ भनी अदालतमा बकपत्र गरिदिएकोलाई नै निर्णायक प्रमाण मानी प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने देखिँदैन । उक्त प्रमाणलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणले पुष्टि गरेको देखिनु पर्दछ । यसैगरी सहअभियुक्त कुलबहादुर बुढा मगरले बयान गर्दा ज्ञानमानले हानेको भन्ने सुनेको हुँ भनी पोल गरेकोलाई आधार लिएको पाइन्छ । प्रथमतः सहअभियुक्तको पोल अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट प्रमाणित नभएसम्म प्रमाणको लागि ग्राह्य हुँदैन भने त्यस्तो प्रमाणको आधारमा कसैलाई कसुरदार मान्न पनि नमिल्ने ।

वारदातमा पीडित सँगसँगै बसन्त उपस्थित

रहेको नभई मेडिकल स्टोरमा औषधी किनिरहेको र अँध्यारो समय भएकोमा बसन्तले प्रतिवादीलाई मात्र चिन्नु, अन्य कसैलाई चिन्न नसक्नु आफैँमा शङ्कायुक्त भनाइ रहेकोले त्यस्तो भनाइलाई निर्णायक प्रमाणको रूपमा स्वीकार गर्नु न्यायोचित देखिँदैन । मौखिक प्रमाण जहिले पनि प्रत्यक्ष र भरपर्दो हुनु पर्दछ । शङ्का, अन्दाज र अनुमानले प्रमाणको रूप लिन सक्दैन । तसर्थ, वादीले प्रतिवादीउपरको अभियोग दाबी शङ्कारहित प्रमाणद्वारा प्रमाणित गर्न नसकेकोले सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको मिति २०७०।१२।१९ को फैसला नमिलेको देखिएकोले उक्त फैसला उल्टी भई प्रतिवादीले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहरी पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७१।११।०३ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार, प्रमाण र कारणहरूसमेतबाट वादीले प्रतिवादीउपरको अभियोग दाबी शङ्कारहित प्रमाणद्वारा प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिँदा सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।१२।१९ मा प्रतिवादी ज्ञानमान बुढाले अभियोग दाबीबमोजिम कसुर गरेकोले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम ५ वर्ष कैदको सजाय हुने ठहरी भएको फैसला उल्टी भई प्रतिवादी ज्ञानमान बुढाले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहरी पुनरावेदन अदालत तुलसीपुर दाङबाट मिति २०७१।११।०३ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल असार ६ गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७२-CR-१४२७, बिनाइजाजत वन पैदावार ओसारपसार, श्रीमती पुण्यकुमारी श्रेष्ठ वि.

नेपाल सरकार

मिति २०६८।१०।८ गतेको काठ चोरीको घटना वारदातमा सवारी चालक प्रतिवादी हेमकुमार रहेको र निजले अनुसन्धानको क्रममा नै आफ्नो बयानमा स्पष्ट रूपमा आफूलाई सवारीधनीले मे.१ त १७३८ को ट्याक्टर ढुङ्गा बोक्नको लागि पठाइएकोमा काठको चिरान हेरी लोभमा परी काठ बोकेको हुँ भनेको पाइन्छ । निजले सुरु अदालतसमक्षको बयानमा घटना मितिमा पाथीभरा मे.१ त १७३८ नं. को ट्याक्टरमा ढुङ्गा पुऱ्याई रिक्तो ट्याक्टर लिई घर फर्कने क्रममा जङ्गलमा नचिनेका ३/४ जना मानिसले तँलाई मारेर खोलामा फालिदिन्छौँ भनी धम्क्याएकाले म एकलै भएकोले डरले ट्याक्टरमा काठ हाली लिई आएँ भनेको पाइने ।

सवारी चालक, सवारीधनी र सवारी सामान्य रेखदेख गर्ने आदेश दिने व्यक्ति सवारीधनीले छोरा प्रतिवादी धनञ्जयको अनुसन्धानका क्रमको बयान र अदालतमा भएको बयान कुरा मेल खाइरहेको पाइन्छ । जब सवारीको रेखदेख गर्ने सामान्य निर्देशन दिनेले नै ढुङ्गा बोक्न पठाएको ट्याक्टरले काठ बोकेछ भन्छ र सो कुरा चालक स्वयम्ले पनि काठ बोक्ने कार्यमा सवारी साधन पठाउन कुनै रूपमा पनि मन्जुरी थियो भन्ने कुरा अनुमानसम्म गर्न सकिँदैन । यस्तो अवस्थामा निजको सवारी जफत गर्नु न्यायसङ्गत नहुने ।

मे.१ त १७३८ को ट्याक्टरको वास्तविक धनी यी पुनरावेदक पुण्यकुमारी श्रेष्ठ रहेको देखिन्छ । निज सवारीधनीलाई सुरु अदालत वा पुनरावेदन अदालतले कसुर पनि ठहर गरेको वा कुनै सजाय गरेको पनि देखिँदैन । निज पुनरावेदकको सामान्य बुझाइमा सवारी साधन जङ्गलतिर पठाउँदा ढुङ्गा बोक्नलाई पठाएको भन्ने देखिन्छ । सो कुरा चालकले पनि स्वीकार गरेको छ । सवारीधनीलाई कसुर गरेको भन्ने अभियोग पनि नभएको र सजायसमेत

नभएको अवस्थामा सवारी साधन जफत उक्त दफा ६६ को समेत विपरीत हुने ।

तसर्थ विवेचित आधार कारणहरूबाट मे. १ त १७३८ को ट्याक्टरको वास्तविक धनी पुनरावेदक प्रतिवादी पुण्यकुमारी श्रेष्ठ रहेको र मिति २०६८।१०।८ गतेको काठ चोरीको वारदातमा निजको कुनै पनि किसिमको संलग्नता रहेको नदेखिएको, मे. १ त १७३८ को ट्याक्टर कसुर अपराधमा सवारीधनीको मन्जुरीबिना प्रयोग भएको र निज सवारीधनीको कसुर स्थापित नभएको अवस्थामा मे. १ त १७३८ को ट्याक्टर जफत हुने गरी ठहर गरेको हदसम्मको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०७०।३।१० को फैसला मिलेको नदेखिँदा सो हदसम्म केही उल्टी हुने ।
इजलास अधिकृत : रामाकान्त यादव
कम्प्युटर : मन्जिता ढुङ्गाना
इति संवत् २०७६ साल जेठ २४ गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. १३

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०१३३, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. देवेन्द्र भन्ने डिलबहादुर भण्डारी

वारदातमा प्रतिवादीले दुई पटक धारिलो हतियार प्रहार गरेको अभियोजन कथन रहेको देखिन्छ । ज्यान मार्ने नै मनसाय प्रतिवादीमा रहेको भए पीडितलाई दुई पटकभन्दा बढी पटकपटक प्रहार गर्न सक्ने अवस्था रहेको स्थितिमा को कसको हस्तक्षेपका कारण प्रतिवादीले पटकपटक हतियार प्रहार नगरेको हो भनी अभियोजनपक्षले खुलाउन सकेको पाइँदैन । वारदात भएको प्रतिवादीले छोडेको चोटका कारण पीडितको देब्रे हातको बुढी औंला छिनेको र तिघ्रामा चोट रहेकोमा अभियोजन पक्षले उक्त वारदात ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर हो भन्ने अभियोग मागदाबी

प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेको पाइँदैन । प्रतिवादीको ज्यान मार्नेसम्मको मनसाय र कार्य नदेखिएको अपूर्ण कार्यलाई छुट्टै अपराधको रूपमा परिभाषित गरी कानूनले दण्डनीय बनाएको अवस्थामा सो कार्य गर्ने व्यक्तिले कानूनमा उल्लिखित आपराधिक दायित्व वहन गर्नुपर्ने ।

तत्कालीन मुलुकी ऐन, कुटपिटको महलको १ नं.मा - "कसैले कसैलाई हात हतियार उठाई वा अरू कुनै प्रकारले रगतपच्छे वा चोट अङ्गभङ्ग पारेमा वा जिउमा अरू पीडा नोक्सान हुने काम गरेमा कुटपिट गरेको ठहर्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीले पीडितलाई धारिलो हतियार प्रहार गरी देब्रे हातको बुढी औंला छिनाली दिई तिघामा समेत चोट पारेको अवस्था देखिन्छ । यो अवस्थामा पीडितको ज्यानै मार्नेसम्मको कार्य भएको नदेखिए तापनि उक्त कार्यको परिणाम तत्कालीन मुलुकी ऐन, कुटपिटको महलको १ नं. आकर्षित हुने ।

ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर स्थापित हुने प्रावधान र कुटपिटको कसुर स्थापित हुने प्रावधान कानूनमा छुट्टाछुट्टै व्यवस्था गरेको देखिन्छ । धारिलो हतियार प्रहार भई घाउ चोटपटक लागेको, शरीरको कुनै अङ्ग छिनालेको, खोपेको अवस्थामा ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर स्थापित हुन्छ भनी प्रमाणको अभावमा भन्न मिल्ने अवस्था रहँदैन । प्रस्तुत वारदातमा कानूनबमोजिमको कुटपिटको कसुर स्थापित हुने अवस्था देखिने ।

मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट प्रतिवादी र पीडितबिच पूर्वरिसइवी रहेको र मार्नेसम्मको मनसाय रहेको भन्ने देखिएन । धारिलो हतियार प्रयोग भएको र वारदात भएको भन्नेमा विवाद रहेन तर दुईपटक हतियार (खुकुरी) प्रहार गरिसकेपछि लडेका घाइतेलाई थप प्रहार गरी मार्ने नै उद्देश्यले फेरी प्रहारसमेत गरेको नदेखिँदा उच्च अदालत पाटनको फैसला मिलेकै

देखिँदा अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट सुरुको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादीलाई सफाइ दिई प्रस्तुत वारदात कुटपिटमा परिणत गर्ने गरी भएको उच्च अदालत पाटनको फैसला मिलेकै देखिन आयो । उल्लिखित आधार प्रमाणबाट प्रतिवादी देवेन्द्र भन्ने डिलबहादुर भण्डारीले पीडित सूर्यबहादुर भण्डारीलाई खुकुरी प्रहार गरी बायाँ हातको बुढी औंला छिनाली दिएको र तिघामा समेत चोट रहेको देखिए पनि ज्यानै लिने नियतले खुकुरी प्रहार गरेको भन्ने प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेकोले अभियोग मागदाबीबमोजिम कसुर ठहर गर्ने गरी सुरु सिन्धुपाल्चोक जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।०३।१७ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने र प्रस्तुत मुद्दा सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम सरोकारवाला व्यक्तिले सकार गरे वादी पक्ष कायम गरी मुद्दा कारबाही र किनारा हुने गरी कुटपिटमा परिणत हुने ठहर्‍याई भएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७३।८।७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: धनसिंह गिरी

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ४ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. १४

१

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CR-१६६९, कर्तव्य ज्यान, नुर्वु शेर्पा वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेमा साबित भई अनुसन्धान अधिकारी एवम् अदालतसमक्ष समेत बयान गरेको देखिन्छ र पुनरावेदनमा समेत आफूले कसुर गरेको स्वीकार गरी मृतक श्रीमतीलाई

मार्नुपर्ने कारण नभएको र मार्ने मनसाय नरहेको कम सजाय गरी पाउने अपेक्षासम्म गरेको देखिन्छ। यसबाट प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरे नगरेको तर्फ विवेचना गरिरहन पर्ने देखिँदैन। अब, जहाँसम्म आफूलाई कम सजाय हुनुपर्ने भन्ने निजको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. हेर्दा "लाठा ढुङ्गा र साधारण सानातिना हातहतियारले कुटी, हानी, रोपी, घोची वा अरु ज्यान मर्ने गैरकुरा गरी ज्यान मरेमा एकै जनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एक जना र धेरै जनाको हुल भई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ, त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ। सोबाहेक अरूलाई र यसैले मारेको वा यसैका चोटले मरेको भन्ने कुरा सो हातहतियार छोड्ने कसैउपर कुनै प्रमाणबाट देखिन ठहर्न नआएमा सबैलाई जन्मकैद गर्नुपर्छ" भन्नेसमेत उल्लेख भएको पाइन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्थाले लाठा ढुङ्गा वा साधारण हतियार वा मर्नेसम्मको जुनसुकै क्रिया गर्दा मानिस मरेमा यसको चोटबाट मरेको हो भन्ने यकिन भएमा सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्नुपर्ने देखिने।

घटनाको अवस्था स्थितिलाई हेर्दा घटना घटिसकेपछि कसुरबाट बचन सकिन्छ कि भनी मरेकी श्रीमतीलाई झुन्ड्याई स्वाभाविक मानव स्वभाव प्रदर्शनसम्म गरेको देखिन्छ। मृतक श्रीमतीको अप्रत्याशित व्यवहारकै कारण घटना घट्न गएको देखिन्छ। वारदातपूर्व श्रीमान् श्रीमतीबिच झगडा भइरहने भन्ने खुल्न आए पनि सो कारण ज्यानै लिनेसम्मको स्थिति रहेको भन्ने मिसिलबाट खुल्न आएको नदेखिएकोसमेत हुँदा घटनाको कारण, घटना हुँदाको अवस्था, परिस्थिति सबै पक्षलाई मनन गर्दा निजलाई कानूनबमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिन आएकोले निज प्रतिवादीलाई साबिक मुलुकी ऐन,

अ.बं.१८८ नं.बमोजिम कम सजाय गर्न सकिने नै हुँदा ऐ.नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई १२ (बाह्र) वर्ष कैद गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट व्यक्त राय मनासिब देखियो। यसप्रकार निज पुनरावेदक प्रतिवादीलाई तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम कसुरको अवस्था परिस्थितिलाई मनन गरी प्रचलित कानूनले अनिवार्य रूपमा गरिनु पर्ने सजायलाई घटाई कम १२ (बाह्र) वर्ष मात्र सजाय गर्ने गरेको उच्च अदालतको राय तत्काल प्रचलित मुलुकी ऐन, अ.बं.१८८ नं. को विपरीत भएको भन्नेसमेत प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर कानूनसम्मत नभई मनासिब देखिन आउने।

मिति २०७५।०५।०१ गतेदेखि मुलुकी फौजदारी संहिता, २०७४ लागु भइसकेको अवस्थामा यी प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर गरेकोतर्फ विचार गर्दा साबिक मुलुकी ऐन, २०२० ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. र ऐ. को १३ नं. को देहाय (३) र (४) बमोजिम सजाय ठहर गरेको कसुरमा सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा सोही कानूनी व्यवस्थाबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहरी फैसला भएको देखिन्छ। मिति २०७५।०५।०१ गतेदेखि लागु भएको मुलुकी फौजदारी संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापतमा सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने छ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। त्यस्तै केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को उपदफा (२) को खण्ड (ख)

मा कुनै कानूनअन्तर्गत कुनै अदालतमा दायर भएको कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नु पर्दा सोही कानूनबमोजिम गर्नुपर्ने छ तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिने।

अतः माथि विश्लेषण विवेचना गरिएअनुसार मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को खण्ड (ख) मा भएको कानूनी व्यवस्थानुसार प्रतिवादी नुर्वु शेर्पालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३(३) नं. मा भएको सर्वस्वको सजाय नलाम्ने हुँदा उच्च अदालत पाटनको फैसलाले प्रतिवादीलाई लागेको सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजायमध्ये सर्वस्वको सजाय नहुने भई निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ठहर्छ र पुनरावेदक प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम घटी सजाय (१२ वर्ष मात्र) हुने गरी व्यक्त रायसमेत सदर भई निजलाई उक्त मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. अनुसार कैद वर्ष १२(बाह) मात्र सजाय हुने।
इजलास अधिकृत : जनक सिंह बोहरा
कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना
इति संवत् २०७६ साल असार २४ गते रोज ३ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७४-CR-०३२४, ००४४, कर्तव्य ज्यान, मोहम्मद राउफ नाउसमेत वि. नेपाल सरकार, फातिमा नाउसमेत वि. नेपाल सरकार

कुनै पनि महिलाको अन्य पुरुषसँग अनैतिक सम्बन्ध रहेको थाहा पाउने र देख्ने व्यक्तिको कर्तव्यबाट

मृत्यु भएको अवस्थामा त्यस्ती महिला र प्रत्यक्ष एवम् अप्रत्यक्षरूपमा त्यस्तो महिलासँग अनैतिक सम्बन्ध राख्ने पुरुषको संलग्नता अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म रहेको छैन र रहँदैन भनेर भन्न नमिल्ने।

पुनरावेदक प्रतिवादी फातिमा नाउँका पति वैदेशिक रोजगारमा रहेका र प्रतिवादीहरू तीनैजनाको मौकाको बयानबाट पुनरावेदक फातिमा र अन्य दुई निजका आफ्नै देवर नाताका पर्ने प्रतिवादीहरूबिच अनैतिक शारीरिक सम्बन्ध रहेको र सो कुरा मृतक जेठाजु (जेठा दाइ) ले थाहा पाई निज प्रतिवादी फातिमा (बुहारी) लाई गाली गरेपछि निज प्रतिवादीहरूले आफूहरूबिच हुने गरेको शारीरिक (अनैतिक) सम्बन्धको बाधा अड्चन हटाउने उद्देश्यले मृतकलाई मार्ने मनसायले योजनाबद्ध ढङ्गले तयारीका साथ साँझको समयमा बाटो ढुकी मृतकलाई एकाएक प्रहार गरी, घाँटी मृतकको लुङ्गीले कसी मृतकलाई मारेको भन्ने माथि उल्लिखित वर्णित तथ्यहरूबाट पुष्टि हुन आएकोले आफूहरू निर्दोष भएकाले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउनु पर्छ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मोहम्मद राउफ नाउ र मोहम्मद उमर नाउको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने।

पुनरावेदक प्रतिवादी फातिमाको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा माथि उल्लेख भएअनुसार यी पुनरावेदकसमेत उपर किटानी जाहेरी परेको, यी पुनरावेदकले आरोपित कसुरमा इन्कार रही अदालतमा बयान गरे पनि प्रतिवादीहरू (देवरहरू) सँग आफ्नो अनैतिक (शारीरिक) सम्बन्ध रहेको कुरा मृतक (जेठाजु) अब्दुल रहिमान नाउले थाहा पाई आफूलाई गाली गरेकोले देवरहरू (अन्य प्रतिवादीहरू) सँग सल्लाह गरी सहप्रतिवादीहरूले जेठाजुलाई कर्तव्य गरी मारेका र आफूले मानिसहरू आएको सङ्केत गर्ने गरी धाराको नल्काबाट हेरेकी, सहप्रतिवादीहरूले

मृतकलाई मारेपछि झाडीमा फालेको हो भनी वारदातमा आफ्नो संलग्नता देखाई अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखियो । निज प्रतिवादी एवम् अन्य प्रतिवादीहरूसमेतको मौकाको कागजबाट मृतकलाई मार्ने कार्यमा यी प्रतिवादीको प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको नदेखिएको तर निज एवम् अन्य प्रतिवादीहरूको मौकाको बयानबाट मृतकलाई मार्नुमा यी प्रतिवादी र निजको अन्य देवर नाता पर्ने प्रतिवादीहरूसँगको अनैतिक सम्बन्ध नै कारक तत्त्व रहेको प्रत्यक्ष रूपमा नै देखिएको हुँदा मृतकलाई मार्ने सल्लाह, षड्यन्त्रमा निजको पनि संलग्नता रहेको तथ्य पुष्टि हुन आएकोले निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १६ नं. बमोजिम सजाय गर्ने गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको उच्च अदालत तुलसीपुरको फैसला अन्यथा नदेखिएकोले अभियोगबाट सफाई पाउनु पर्ने भन्ने निजको पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने ।

यस प्रकार उपर्युक्तानुसार मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट मृतकको मृत्यु प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाट भएको पुष्टि हुन आएकोले सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरूमध्येका प्रतिवादीहरू मोहम्मद उमर नाउ र मोहम्मद राउफ नाउसमेतलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सजाय गर्ने र प्रतिवादी फातिमा नाउलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १६ नं. बमोजिम सजाय गर्ने गरेको मिति २०७२।५।२९ को फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत तुलसीपुरको मिति २०७३।१२।२२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: जनक सिंह बोहरा

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल असार २४ गते रोज ३ शुभम् ।

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-CR-१२८५, ज्यान मार्ने उद्योग र जबरजस्ती चोरी, नेपाल सरकार वि. सन्तराम अहिरसमेत

जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्त तथा घाइतेको उल्लिखित मौकाको कागज हेर्दा यी प्रतिवादीहरूले पीडितहरूको ज्यानै लिनु पर्नेसम्मको मनसाय के कुन कार्यबाट उत्पन्न भएको भनी जाहेरी दरखास्तमा लेखाउन सकेको देखिँदैन भने पीडितको ज्यान लिने उद्देश्यले प्रतिवादीहरूले के कस्तो पूर्वयोजना वा तयारी गरेका थिए भन्ने कुरासमेत उक्त जाहेरीमा उल्लेख भएको पाइँदैन । साथै प्रतिवादीहरूले घाइतेको ज्यान लिने मनसायबाटै पूर्वतयारीसाथ ज्यान मार्ने उद्देश्यले कुटपिट गरेको हो भन्ने मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट वस्तुनिष्ठ तवरले पुष्टि हुन सकेको नदेखिने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ अनुसार अनुसन्धानको समयमा सङ्कलित प्रमाणहरू थुन्छेकको प्रयोजनको सन्दर्भमा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने देखिए तापनि कसुर स्थापित गर्नको लागि अदालत आई उक्त कुरालाई पुष्टि प्रमाणित नगराएसम्म अनुसन्धानको समय सङ्कलित प्रमाणहरू प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने देखिँदैन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार प्रतिवादीहरूको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा रहने भएकोले प्रस्तुत मुद्दामा विवादाहित तवरले कसुर कायम हुने गरी प्रमाण पेस गर्न सकेको पाइँदैन । ठोस तथ्ययुक्त आधार प्रमाणबेगर अनुमान प्रमाणकै भरमा मुद्दामा एक पक्षले आफ्नो

नियन्त्रण राखी सङ्कलन गरेको प्रमाण जुन प्रमाण अदालतमा परीक्षण नै नभएको अवस्थामा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी सो आधारमा ज्यान मार्ने उद्योगजस्तो कसुरमा कसुरदार कायम गर्न फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तविपरीत हुने जाने मात्र नभई प्रमाण ऐनको समेत उल्लङ्घन हुन जाने।

प्रतिवादीहरूले पीडित घाइतेलाई मार्ने उद्देश्यबाटै कुटपिट गरेको देखिँदैन। यी पीडितलाई मार्ने नै उद्देश्यबाट ३/३ जना प्रतिवादीहरूले हतियार प्रयोग गरी कुटपिट गरेको भए घाइते मात्र बनाई पीडितलाई छाडी जानुपर्ने अवस्था कारण केही देखिँदैन। साथै कुनै तेस्रो पक्षले हस्तक्षेप गरी मर्नबाट बचाएको कारणले पीडित बचन गएको भन्ने मिसिल संलग्न कुनै पनि तथ्य तथा प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। जाहेरवाला र पीडित अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्ने घटना विवरणको कागज गर्ने वादीका साक्षीहरूलगायत कसैले पनि तेस्रो पक्षको हस्तक्षेपबाट पीडितको ज्यान मर्न नपाएको हो भनी लेखाउन सकेको देखिँदैन। पीडितको घाउ जाँच केस फारामबाट पनि पीडितलाई मर्नेसम्मको घाउ चोट भएको नदेखिने।

प्रस्तुत वारदात ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. अन्तर्गतको नदेखिएको अवस्थामा जाहेरवाला तथा पीडितले ज्यान मार्ने उद्देश्यबाटै कुटपिट भएको हो भनी लेखाएको आधारमा मात्रै प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर्‍याउनु कानून तथा न्यायको रोहमा मिल्ने नदेखिने।

मुलुकी ऐन, चोरीको महलको १ नं. विपरीत ४ नं. को कसुरमा १४ नं. बमोजिम सजायसमेत गरिपाउँ भन्ने अभियोग दाबी रहेकोमा चोरीको दाबी पुग्न नसक्ने गरी भएको फैसला मिलेको छैन भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ। जाहेरवालाको

जाहेरी दरखास्तमा तथा पीडितको कागज बेहोरामा प्रतिवादीहरूले कुटपिट गरी बेहोस बनाई पीडितसँग रहेको रु.२०,२००।- समेत प्रतिवादीहरूले लिएर गए भनी लेखाएको भए पनि प्रतिवादीहरूले पीडितको साथबाट उक्त रकम चोरी लगेको कुरा वस्तुनिष्ठ आधार प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। समुच्चा रु.२०,२००।- चोरी भएको भनी भने तापनि उल्लेख भएको उक्त रकम पीडितले आफ्नो साथमा राखी खेतमा पानी लगाउन गएको भन्ने कुरा नै विश्वासलायक देखिँदैन। उक्त रकमको स्रोत के हो ? के कसरी प्राप्त भएको हो ? के कति दरका नोट थिए ? के कसरी लुटी चोरी लगेका हुन् ? सबै विवरण खुलाई जाहेरीसमेत परेको देखिँदैन। उक्त चोरी भएको भनिएको रकम प्रतिवादीहरूको साथबाट बरामद भएको पनि देखिँदैन। प्रतिवादीहरूले मौकामा तथा अदालतमा समेत चोरीको कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ। पीडित तथा जाहेरवालाको भनाइ कुनै पनि स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। उक्त चोरी भएको कुरालाई वादी पक्षले शंकारहित तवरबाट विवादरहित प्रमाण पेस गरी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार पुष्टि प्रमाणित हुन आएको नदेखिको अवस्थासमेतबाट वादी दाबीबमोजिम चोरीतर्फको दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई भएको फैसलालाई अन्यथा भन्नु पर्ने अवस्था देखिँदैन। त्यसैले चोरीतर्फको अभियोग दाबी नपुग्ने गरी भएको फैसला बदर गरी अभियोग दाबीबमोजिम गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः माथि विवेचित आधार कारण र मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट कुटपिटको वारदातसम्म स्थापित हुन आएको हुँदा, मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १ नं. विपरीत १५ नं. बमोजिमको कसुरमा सोही नं. बमोजिम प्रतिवादीहरूलाई ५(पाँच) वर्ष कैद सजाय

हुने ठहर्‍याई भएको सुरु बर्दिया जिल्ला अदालतको मिति २०७३।०१।२९ फैसला उल्टी भई प्रतिवादीहरू सन्तराम यादव, प्रमोद अहिर भन्ने हरिगोविन्द प्रसाद यादव र सुनिल यादवले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं.र १५ नं.तथा ऐ.चोरीको १ र ४ नं.बमोजिमको कसुरमा ऐ.१४(२) नं.बमोजिम कसुर कायम गरी प्रतिवादीहरूलाई सजाय गरिपाउँ भन्ने अभियोग दाबी पुन नसक्ने ठहर गरी अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने र ठहर गरी वारदातको प्रक्रियाबाट कुटपिटको वारदात देखिन आएकोले सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम पीडित पक्षले सकार गरे यसै मिसिल प्रमाणबाट सोतर्फ कारबाही समेत हुने ठहर गरी भएको उच्च अदालत तुलसिपुर, नेपालगञ्ज इजलासको मिति २०७४।३।४ को फैसला मिलेके देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: प्रकाशदत्त भट्ट

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ४ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७२-CR-२०२०, सरकारी छाप दस्तखत कित्ते, प्रकाश खतिवडा वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीबाट बरामद भएका लिखत, रबर स्ट्याम्पहरू तथा विद्यार्थीका नामका परिचयपत्रहरूलगायतका कागजातहरू सम्बन्धित सरकारी कार्यालय तथा क्याम्पसबाट जारी भएका सक्कली नभई नक्कली भएको कुरा देखिन आयो। लिखत र स्ट्याम्पसमेत वास्तविक नरही नक्कली बनाई गलत फाइदा लिनको लागि आफ्नो साथमा राखेको देखिन्छ। ती बरामदी वस्तुहरू आफ्नो साथमा रहनु पर्ने वैधानिक आधार कारण केही देखिँदैन। बरामदी सामानहरू पुनरावेदक प्रतिवादीबाट बरामद भएको

कुरामा कुनै विवाद देखिँदैन। उक्त सामानहरू आफूसँग रहनु पर्ने उचित वैधानिक आधार खुलाई आफूसँग रहनु पर्ने कारणसमेत स्पष्ट गर्न सकेको पाइँदैन। आफूले नै राखी अरु कसैको हो वा अरु कसैले राख्न लागि यो यसले यो यस्तो प्रयोजनका लागि आफूसँगै रहेको भन्ने आधार प्रमाणसहित पुष्टि प्रमाणित गराउन सकेको पाइँदैन। कानूनबमोजिम वा कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी राखेको नभई गलत मनसायबाट अभिप्रेरित भई गलत उद्देश्य पूर्तिका लागि झुट्टा लिखत र स्ट्याम्पहरू बनाएर गलत उद्देश्यबाट प्रयोग गर्ने गरेको र सबै झुट्टा लिखतसमेतका कागजात तयार गरी गैरकानूनी फाइदा लिनको लागि सर्वसाधारण तथा विद्यार्थीहरूबाट अनुचित फाइदा लिने र उनीहरूलाई हानी पुऱ्याउने उद्देश्यबाट आफूले गैरकानूनी लाभ लिने मनसायबाट गलत कार्य गरी कित्ते कागजात खडा गरेको देखिँदा मुलुकी ऐन, कित्ते कागजातको ३ नं. मा उल्लिखित कसुरजन्य कार्य गरेको नै देखिन आउने।

अब बरामदी सामानहरू अन्य कुनै व्यक्ति विशेषको भएको वा अरूबाट तयार गरेको भनी तथ्ययुक्त प्रमाणसमेत पेस हुन नसकेको अवस्था हुँदा निजको डेरा कोठाबाट बरामद भएका उक्त कसुरजन्य कार्य देखिने लिखत, रबर स्ट्याम्प, नागरिकताका प्रमाणपत्रका प्रतिलिपि, विद्यार्थीका परिचयपत्रसमेत बनाउने वितरण गर्ने कार्य अन्य व्यक्तिबाट भए गरिएको रहेछ भन्ने आधार नदेखिँदा यी पुनरावेदक प्रतिवादीले नै उक्त कसुरजन्य कार्य गरेको स्थापित हुन आएकोले आपराधिक दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने अवस्था नदेखिने।

अभियोग दाबीबमोजिमको कसुरमा यी पुनरावेदक प्रतिवादी प्रकाश खतिवडालाई अभियोग दाबीअनुसार कित्ते कागजको ९ नं. ले रु.५०,०००।- (पचास हजार रूपैयाँ) जरिवाना र ऐ.को १२ नं. अनुसार

१ वर्ष कैदसमेत हुने ठहर्‍याई सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।०२।१९ मा भएको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।५।१९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्‍छ । पुनरावेदक प्रतिवादी प्रकाश खतिवडाको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

प्रतिवादीले कसुर गरेको ठहर भए तापनि कसुर हुँदाको अवस्था परिस्थिति, उक्त कार्यबाट फाइदा लिइसकेको वा अरु कसैलाई हानि पुऱ्याएको अवस्था नदेखिएको, निजको उमेर, अवस्था परिस्थिति, बेरोजगारीको कारणबाट त्यस्तो कार्यमा लागेको देखिएको, यसभन्दा अगाडि कुनै कसुर नगरेको पहिलो पटक कसुर गरेको र जसको क्रियाले समाजमा गम्भीर प्रकारले हानि नोक्सानी पुऱ्याएको अवस्था छैन र त्यस्तो अवस्थामा वैकल्पिक सजाय गर्दा कसुरदारमा सुधारको सम्भावना रहन सक्ने देखिएको र बाध्यतावश कसुरजन्य कार्य गरेको भए तापनि निजलाई मौका प्रदान गर्दा सभ्य, योग्य र सुशील नागरिकको रूपमा आफूलाई परिवर्तन गर्न सक्ने देखिएको र पश्चातापसमेत महसुस गरेको देखिएबाट तत्काल प्रचलित मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ११ 'क' नं. तथा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १५५ अनुसार "कुनै कसुरमा पहिलो पटक कसुरदार ठहरी एक वर्ष वा एक वर्षभन्दा कम कैदको सजाय भएको मुद्दामा कसुरदारको कसुरको उमेर, कसुरको गम्भीरता, कसुर गरेको तरिका, आचरणसमेतलाई विचार गर्दा कारागारमा राख्नु उपयुक्त नदेखिएमा तथा निजलाई छोड्दा सार्वजनिक शान्ति कानून र व्यवस्थामा खतरा पुग्नेसमेत नदेखिएमा त्यसको कारण खुलाई अदालतले निजलाई कैदमा राख्नुको सड्ढा त्यसबापत रकम लिई कैदबाट छाड्न सक्ने" भन्ने कानूनी व्यवस्थाबमोजिम गर्न मुनासिब एवम् कानूनसङ्गत नै देखिएको र

उक्त ऐनविपरीतसमेत हुने नदेखिँदा सोही कानूनी व्यवस्थाअनुसार सोही ऐनको दफा १५५ (२) (३) (४) बमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी रकम दिए कैदबाट छाडिदिनु भनी सुरु अदालतमा लेखी पठाउनु ।

इजलास अधिकृत: भिमप्रसाद भुसाल
कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल माघ ८ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. १६

मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CR-१४९०, वैदेशिक रोजगार कसुर, *मनुकुमारी तुम्बापो वि. नेपाल सरकार*

अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष जाहेरवालीबाट दुईलाख रुपैयाँ लिई गोमा थापालाई बुझाएको भनी बयान गरे पनि न्यायाधिकरणसमक्ष निज गोमा थापा मगरलाई चिन्दिन भनी बयान गरेको पाइन्छ । उक्त लिखत कागजका साक्षीहरू गायत्री भट्टराई र सुभाष लामाले अनुसन्धान अधिकृतसमक्ष प्रतिवादीले जाहेरवालीलाई वैदेशिक रोजगारमा जापान पठाई दिन्छु भनी रु.३,००,०००।- (तीन लाख रुपैयाँ) बुझी लिई मिति २०७२।४।१ मा राजीखुसीसाथ लिखत कागज गरिदिएको हो भनी लेखाई दिएको पाइन्छ भने गायत्री भट्टराईले राजश्व न्यायाधिकरणसमक्ष उपस्थित भई आफ्नो अनुसन्धानमा भएको कागजलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरिदिएको पाइन्छ । जाहेरवाली सञ्चरानी योड्हाङ्गले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणसमक्ष उपस्थित भई आफ्नो जाहेरीलाई खम्बिर हुने गरी बकपत्र गरिदिएको देखिएको छ । यसका साथै जबरजस्तीसाथ गराएको भनिएको उक्त कागज बदर गराउने तर्फ "अन्य निकायमा कहींकतै उजुर गरेकी छैन ।" भनी पुनरावेदक प्रतिवादी मनुकुमारी तुम्बापोले न्यायाधिकरणमा बयान

गरेको देखिएकोले आफू र जाहेरवाली सञ्चकुमारी योङ्हाङ्गबिच वैदेशिक रोजगारको कागज र कारोबार भएको कुरा प्रकारान्तरले स्वीकार गरेको देखिने।

यसप्रकार जाहेरवाली र यी पुनरावेदिका प्रतिवादीबिचको २०७२।०४।१ को वैदेशिक रोजगारको कारोबार भएको देखिने सक्कल लिखत, किटानी जाहेरी दरखास्त, प्रतिवादीको अनुसन्धान तथा न्यायाधिकरणमा भएको बयान बेहोरा, जाहेरवाली तथा लिखतका अन्तरसाक्षीको बकपत्र बेहोरा, यी दुवै पक्षबिच वैदेशिक रोजगारको कारोबार भएको देखिएको भन्ने महानगरीय प्रहरी वृत्त महाराजगञ्ज काठमाडौंको पत्रसमेतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट जाहेरवाली सञ्चरानी योङ्हाङ्ग र यी पुनरावेदिका प्रतिवादी मनुकुमारी तुम्बापोबिच वैदेशिक रोजगारको कारोबार भएको भन्ने कुराको पुष्टि हुन आएकोले

वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौंको मिति २०७३।७।१ को फैसला अन्यथा रहेछ भनी मान्नुपर्ने अवस्था देखिने।

अतः प्रतिवादी मनुकुमारी तुम्बापोले आरोपित कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ बमोजिम रु.१,५०,०००।- (एक लाख पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना र १।६।० (एक वर्ष छ महिना) कैद हुने ठहर्‍याई अभियोग मागदाबीबमोजिम हर्जानासहितको बिगो प्रतिवादीबाट जाहेरवालीले भरी पाउने ठहर्‍याएको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७३।७।१ को फैसला मनासिब देखिएकोले सदर हुने।
इजलास अधिकृत: ऋतबहादुर पुलामी मगर
कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ
इति संवत् २०७६ साल भदौ ४ गते रोज ४ शुभम्।